

УБЕНБАЈЕВ АЛЪМҚУЛ

116

Қоғосқар

Қыргызстан 1938

84-65

116

QOÇOÇAŞ

+

4585
2386

Aytan: Ysənbajev A.

4-83 ЧЯЛ

275999

Центральная научная
библиотека
Академии наук УССР

Ўоптуу редактор Еленажев.
Технически редактор Аудуллajев М.
Съдъсьна ўоптуу Кавiров I.
Ўоптуу корректорлар Қасъмов. Z. җана Керимов А.

Тeryyгө 9/II 38-җ. берилди. Басууға 29IV 38-җ. қол қойулду.
Қағаздын форматъ 84×102 1/20 бет. Бір басма тарақта 35424
Бардык 5 1/2 басма тарақ. Қыргызстан № 6-403 Қыргызматбас
№ 25. Закар № 241. Тиражъ 5000+125.

Фрунзе, тип. № 2, Ташкентская, 103.

ОҚУУСЛАРЫНЫҢ ЭСИНЕ

Қасан да болсо елдин өткөн өмыры менен, тарихи менен таанысуу өте қундуу нерсе. Ошондойлор менен тааныстыра турған қуралдын бири—folklor җаки ооз адабийятъ.

Биздин илим изилдөө институту көп җылдар воју folklorду қур җынар җырет дегені менен, буларды бир тартипке келтире, толуқ анализ қылып, җарыққа сығаруу җағынан али кынгө салмақтуу бир қорутунду җасай алмай келди. Ошондуктан бул туурасынан азырынса асық-айқын бир деме болғой туруп „мунун җөну мындай“ дегендей қылып, ар бир насълып отурған ооз еки сығармаға толуқ талдоо берип, алардын тарихъ законун асыр, алдыннан биз да бирдеме айталаймыз. Бул—Илим орундары, қала берсе җалпы маданий җызматсылары тағынан келецекте көптөр іштей турған нерсе.

Ушундай орқундуу милдеттер орундала елек болсо да, биз мунун узун сарынына кытыр отурбай, аз да болсо аваль оқуусларды материалдар менен тааныстыра турууну көздөдық. Бул артықса маданий-ақартуу орундарынан, җалпы оқуу җағлағынан тууқан зарылдық болуп отурат. Бул айтпаса да көгүлүр турған нерсе. Ушундай ој менен җалаң вьылық җылдын ічинде: „Саринҗи-Бөкөј“, „Кедейқан“, „Қурманбек“, „Қоҗоҗаҗ“, „Төҗ-лык“ өңдөнгөн бир далай ири емгектерди бастырып отурамыз.

Бироқ, бул җерде оқууслардын есине сала кете турған бир җана нерсе: мурунку кездерде ушл өңдөнгөн folklorду өз мақсатына райдаландырып келген ел-дүшмандары да болған. Артықса ушл бастырып отур-

Qығыздың уруғ ісінде,
 Qытай деген ел ел,
 Сердеп қатқан шерлері,
 Talastын ваşь Qарақол.
 Kerilgen кең сај төр ел.
 Atasь munun Qағьрвај,
 Balasь mergen boldu dep.
 Qoşula көсүр бир сүргөн,
 Сььрма tytyn ел ел.
 Mergen boldu Qoçoқаş.
 Bir atadan қалғыз ваşь,
 Qызықь қыьп мыльқтын,
 Айна келвєј бир ајса,
 Tynögy volqon asqa таşь.
 Qағьртын uulu Qoçoқаşь,
 Қаşь on altьdan ашқанда,
 Altь ај tooda сүрсө да,
 Сарсавақан wasqanqa.
 Қатқан шерім asqa деп,
 Қаşьнан mergen киришкен,
 Beşeneme қазған деп.
 Қалғыз тууған enem деп.
 Сатындан қалғыз елем деп.
 Қаşьнан mergen қызықьр,
 Айна келвєјт аңсалықь,
 Qudaj берген өнер деп.
 Kijgeni kijik теріси,
 Maqa dese сүз bolsun.
 Birөөn qojvoj терісі.
 Атыр салыр кижикті,
 Айна қавар берісі.
 Mergendiktin рајдасын,
 Сььрма уј Qытай көгусы.

Adis çalqыз mergen der,
Altъ saј baraң asьпыр,
Al Өnerdy mergen der,
Qoçoçaş çyret talaada,
Dıva beret tuuqanь,
Өmyruң uzun bolsun der
Өzynөn сьqqan balaqa,
Anda mьnda bir kelcy,
Ata, enem nar der араqa,
Mergendigine aјla çoq,
Qarьтып çalqыз valasь,
Mьltьq çaqa çalqanda,
Artьq munun camasь,
Aјьna turvajt kunyгө,
Çyrgөny тоonun arasь,
Kunyгө kijik etin çep,
Elinin тыңqan sanaasь,
Qьtajlardьn Qoçoçaş,
Tөө taman mergen der,
Tөгөрөkty көrgөн der,
Alaca tujaq, çez bilek,
Atь mergenge ылајьq,
Adam çyгөs asqada,
Aralar çyret erвөnder,
Qavar keldi bir kuny,
Qoçoçaşтын aјьna,
Qoçoçaş munu uqqan çoq,
Kelgen sözdyn daјьna,
Aјьna qaçaz keliptir,
Alyp kelip birөө beriptir,
Anda mergen talaada,
Çanьnda çoldoş kişi çoq,
Oquttu eli qaçazьn,
Qavarьn murun uqsu ele,
Qaraqoço degendin,
Kөrgөн emes qalaasьn,
Daјьn uqsa qaçazdьn,
Toј qьlyp eldi coçultur,
Er ьnatmaq söz eken,

Qdz ьa volso vul qoço,
Zulajqa degen valasьn,
Qьrç qыз nөökөр vaşсььь,
Qьзыьn atь Zulajqa,
El tandar erge tijmekci,
El coçultur çьjnатыр,
Kөөnyө kimi ылајьq,
Kөгyp ьнар bilmekci,
Qara qoço ker aјtat,
Qaçazьnda көр aјtat,
Zulajqa menin valam der,
Elime qavar salam der,
Qьzdьn çaqqan veјline,
Syjгөн teңin alar der,
Qьzьmдь satьp birөөгө,
Qalyң der qьzdan mal alsam,
Qьjamatta aram der,
Kelgendin biri çaçar der,
Qavar берген qьзы usyn,
Qalaanьn tyгөl vaarьna,
Qandaj kişi varvasьn,
Vul qьzdьn uqqan çarьna,
Çoluqar eken vul suluu,
Qandaj bir erdin vaçьna?,
Qыз çaçьtat degen son,
Qьjalь boldu Qarьvaj,
Qarьvaj turup ker aјtat,
„Qarçadaј çalqыз Qoçoçaş,
Qajda çyret“ der aјtat,
„Aјьlda valam volqondo,
Varvajt velen el menen,
Өmyry өtty talaada,
Aјьlqa bir kelвegen“.
Balasьn ester Qarьvaj,
Tappadь izder çergeden,
Talaada çyrgөн Qoçoçaş,
Aјtqan menen kelevi;
Aq saqal, qarь devesten,
Qaraqoçonun çaarьna,

Qarǵ deves, qaş deves,
Eli tutaş çenödy.
Aqǵy bytyn Zulajqa,
Öz kəonynə çaqvasa,
Alaman səzgə kəonöy;
Çyjnalyrtǵ qalbastan,
Uqqan eldin aras̄.
Barsa cuu-cuu kərcylyk,
Qaraqoçonun qalaas̄.
Betine parda kifinip,
Belgilyu qyzy alma alyp.
Sypar turat kelgendı,
Zulajqa sınduu balas̄.
Bijikten qyzy kərsyn dep.
Munaraqa s̄qarqan.
Ar kimdin vejlı özynce,
Aldynan cıvar ötkənce,
Alavız dep qıvanqan,
Kelgen eldin varǵy,
Qalvaj öty s̄naıdan,
Tuuqan ajdaı çarqyldar,
Qoçonun qyzy Zulajqa,
Altındaı voju vuralqan.
Aralar teñin tarqan çoq,
Aldyna kelgen bulardan.
Kelgen eidin birəə da,
Qyzy vejlıne çaqvadı.
Tojundaq̄ coquıdan.
Özynyn teñin tappadı.
„Qyzy menen quru“ dep,
Qaralanyp qajtyştı.
Tojqo kelgen tygöly.
Toptonqon eldin icineı,
Çaqtyrvadı birəony.
„Kesirlyu qyzy“ eken dep,
Ketti tarap kelgen el,
Qyza qojup kynəony.
Adam zat vıca çaqdan çoq,
Kelgendin vaarǵ tarǵlyp,

Kelbegen kişi qalqan çoq,
Qalqandaı buldu arǵlyp.
Kesirlyu eken qyzy dep,
Qajty cuular kərcylyk,
Qaraqoçoqo tarǵlyp.
Kelgen el tarap keterde,
Ker syjlıdy Zulajqa:
„Kelbegen kişi varǵy“ dep,
Coquıuşqan bul çajqa.
Anda Qytajlardın birəony,
Qoçoçaş çonyn syjlıdy:
„Bizdin elde qaldı dep,
Qarǵytn çalqy balas̄.
Ajlyca kelbejt altı ajca,
Alyp asqa zoo volot çyrgeny“.
Oşol mergen kelse dep,
Aly da sypar kərsəm dep,
Al vejlıne çaqvasa,
Dyjnəden taq ötsəm dep,
Zulajqa ajty bul keptı.
Qyzy çaqtylyp alalvaj,
Qyjnalyp eldin vaarǵy,
Qyzy da volso Zulajqa,
Qyjlaca varqan davızy.
Mergendiktin zarǵynan,
Qoçoçaş kelbej qalyşy.
Oşo qyzy kim alsa,
Qoluna tıjet namışy.
Qalyñ çebes beker dep,
Aqyly toluq volso da,
Avdan kərkən eken dep.
Andaj nerse volqondo.
Ajtylavı vətən ker?
Kecinde keldi çylyp,
Qoçoçaştn tuuqanly,
Oşo kynı kelip Qoçoçaş.
Salam ajty eline.
Alyk alyp mergenge,
Qyzy çonyn ajty turqanly:

„Barwadıñ vaatır mergen dep,
Uruqum uşul qağ eiden dep,
Qalıñdız çoq beker qız.
Qawat berdi, biz nardıq.
Bilâedin mergen qawatın,
Sen da wartyr koryp kel,
Zulajqanın awalyñ.
„Kim qaldı“ dep aştan son
Aştıq senin qawatın.
Ertenden qalvaj wartyr kel.
Çaqtır da, qızdız alyp kel.
Çaryqtı wıttan alyñız.
Beldiktı cecir salıñız.
Sıq waj qoldon malıñız.
Wartyr keldik tojuna,
Biriwiz qalvaj waatıñız.“
Tıuqıñnan ker uqur.
Turdu mergen ojlony.
Qawatın qızdın uqpen son.
Buqada qaldı oj woly.
Erteñ menen Qoçoças.
Erte ordunan turdu emi.
Beti qolun çuudu emi.
Warañ dep bu daq.
Araketti qıldız emi.
Korsotıjyn tyymdy.
Uşunu menen warañ,
Taanyñ menin kimimdi.
Çaqşına kijgen kişini,
Çaqtırwajt wele Zulajqa.
Çaman kijim icinen,
Çaqtırsa tijsin zilimdi.
Qarызqasız köwejup,
Qartyr kedej wajquştar.
Emne usyn wılyndy!“—
Dep oşontır Qoçoças,
Çaryqın qajta çırtadı,
„Bul kijimni wolyajt“ dep.
Körgendyn waatı çuuladı.

Alaca tujaq çez bilek,
Mergenge mingen bir malı.
Başqa sözge könewi,
Mergendik sılın wızbastan,
Zulajqağa çonody.
Alyñnan alysqa,
Tiktirgen eki örgeny,
„Uşul yjge kirgiz dep,
Meni surap kelgendi“
Qacan keler eken dep,
Zulajqa alqan ojuna,
Qartyñın uulu mergendi.
Şawır kün degen kün ele.
Qara sasın çajlytyr.
Eki celek suu alyp,
Eşikte wul çurdy ele.
Asyñnan warañ malyqtıu,
Adam keldi örgөөge.
Suusun qojur çygyrdy,
Sırtınan Şawır körgөndө:
„Bir kelse dep çyry eleñ.
Qartyñın çalqız çırtay.
Uşu qızdın ulu waşçısı.
Zulajqa uqar beken qulaqın.
Erte turup wartyr kör,
Keldi tikken örgөөge.
Bir korsөm degen wıraqın.
Erte turup wartyr kör,
Eñser çyrgөн kişi ele,
Zulajqa emi keldi kyjөөñ.“
Qalıñ eldin közyncө,
Şawırдын sözyn qarasy,
Zulajqanın bir ujalıtı syjөгyn.
Zulajqa anda ker aştat:
„Syjlödyñ beker Şawır dep.
Pajdaluu wolyot şawır ker,
Kyjөөñ keldi degendej,
Qojdu wele muruntan,
Atekem andan qalıñ çer?“

Bajquş Şavır syjləysin.
Ajtar sözün illəbeysin.
Anttaşqan tenim varqda oqşor,
Meni qajsı çaqqa çyt deysin?
Taşbı ver künüm suundu.
Söz deveysmin munundu.
Qalıñ verip doşqonsur.
Menin qajdan bildin sýtmdı?
Kəbej çatır maqtajsın.
Ajtqanıñdañ çan vele.
Bylynösün vekerger,
Qalıñdı qacan aldı çle?
„Kujöön keldi“ degendej,
Menin bir anttaşqan çajım var
vele?

Kestirem Şavır tilindi,
Ker eken dep kər syjlər.
Keltirve menin çinimdi!
Anttaşqan tenim kelgensip.
Ancalıq Şavır pas qıbr.
Qor tutaaqın zilimdi.
Saqsandaqan cunaq kün.
Mıñdan kijin illir çyt,
Menin oşlojsunbu kimimdi?
Men qırq qızdardıñ biri emes.
Çenil ajta saluuqa.
Men da saqa oqşoqon,
Qızmat qılqan kün emes.
Çaqtırsan mergen özün tij,
Senin munuñ adam uqcu til
emes.

Taçaqın meni mergenge.
Suundu taştar aşqır.
Ujalıñ Şavır kelgenge.
Aşqıñ künüm tura tur.
Acağыз sözdy körgöndi.
Ajdar qalıñ mal verip.
Ajır örköctyü nar verip.
Altın. kymış zar verip.

Anttaşqan tenim kelgensip.
Aqıñ pas Şavır kün,
Qybaqın eige şermende;
Qavar vergen atavız.
Qancalıq tyriy elderge,
„Qalıñsyz qızım tijet dep.
Köñuly syjur çaqtır,
Bejili çaqş körgöngö“.
Çalıqız mergen bul emes,
Çaqtırğaj vaarın taratqam.
Tojqo kelgen elderdi.
Çenildep syjlər ker ajtar.
Men saqa çenil-çelpi eme emes.
Kelgenge taça vergendej,
Bul ajtqanıñ ker emes,
Altın qartar doşqon da,
Atasına kujvögön,
Al mergen maqa ten emes.
Arası tyşur kujvögö,
Alyr veruycy kişim sen emes.
Çaqtırsam tijem kişige.
Çarım tıñ qalıñsyz.
Qoşonun çalıqız qızımın,
Şavır kün kelışeñt senin
uşunı.

Kelece qılqan emedej,
„Kelip qaldı mergen“ dep.
Sözge mıñsa qızıqu.
Kün da volson tim çyröj,
Künulyk qılqan kişidej.
Emne degen vuzuqu?“
Şavır kün anda ker ajtat:
„Qız da volson Zulajqa,
Qırq qızda vaştıq çöñuñuz,
Qyşılqansır tırcıdyñ.
Qızıñvı ajtqan keñibiz?
Aq quı volur ajlanır,
Asmanqa ucır çyqsan da,
Ajaj dejt vizdin çöñuñuz.“

Артықсыздыкты еркектен,
Айыда келген көр елден,
Тавықтан қорық теңіз?
Еркектен артық емесін,
Келіспеіт ушұл кеңініз.
„Қытайда мерген келсе“ деп,
Қытайыңда бар еле,
„Қалың мерген күйөө“ деп,
Қасан айтты мен сақа?
Қауар менен келген сон,
Муну да қалық қатары көруңыз.
Қақтырған қорғасын,
Қаманың ушұл кеңініз?
Буда біткенін қалық баласы,
Отурған уйдун сыртынан,
Зулалда ақығын бары қатары.
Қақтырған тигілі мергенге,
Мен volo албайт ағасы.
Адамдан кісі қақтырған,
Алат деп ошор қырысқан,
Се бір рақаттыңды баласы.
Сен қорғасын мен күйтун,
Аңсалық қерге баруға,
Шарықтың келісі қамасы.
Қаман көрме Зулалда,
Қан волур тырлыу қырысқан,
Қақтырған бул қайда,
Қары қырысқан сиз емес,
Қазуу шондоқ заманда.
Күндундү көздөр күйтунур,
Кус алыр Зулал сыңалы!
Келгенде бары көр дедім,
Сен менін кеңініден кейір ужалы.
Ушақ қыды турғандар,
„Урасы Шары күндун“ деп,
Увара тартыр мергенге,
Булуңур тыңса қырды деп.
Мерген алы қызы бары.

Шарыда емнесі тигілі деп.
Қаман сөз сыңар, көр ужалы,
Қалың Шары қырысқан,
Қоолуғы қор сақсандар,
Бул барық емнесі билді деп.
Қақтырған бул мергенге?
Қауар берем деп қырысқан.
Барық Шары уқты далалы тигілі деп.
Қақтырған авиір болды,
Мерген ушун Зулалдан,
Қор болды далалы сырғы қер.
Көртүр қорған екі өргөө,
Көрөм деп айтқан сөзі бар.
Мергенді бары көрмөккө,
Зулалда турды ордунан ушурған.
„Шары күн мақтайт кедеші,
Ошорған күнгө не деші,
Отун алыр, от қақтырған,
Орду волур қалытырған.
Алыстан келген мергенін
Ақ өргөөден көрөшүн.
Көнулыме қақыра,
Қайтыр келір Шарықтың,
Қазасын қолық береші.“

4585
2586

075999

Kөрөмүн деп қатыһыр,
Көвөөсү қундуз қаннаһы,
Көжкөлтүр кижир қатыһыр,
Көзүн қараһи бир қыздын,
Қызматкер қығ қыз вақыһыр,
Зулалқа сығты қарғылар,
Суллу веті қалтылар,
Қылааға кетті қавары,
Қытайда мерген келди деп,
Қағыртын қалқыз қарағы,
Қатыһыр сығты Зулалқа,
Көгуу үсүн валаны,
Келди деп сөнүн талаһыр,
Булыһур сүргөн Шавыр кун,
Буда вағвай қалаһы,
Артынан қығ қыз сүгуһыр,
Асыл сөз аһыр кылуһыр,
Қағыртын уулу келди деп,
Қаварын қалқы биліһир,
Алдына туһур қығ қыздын,
Көрөвүз деп мергенти,
Зулалқа келди кылуһыр,
Артында қығ қыз нөөкөгу,
Адер менен сүгуһыр,
Аһыдан өргөн қара сас,
Ақ далаға қујулуһыр,
Қатар өскөн қығ қыздын,
Қалбастан бери сыһыһыр,
Шавыр кун сүрөт өзүңсө,
Уһу келген маргенге,
Зулалқаны тижесиң деп буһуруһыр,
Қарғылар қыздын гуһыңдөһи,
Қалқандын қадыр тундөһи,
Отурат мерген өргөөдө.

Ojuna bir söz bilinej.
Zulajqa suluu keldi emi,
Qytajdan kelgen mergendi,
Qyz Zulajqa kordy emi.
Kergende көөнү қақтырвай,
Qoçoқаşкөнуһүнө мақул келведи.
Көзүнө қыздын көгуңду,
Mergendin сыңға тоһвој кем сөги,
Zulajqa anda кер аһтат;
Сақтыр аһр Шавырды:
„Кунум қыһаһсын сөзгө шавырды;
Keldi деп мерген тыһаһсын.
Mergenin менin парымбы?
Күһөөм келр қалқаныһыр,
Кун қыһасың сағынды.
Mergendi erte көгуһын деп,
Qyһnadын тыһса қаныһды.
Zulajqa вајға тижегі,
Аңсалық саға зарыһы?
Аһнды билеј вуздун сен,
Mergen үсүн қаныһды.
Мыңдан кижин билр сүг,
Кунум өзүңдун қажрат, аһнды.
Uruqu Qytaj eli eken,
Atadan қалқыз неме екен.
Meken қыһр сүргөһу,
Ақ қалама, асқа төр екен.
Атаға қызмат қыһаған,
Ақылдан қарым кем екен.
Өзүмдун көнуһым сүһөргө,
Өткүр волот мергентиң,
Өмуру келте, кем екен.
Қалқыз да волсо Qoçoқаş,
Қақшы еле durus еме екен.
Қақтыр тижр алууға,
Қаş өмырдөн кем екен.
Аһстан келген мерген деп,
Аһыр вуға тижејмин,

Az kynu birge cyrwəjmun.
Aqtaj waşm qaralar,
Ajdaş wetim çaralar,
Atalaş tuuqan çoq eken.
Munun men azawın tartır
kujwəjmun*.

Qajdan wilsin Zulajqa,
Atadan çalqыз eken dep,
Ar kimden uqqan qawat war.
Ajyda çoq Qoçoçaş,
Qawat uqsa çeter dep.
Eregşip Şawırqa,
Zulajqa özün-özü bekemdep.
Tuwyndə maqsat sözum dep,
Zulajqa mintip turqanda,
Anda Şawır ker aştat:
Aq sanqыл qojdo men welen?
Arman dyjnə çoqtuqu;
Aqылm senden kem welem?
Ataj kelgen mergendi,
Alysqь qytaj çergeden,
Ajtqanьm qandaj Zulajqa?
Өmyry kelte degendej,
Uşu kelgen mergendi,
Çasaqan qudaj sen welen?
Kök sanqыл qojdo men welen?
Kötöryp waqqan çalqызdь,
Kөр ömyryn cөгөрө.
Zulajqa çasaqan qudaj sen welen?
Şawır kuң атым wəiwoso.
Keretim¹ senden kem welem?
Qajdan wıldıñ Zulajqa,
Mergendin ömyry kelte sewewin?
Çaman söz aştır waştatpa,
Çalqыз tuuma nemenin.
Ooluja wolsoñ aştır wer,
Men qajsь kynu өlөmyn?

¹ keret—degen aqыл degen söz.

Kөр adamdь çaqtırnaj,
Kөөр ketken nemesin,
Ajьwın tapsaң Şawırdьn,
Çazasьn qolqo weresin.
Çaşь qьsqa dep qajqьrtpa,
Birөөnyn çalqыз nemesin.
Aсьq aştır çoor wer,
Anca ooluja ekensin,
Zulajqa өзүн qajsь kynu өlөsün?
Bilesin qajdan өlöt dep,
Kөрөm dep kelse ataj.
Kөnylyn мынца wastatır,
Zulajqa emne degen keneşin?
Kuң dep көzynө ilwejsin,
Kujөөndy bilwejsin,
Men bilgen wolçol söz wolso,
Mergenden waşqa kişige.
Zulajqa sen tijwejsin.
„Ortocu wolduң Şawır“ dep,
Oj kelgendej syjlөsün.
Çaman weken Qoçoçaş,
Emne үсүн аны syjlөsün?
Talawь соң mergendi,
Tarp qatarь syjrөsün.
Qыз da wolsoñ Zulajqa,
Qьrқ qьzdьn waşь wегisin.
Ajtqanьm çalqan wəiwoso.
Uşundaj tuşty көrysum.
Qatarьn mergen tijir al,
Qarьwajqa kelinsin.
Işenweseñ sözymө,
Kөрөsün kiter tarьqtь,
Kөрүp syjyr tijem dep,
Kөр çьjnattьn qalyqtь.
Menin көrgөн tuşym uşundaj,
Ajtqanьm tuura kelwese.
Aldьrarsьñ waşьmdь,
Aldьnda cьrgөн qarьrtьn.
Өtkyзө weker ömyrды,

Az kyny birge cyrwəjmyn.
Aqtaj waşym qaralar,
Ajdaj wetim çaralar,
Atalaş tuuqan çoq eken,
Munun men azawın tartыр
kyjwəjmyn*.

Qajdan bilsin Zulajqa,
Atadan çalqыз eken dep.
Ar kimden uqqan qawat war.
Ajьda çoq Qoçoçaş,
Qawat uqsa çeter dep.
Eregfşip Şawьrqa,
Zulajqa özün-özü bekemdep.
Tywındə maqsat sözüm dep,
Zulajqa mintip turğanda,
Anda Şawьr ker aştat:
Aq canqыл qojdo men welen?
Arman dyjnə çoqtuqu;
Aqьым senden kem welen?
Atajь kelgen mergendi,
Aьsqь qыtaj çergeden,
Ajtqanьн qандаj Zulajqa?
Өmyry kelte degendej,
Uşu kelgea mergendi,
Çasaqan qudaj sen welen?
Kök canqыл qojdo meң welen?
Kötöryp waqqan çalqызdь,
Kөр өmyryn cөгөрwө,
Zulajqa çasaqan qudaj sen welen?
Şawьr kyn aьm wəwoso.
Keretim¹ senden kem welen?
Qajdan wildiң Zulajqa,
Mergendiң өmyry kelte sewewin?
Çaman söz aştыр waştatpa,
Çalqыз tuuma nemenin.
Ooluja wolson aştыр wer,
Men qajsь kyny өləmyn?

¹ keret—degen aqıl degen söz.

Kөр adamdь çaqтыraaj,
Kөөр ketken nemesin,
Ajьwьn tapsaq Şawьrdьn,
Çazasьn qolqo weresin.
Çaşь qьsqa dep qajqьrtpa,
Birөөnyn çalqыз nemesin.
Aсьq aştыр çoor wer,
Anca ooluja ekensin,
Zulajqa өзүн qajsь kyny өləsyn?
Bilesin qajdan өlöt dep,
Kөрөm dep kelse atajь.
Kөnylyn mьnca wastatыр,
Zulajqa emne degen keneşin?
Kyn dep көzyңө ilwejsin,
Kyjөөndy bilwejsin,
Men bilgen wəçol söz wəlso,
Mergenden waşqa kişige,
Zulajqa sen tijwejsin.
„Ortocu wolduң Şawьr“ dep,
Oj kelgendej syjlөsyn.
Çaman weken Qoçoçaş,
Emne ysyn aьn syjwөjsyn?
Talawь соң mergendi,
Tарp qatarь syjrөsyn.
Qыз da wolson Zulajqa,
Qьrқ qызdьn waşь wегisin.
Ajtqanьm çalqan wəwoso.
Uşundaj tuşty көryşym.
Qatarьn mergen tijir al,
Qarьwajqa kelinsin.
Işewesen sözümө,
Kөрөsyn kiter tarьqtь,
Kөрyp syjыр tijem dep,
Kөр çьjnattьn qalyqtь.
Menin көrgөн tuşym uşundaj,
Ajtqanьm tuura kelwese.
Aldьrarsьң waşьmdь,
Aldьңda cьrgөн qarьrtьn.
Өtkyzwө weker өmyrdь,

Ketirbe mergen teniñdi,
Kimder tiryy, kim ölyk,
Qudaj berei ömyrды.
Zulajqa anda tañ qaldy,
Şavыр kundyn sözyne,
Muruntan beri көrynур,
Çyrgөndөj ajты көžynө.
Mergen usyn qarғыsty,
Onвоqон Şavыр arамы.
Çarмастыр qaldy деп,
Qыtajдан kelgen valаны.
Mergendi varыр көryşур,
Kelin qызdar tarady.
Kele sala Zulajqa,
Kitevin асыр qarady.
Mergenge tijmek voluptur,
Şavыр kun sözy volwoso,
Özy da qalqan tijmekke,
Qoçoçaş synduu valaqqa,
Uşuqqa tijmek boldum деп,
Өz atasyn vaş qыыр,
Çiberdi qavar qalaaqqa.
Atasь qavar ajтыrdy,
Qavarlaş qalyñ elderge.
Zulajqa tijmek boldu деп,
Qarғыртын uulu mergenge.
Qavaryñ da ajtqan Zulajqa,
Qamьnsyn деп atakem,
Qoçoçaşqa bergenge.
Çaqtырqan kyjөө boldu деп,
Qoçoçaşty алып kelişti,
Başqa bir çаны tikken өргеөge.

Zulajqa Qoçoçaşty көргөндө ele çaqtыrat, biroq
avыр kundyn arasь volur qalqandyqьна namьsta-
ыр, Qoçoçaşqa tijwejm demiş volot. Ajlasь ketken
ulajqa amal qыыр, kitevin асыр qarамьş volur,
ten Qoçoçaşqa tijmek boldum dejt.

Асылqan eken vaqты деп,
Zulajqadaј suluuqqa.

Qoçoçaş mergen çaqtы деп,
Өmyrlyk çaşty syruyge.
Өzynyn теңin tapты деп,
Zulajqa qavar verwese,
Atasь çөnyñ билеги,
Qыз Zulajqa кер ajтыр.
Алып kelgile мында деп,
Qыrq пөөкөryn çiberди.
Kyjөөny алып kelmekke,
Kelin, qыз сықты kerilip.
Kөргөн çerde mergenge.
Zulajqa qalqan eken berilip.
Өzynyn turqan çerine,
Алып kelmekke kyjөөny,
Qыз kelindin icinen,
Ne bir асылдары terilip.
Kelin qызdar aralaş,
Attanqьла kyjөө деп,
Aldьна keldi volynур.
Mergende киши көrcy kijim çoq.
Caryqь butta тапыlqan.
Beldigi belde салыqan
Tegerek kise qutuda.
Oq, darь vaary салыqan.
„Zulajqa çaqtырды eken qantip“ деп,
Başqaqqa qomso көrynур;
„Bul voju menen ujalvaj,
Qantip алып varavьz,
Bir сыра kijim bergin“ деп
Eki kelin, eki qыз,
Zulajqaqqa kelişti.
Uşaqь volot eldin деп,
Zulajqa anda кер ajты:
„Kөk çekeden көр öjde,
Kөremyn butta caryqь.
Kөk çaldь qыvajьm аjьvvaş,
Kөcөdө butyn qalyqь.
Kijimge tijer volqondo,
Murun киши çoq bele kijingen.

Сагъдън көгүр сосува,
Мергердин самасъ мақа вллинген.
Саман, саркъы волови,
Саркъына кийген кийимден,
Альр кел ушүл сарге дер,
Бутунда көргөн саргъ
Булсаргъдан өйдө дер,
Саларкъы васын мергендин,
Алмасаркъын сарелер,
Альр сарқа елге дер
Асаркъы қостум көөнүмды,
Адамда туйқун ерге дер,
Өмүрүм қостум саргътыр,
Өзүм сыйгөн сарге дер,
Қаларкъы саркъын атакем,
Қазаналы тој сојур,
Қалаасына саргелер,
Мен қаладым баласын,
Қаваркъы киши сарверсин,
Қайнатам турқан елге дер,
Саргътууқа тийди дер,
Саранъ сарқту сыйды дер,
Зулаларкъын ушарқтар,
Салқалар саргөн вайдар ват;
Келген сарде саргътырвай,
Келин менен қыз вайдар,
Кедейге Зулал тийди дер,
Кер қылысар дусмандар,
Мејли кедей, мејли вай,
Бейлине саргъыр вил қыздын,
Бейленеге сарққан ват,
Қыргъ қыз нөөкөр қоссу альр,
Қыздын турқан сарине,
Сыйвөсө мејли васысар,
Зулаларкъын саргътыр мерген
көөнүнө.
Керилген манар мързалар,
„Кедейге тандар тийди“ дер,
Кеткен ушарқ елине.

Күжөөлык сарын вилгизир,
Өргөөден сартқа сарсарыр,
Қолтуқтар атқа вилгизир,
Қослушар қыз, келин,
Қантир саргъыр қалды дер,
Еки-екиден куйлысур,
Зулаларкъын күжөөсы,
Бутунда саргъ волвосо,
Вил Қосқоскъы кимден кем?
„Саргътыр қызым тийди“ дер,
Атасы сарат қуваныр,
Саркъылыркъын вилгиден,
Саргътуу күжөө екен дер,
Атасынан васысар,
Бутунан васыр саргөндөн,
Мурунқудан сарлыр,
Күжөөны тосур саргътыр,
Зулалқа сүлуу тырденген,
Алдынан тосур вайлыр,
Атасыр тарқан теним дер,
Атасыр көөнү қуваныр,
Қаалар тийген қаваркъын,
Қаларкъы даянын вилгизди,
Алдынан саргъыр Зулалқа,
Ардақтар кутыр, қадарлар,
Өзы турқан сарине,
Альр келисир киргизди,
Көргөн адам таң қалат,
Қосқоскъын устынө,
Ар тырлыу кийим кийгизди,
Көр елге дувурт таң қылыр,
Қуда волқон Қаргътыр,
Қударкъы Вилкесті,
Қуваныс менен алдыр,
Апта куну тој верир,
Ар тырлыу сарқан ел келир,
Атасы Қаргъыр қуванды,
„Ардақтар вайқан саргъылым,
Қалқан екен Қосқо дер.

Qызыңызға тең келіп".
Qағақоқо, Qағырбай,
Eкі бала қивансын,
Cыроғы толқур тең көрүр,
Тој беріп, қоноқ қақтырар,
Ај қамалдуу Zулajқа,
Adis mergen қалқызды,
Arзыр syjdy қақтырар,
Tarqatpaj тојун бир арта,
Tamaşасын арттырар.
Qajrattuu balban, er cырөк,
Qalaақа ulaq tartтырар.
Atқыctar атыр alsын бер,
Qыjық vajлар аттырар,
Arvıttı toј, cыjыпın;
Asıldı таар қақтырған,
Ajal da volso Zулajқа,
Aqылыпın qыjыпın.
Arqanqa cайр көрсетты,
Өrgөө тигір уј cасар,
Qызына берсі vujumın.
Cамав vajлар qыjыққа,
Cавыыр qalyq kynde атыр,
Tıjgızgen kіші alat der,
Tildesine qызырар,
Kyndyz emes, tynde атыр.
Qalқында қанса mergender,
Tıjgize alvaj cамбырға,
Talyқты caman kelgen el,
Tıjgızgen kіші mergen der,
At vaşындај cамбы alat,
Aqa da qudaj берген der
Bir-bir мытыр көтөрүр,
Aтыр alsam eken der,
Kyny, tyny uqtavaј,
Tыпvaj cырот delbeңder.
Dilde qoјqon qыjықты,
Tıjgize alvaj tynyldy.
Dilde, cамбы almaqqa,

Tiri candar vulyndy.
Kyjөө mergen ekeni,
Elge vutyn bilindi.
Balдыз menen ceңeler,
Baary keldi coqulup,
At vaşындај cамбыны,
Atalvaj cırt talды" der.
Az kynde volcu bul toјdu.
Artaqa sozur salды" der.
Aqыr Qoço cар qыды;
„Qajrattanыр qыjықты.
Atar kіші varбы der.
Elden atar volboso,
Mergen der uqqam сытынан,
Balдыз menen ceңesi,
Eercitip cықыр аттысын.
Cалқыз qызым qurdaşы,
Zулajqadan кем көрөөjm,
Qoçocaş mergen cанды" der.
On eki kelin, onu qыз,
Cыjырма ekisi vөлүпүр,
Cыла zylөр varысты;
Oturat ele qoşulup,
Qoçocaş menen Zулajқа,
„Qajnatandyң sözy" der.
Qalystan sözdy salысты:
„Mergen dejtqo cezdebiz.
Aтыр versin kyjөө vizge der.
El ata alvaj carcaqan,
Bilgenge vuda namыsры?"
Zулajқа anda söz aјtat:
„Mergendik daјын belgin der.
Өnөryn artық dalajdan,
Өzyңdeј vaатыр erden der.
Qadyғың көгүр қақтырған,
Qaalaqan qırvum menmin der.
Kөrgөnde var көрөөgen,
Qыjықты атыр тысырсең,
Kөp sözyn vastың eldin der.

Dalajь çyröt sьrtьnda,
Siz menen barqьm tenmin dep.
Kesibindi çaşьrva,
Kelgen qalıq kьrsyn dep.
Qьjьqtь atьr tyşьrsən.
Qьz atasь qajnatан,
Qьzmatьna şensin dep.
Mergen dep ajtmaq elde көр,
Barq salьşqan dalajьdь,
Baqtьn vasьr çensin dep.
Beşenemde çazьlqan,
Menin vaqtьm sensin dep.
Atьr çyrgen mьltьqqa,
Tursunvu mergen qьjьlьp:
„Elinin vaarьn coqultsun,
Atam Qoço vujurup,
Uşul çerden atamьn,
Tojqo kelgen el vutyn,
Qarap tursun çьjьlьp.
Uşunca eldin vaarьsь,
Tijgize alvaj qojuşsa,
Qojqon sьqar altьnlьn,
Өzynө qudaj vujurup“.
Birөө keldi Qoçoqo:
„Kujөөn atmaq boldu“ dep.
Qavar verip çygyrup,
Qalq atalvas qьjьqtь,
Qantьr atar eken dep.
Qaldajqan көр dyraөлөн,
Qalq coqulup vutьndөj,
Qarap turdu vylьnur.
Qara qoço, Qarьrvaaj,
Çaqasьn qarmar „qudajlar“
„Qьjьqtь atьr çьqsa dep.
Çalqьzдыn mergendigi bilinip“
Qьzьl qьja Qara taş,
Qьtajlardьn icinde,
Qьjьn mergen Qoçoçaş.
Altь sajluu aq varan,

Ajlьnda bir kyn çatraqan,
Aq varandaj mьltьqь.
Adamzat izdep tappaqan.
Qara çonun ojdurup,
Qьzьl altьn cartaqan.
Maşaluu mьltьq bolso da,
Bardenkeden bat atьr,
Başьnan tytyn arьtraqan,
Sunqandan qajta tartraqan.
„Kujөө mergen“ degenge,
Mьldy çurtu tan qalьp,
Kujөө qьjьqtь atat dep.
Tegerektep qalьn el,
Qarap turdu tandanьp.
Atajьn dep Qoçoçaş,
Aq varandь dьrmөттөp,
Ada çatat qamdanьp.
Qarmatrajт vaşqa adamqa,
Qoçoçaş mergen varandь.
Qanca kelin, qanca qьz
Qaşьnda teni Zulajqa,
Altьr sьqtь kujөөny,
Aj sьqqandaj şandаньp.
Kelin, qьzdar andan көр,
Ortosuna alьşьp,
Kujөө mergen eken dep.
Çyrogь vatraj tolqundap.
Çygyryşьp çarьşьp.
El atqan çerden alьstan,
Atmaq boldu Qoçoçaş,
„Tijgizip qьjьq çьqsa“ dep.
Dilinde turat Zulajqa,
Tirelip qarap el turqan,
Tijjьtyu qьzmat namьstan.
Atajьn dep qьjьqtь,
Mergen, aq varandь aldь emi,
Cenevej datь qujdu emi,
Symbөлөp oqtu qurdu emi.
Çetim symbө çetkirip,

Uzun sымwə өtkүрүр.
Qulaq otun салды еми,
Bir wasqanda ot al деп,
Qır talqalar aldı еми;
Balыq qulaq qırma taş,
Baqırata сарты еми,
Miltege сaqыр ot qojur,
Aсаqaj tildyу maşaqа,
Bekem qыstar aldı еми.
Otura qalыр nek sajыр,
Betine qarмай салды еми.
Qыjqqa мытыq sundu еми,
Tiri сандар tırmejir,
Tikter qarар turdu еми.
Maşadan tytyn bulatty,
Сарсандыqы uşundaj,
Qoçoсаş mergen bir attы.
Qыldan ıcke qыjqты,
Qыjsajтыр сerge qulatty.
Qыз atasы Qoçonu,
Qыjalып mintip qubantты.
„Közgө atar“ деп uşunu ajt,
Qыldan ıcke qыjqтып,
Oq tijir woosu yzylды.
At wasындаj сатмыны,
Qalpaqtaj сerge tyşurdy.
Qantip Zulaj сaqтырбай,
Bu сыратуу kişini.
Brazы volur qызына,
Batasып werip waqыр,
Qараqoço tyşyndy.
Brazы boldu көргөн el,
„Raқmat“ деп cuıldар.
Qoçoсаştaj balаны,
Baştaqыdan eki ese,
Kөтөryлүр асылды,
Zulajqанып qаваqы.
„Qыjqты атqан kyjөө“ деп,
Alqan wajge сатмынып.

Сене valдыз wөlysty;
„Qавағып uqur, mergen“ деп,
Kөrwөгөн qanca dalaj el,
Atajлар kelip көrysty.
Сaman деп сүргөн Qoçoсаş,
Сарqыldaqан suluuqа,
Qurdaşтыqы kelişti.
„Adamda соq eken деп,
Syqaalar мытыq атqаны“
Kөrgөндөр da көrwөгөн,
Kөтөryр көр el maqtady.
Qызынып tojun taratыр.
Qызыl-tасыl sep werip,
Qараqoço qамыныр.
Сөнөtmөкө сатqаны.
Qараqoço turqan сer,
Сerdigi Qaşqar сaqtaqы.
Uсталарды сьjдыр,
Сарсаныраq qыдыр,
Alma was degen bir wараң,
Atасы werdі welek деп.
Qundaqын sonun сыrdатыр,
Qır sымwө salыр сыndатыр,
Balыq сон qылыр өgetyp,
Was ajaqын tenetip.
Qoçoсаştын өзynyn,
Alыр сүргөн wараңqа,
Өlcөөsyn бирdej сенetip.
Kisesi sonun wolsun деп.
Quralар kымыş qojdurup.
Alma was degen bul мытыq.
Atаны wergen сараqы;
At mingizip sep сүктөр,
Attандырыр сөнөтты,
Bir-birin syjур qoşulqan.
Qoçoсаş menen Zulajqа,
Eki бирdej balаны.
Atаnqа sewin artтығыр,
Cасыqын саjan tyjdyrgөн.

Çivek kilem çarтыр.
„Perzentim Zulaj iijdi“ der,
Bejili syjur çaqтыр* ,
Kөc çetelep Qaгырvaj,
Kөrdyqo qıvanc valadan,
Kөp el volur сыqарды,
Qыз turqan şaar qalaadan,
Bilinveş çyrgөн qыtajdan,
Mergendigi çalqыздын,
Dalaj çerge taraqan.

Araqa necen qonuşur.
Keldi bir kyn qalqына.
Kelin alyp toj verdі,
Qaгырvaj da çalryqа.
Arтыq volso өnerу,
Ar bir çandын uşintip,
Qalatqo naqыл arтына.
Qaгырvajдын vergen toj,
Qıvanc menen tarady.
Bajaqыdaj vastыр.
Aq varaңyn aşыp.
Attaпыr yjdon сыqrajt der,
Uşaq qыla vaştady,
Qoçoçaştaj valaң.
Kelgeni bir çyl voldu der,
Çyl maalyна toldu der.
Çытqасы elek etin çep.
Bastыvasqа mergendi,
Baleket kelin көгynөt,
Baş imerip qojdu der.
El ajтыр uşaq çyryşet,
Ec çaqqa сыqrajt Qoçoçaş,
Een өrgөө tikken yj,
Ezilışken eki çaş,
Ercişip ojnор kylyşet.
Aтыр çyrgөн мытырдын,
Qoçoçaş mergen unuttu.
Tundurur etke salcy ele.

Çыjырма yjlyu uruqtu.
Zulajqa kelin kelgeni,
Eki çaqqa сыqарvaj,
Qoçoçaşты тыjыltты.
Bul ekөө bilіşpejt,
El ajтыр çyrgөн іşterdi,
Esinen сыqыр мытырды,
Zulajqa suluu kelgeni.
Bir çyl maaly kyz көrdy,
Bir kynу çатыр Qoçoçaş,
Tөşөktөн cocur ojnорur,
Bir aşajыp тыş көrdy.
Bir көrgөн çoq bul тыsty.
Udaa-muda yc көrdy.
Çalqan көргөн тыş emes,
Çанына qыjып kyc көrdy.
Ycuncy көргөн tynynde,
Erteң menen bul тыsty.
Elge ajtmaqа kyc keldi.
Erteң menenturqanda,
Betin suuqa çuuqanda,
„Ajtsamby“ der bul тыşy.
Aq saqalduu bir çanqa,
„Çe volboso ajtsamby“
Çalpy qыtaj tuuqanqа;
Aldy menen çorutur.
Ajtsam qantel der ojlojt.
Aq şajы төşөк quş çazдыq,
Aralaşыр bir çatqan,
Altындаj vaşyn bek qartar.
Antaşыр көnyl сыр ajtqan,
Alqanым Zulaj qırvalqа.
Ajaj da volso Zulajqa,
Aqыly var çan ele,
Ar bir іšten qavarы,
Arтыqса мында var ele.
Tuuqanыңа kettiң der,
Turvasyn maqа tarыпыр,
Zulajqa ajтыр тыşymdy.

Qurdaştyqtyn çöynөн,
Alajyn der arьыр.
Tөşөгyn төгө çықанда,
Ec adam çоқ ystynдө,
Ekөө erkin турқанда,
Başadь tyşyn Qоçoças:
„Өlymды berse kecinen,
Nelerdi көрөөjt асыл наş.
Tyndө çатыр tyş көрдym,
Tyşymды çорup berbesen,
Ooluqqan çyrөk başыbas.
Tyndө çатыр tyş көрдym,
Tyşymдө myşkyl iş көрдym.
Qoluma алыр varaндь,
Ar nersege tuş keldim.
Kөрдym аjдын colponun,
Kөтөrylyp çyrөгym.
Kөргөн tyştөн qorqomun.
Qorqunuc boldu көргөн tyş,
Acьqtan çорup аjta бер.
Ajarlyқ menen bolvojт iş.
Bajdamдь көргөн tuşqan еl,
Çaқşь qатын erine,
Çan qaracь booruker.
Tyndөгy tyşym аjтамьн,
Zulajqa suluu çорup бер.
Arasьnda vul tyştyn,
Qaralyқ көрөг çer bolso,
Qатыр qalvaj аjta бер.
Өlө турqan çer bolso,
„Өlөsyn“ der аjta бер.
„Asь çанын азарть,
Kөrөsyn“ der аjta бер.
Ajal da bolsoñ Zulajqa,
Aqьың бар кемenger.
Ajtajьн vilgen varьмдь,
Aluucu аçal kelgende,
Açьratьр 'açaldan,
Ala alvajьң çанымдь.

Qьjamattьq çarьmsьн,
Saқa аjтамьн zaгьмдь.
Tyndөгy tyşym vaştasam,
Zulajqa çоoruvajьm der qacvasa
Çaman çerin çaқşь der,
Çalqan çerin taştasan.
Tөşөktөн cocup oјqonup,
Çastьqqa qojup çambaşьm,
Çattьm necen oјlonup.
Kelgeniң boldu bir çыldaj,
Aq varандь qolqо алыр,
Ec bolso bir kyndy.
Kerige сьqьр qojvodum.
Tyşymдын аjтам maanisin,
Tygөл аjтам vaarьsьн,
Beldikti belge çalyрmьн,
Bytyn qajьş keң kyze,
Belge vajlar алырmьн.
Buloaarь өtyk çarьqьть,
Butqa vekem тапырmьн.
Qajveren etin çegizgen,
Mergen elem bir kezde,
Çьjьrma yjlyу qalyqьтьн.
Enemdin атын Bijkec dejt,
Çalqьz versent uulu men,
Atam vajquş Qarьртьн,
Qamdarьmьн kerek vaarьsьн,
Qutunu bytyn tolturup,
Qalqanьн salьр çanacqa,
Qançьqama vajlarьmьн,
Başalьр kele çатырь,
Zulajqa tyndө çатыр көргөн кер.
Talaada өstym çaşьmdan,
Ajьyqa kelvej ervender,
Alьн tujaq çez bilek,
Atьмдь qarьmar алырmьн.
Çeteler keldim çygөndөр.
Kerекtyunyn vaarьsьн,
Aldьm yjдөн tygөldөр.
Aзық oоqat mol aldьm,

Necen kynu çyrəm dep.
Altın eer sərđe qaş,
Kəmkərə eer dovul vas,
Qanıltaq eer qaq toqum,
Kəməldyryk uzarıp,
Qujuşqanın qısqartıp,
Qoş olonun vək tartıp,
Altı sajlıu aq varan,
Aq däləmdə çarqıldar.
Taşqa salsa tajsıvas,
Musqa salsı muñajvas,
Atımdı minip attanıp,
Ala too közdör sığırтын,
Ojdu ojdoj saarтын,
Ojdon kijik tava alvaj,
Qırdı qırđaj saarтын,
Qırdan kijik tava alvaj,
Erte beşim kyn erten,
Berekem qandaj uctu dep,
Beşim qandaj ketti dep,
Beşimge cejin qur çyrsem,
Mergendikke eppi dep,
Bu çerdin ecki tekesi,
Qajaqqa yrkyp ketti* dep,
Aq Sənkəl tuu beline,
At qojup saar vaşırтын,
Andan kijik tava alvaj,
Aq tosqoqtun aldınan,
Kək tosqoqtun ıstynən,
Otuz ulaq, qırđq cemis,
Çuuşaqanın kerypтын,
Murutuman kylypтын,
Daldaqı çıbr kiripmin,
Attan tışe qalırтын,
Belimde qajış qol cıder,
Attı tuşaj saşırтын,
Cenevej darı qujurтын,
Symbөлөр oqtu urupтын,
Keryngən ecki vaşırтын,
Tygel atır qalırтын.

Atır saşır vaşırтын,
Asqa taşın vaşında,
Daqı qaldı veken dep,
Çana qarap turupтын,
Tyndögy kergən tışymdө,
Uşundaj çoruq qalırтын,
Eteğine qalqanda,
Adam uruqu vara alvas,
Asman çaqın qavarlaş,
Aq çalama voorunda,
Bıdaj tartıp tışe alvaj,
Əjdө tartıp sığa alvaj,
Əzüm çalqız turupтын,
Tışymdөн cocup qorqurтын,
Quq etken quzğun qarqa çoq,
Qur çarja talaada,
Namaz oqur turupтын,
Çanымdan izder tarradıт,
Tuuşqanım Qıtaj uruqtan,
Tyndögy kergən tışym şul,
Men uşundaj çoruq qalırтын,
Ajtıp verdim işimdi,
Zulajqa çoru tışymdy.

Uşintip Qoşoçaş tışyn ajtqandan kijin Zulajqa anın tışyn çoorumaq boldı. Zulajqa Qoşoçaştın mergencilik qılışına qarş bolucu. Bul çolu Qoşoçaştın mert voloruna közy çetip, anı qorquta tışyn mındaaj dep çorujt:

„Qulun tajđaj qurdaşım,
Azoo tajđaj sırdaşım,
Altı san elden men qaalar,
Arnalqan saqı bir vaşım,
Ajajqa tışyn ajttı dep,
Bıroq tuuşqanın uşaq qılvasın.
Uqtım ajtqan işıandı,
Çoluñ asyq çoomart el,
Çoorujun ajtqan tışyndı.
Qatınqa ajtpaj bul tışty,
Qarja ajsaң bolvojavı.

Qalıñ elin coqultur,
Ваарына ајтсаң вољојбу,
Алтымыс җаһар көвүгөөк,
Үргөнгө ајтсаң вољојбу,
Ар бир иштин тартыын,
Билгенге ајтсаң вољојбу.
Аңсалық җерин билиугө,
Зулалҗанын асық емес җүгөгу.

Бересинби Қоҗоҗа,
Ајалыңдын өзүндөн,
Бар эле сурат тилеги.
Асылвақын мытыққа,
Ајыда ојнор кылөлу.
Өлөөс ооқат малың бар,
Өлөтмөн кемпір салың бар.
Өнөр емес бул мытық,
Өзүң менен бир тууқан,
Үјрөтсөң боло иниң бар*.

Қоҗоҗа мергенлик қылып җүрүп, бир бала таар
лаған. Анын атын Sartқоҗу қойған. Қоҗоҗа Sart
қоҗуну бир тууқан иним деп җүрсу. Sartқоҗу бул
езде 10—11 җашта кезеги. Зулалҗанын бир тууқан иниң
ар деп җатқан ошол Sartқоҗу болуцу.

„Тувы мытық пайда емес,
Көтөргөн сендеј кишиге.
Ғүгүрүп җүрүп ал кетет,
Зыян җетет кысунө;
Али да болсо тушунду,
Ајтыр берип җорутқун,
Ақ сақалдуу кишиге.
Кее бир җерин қаршы ајтсам.
Кевім җақвај қалбасын,
Қоҗоҗа қатуу тийіп мизине*
Қоҗоҗа анда кер ајтат:
„Қој мунунду деп ајтат.
Алтымыс җаһа сыһа да,
Ақылы толуп җетпесе,
Ақ сақал киши нени ајтат,
Өзынсын вејлим сыјғөным,

Өлөр җери бар болсо,
Өлөсүн деп сыјлөгүн.
Ғаман җерин җаһы деп,
Зулалҗа җақтар ајтыр җүгөгу.
Ғоруј алаајт тууқан ел.
Алтымысқа сыһа да,
Ақылы җетпейт көзу кер.
Ақылы бар, есин бар,
Зулалҗа андај қылај Ғоруј бер.
Анда Зулалҗа ајтат „маақул“ деп:
„Мерген бул ајтқан ақыл кер.
Ғалқан Ғоруп қойду деп,
Бир җерде җаһы ајтра „қары“ деп.
Амај қылып җанын,
Сыңарбасқа җатыр деп.
Тушундым ајтқан җолунду,
Берси мерген қолунду,
Ғанына Ғоқ пайда,
Ушу бир темірдин Ғоруқу*.
Алдыннан ајтыр ағытыр,
Ақылы бар Зулалҗа,
Мына еми ајтыр тушын Ғоруду:
„Тундөгу көргөн тушунуз,
Туру қылып көрунду,
Туште көргөн ишиниз,
Ғорутрај тушын қойсонсу,
Белдикти белге қалқань,
Вет алып тооқо барқань,
Мергендиктен пайда Ғоқ.
Мергенім қойқун-ишинди.
Анда мен белсеніп җесир қалқаньт.
Ғарықты бутқа таңқань,
Салың қартан, ини җаһ,
Сатаққа кире Қоҗоҗа.
Анда мен зарлань җесир қалқаньт.
Алтын тујақ җез билек,
Атынды қармап мингенін,
Атаң қартан, иниң җаһ.

Al qantet senin yjdögyn?
Asьnbaj tašta temirdi,
Arzyp alqan Zulajqa,
Anda men azaabь tartьp
kyjgөнym.

Kelgenim bir çыl uvaqь,
Keregi çoq mьlyqtьn,
Zulajqa sizden suradь.
Ojdu ojdoj sarqanьn,
Ooqtьn eldin tarqanьn;
Qьrdь qьrdaj sarqanьn,
Qьz alqanьn tuldatьp,
Qьjn meenet tartraqьn.
Aq sonkөldyn beline,
Andan kijik tava alasj.
Aq tosçoqtun aldьnan,
Kөk tosçoqtun ystynөн,
Otuz ulaq qьr-q. sevic,
Atqanьna qubanva:
Bul mьlyqtь dojboson,
Tьvy çoluqasьn zьjanqa.
Qarabь vaşqa salьnpьr,
Qajqьndьn tьşet meeneti
Qaalaqan Zulaj çuvajqь.
Asьbva mьlyq temirge,
Azavь tijet ömyrge,
Ajdaada qanqьrар,
Acqa vasьp çyrgөncө,
Çyrsөncy ojnор elinde,
Uşu mьlyq tьvьndө,
Uqsan mergen degi qoj,
Sizdi ucuratat ölymgө.
Ajuular çyrvөs arsaqta,
Qajveren narvas çaltaqqa,
Qajqьnpьr çalqьz turqanьn,
Asьl alьn vaşьndь,
Aqajьndan belgөнyn,
Açalqa çandь bergenin,

Adam çoq tursaq qьjьnda,
Açalьn çetip ölgөнyn.
Kөrgөн tьşten cocusan,
Qarqa quzqun çyrvөgөн,
Cөл darija talaada,
Çalqьz namaz oqusan,
Tavьtqa sizdi taçqanь,
Ata eneç ьjlar çurqurар,
Alqanьn ьjlar zьrqьrар,
Ajьndьq деп mergenden,
Acьrар çurtun qalqanь.
Asьnpьr çyrgөн temirin,
Aqьn sizdi yşyntөt,
Tijьejt rajda çardamь.
Balдыrқан çyrvөk vaşaranь,
Pas qьbraqьn ömyrdu,
Kelvej çatьp qajqьrтра,
Zulajqa mendej tenindь;
Tomsortao tuuqan elindь.
Tihmdi alsaq taştaqьn,
Rajdasь çoq temirdi.
Өzüm syjgөн qurdaşьm,
Aьp qoj aytqan kevimdi" —
Dep Zulajqa çorudu.
„Tuşym çaman eken“ деп,
Mergendin көөнү oorudu.
Qavaqьn vьrkөp qajqьnpьr.
Qoçoçaş cьqtь talaazqa,
Brazь voivoj zajьvьna,
Vazьp vardь Qoçoçaş,
Aq saqalcan vavaqa.
Vavaqa mergen ker ajttь:
„Qatьnm çorup tuşymdu,
Qajqьnpьr çyrvөm“ деп ajttь.
Et çegenin syjüşkөн,
Qьnuun tarqan bul qartan:
„Qaralanva, cьraqьm
Zulajqanьn kevine,

Otursun der ajtqandyr,
Өзүнүн җақын сенине.
Ketip qalsa kelbejt der,
Bajdaq tijgen валасын,
Ақайып тууқан еline.
Qараланбай сыға бер.
Qаалақан варық җерине.
Er җigit andaj wolcu emes,
Urqасын кевине.

Qоҗоҗаҗ ақсақал тууқандарынын сөзүн уққандан
kijin ушлардығы туура emespi. qantip ele altымь-
тан ашқан, көрты көргөн ақсақалдардан Zulajqa
wilgic wolup ketsin, Zulajqa ертеp-ele җанынан сығар-
вастып ајласын қыыр җатқан турвајыы дер, mergen-
ge сыға турқан wolup, qатыныр qaldь. Qоҗоҗаҗ
тыҗ көргөн куну qajberen sur ecki da, тыҗ көрур,
ada erten менен Alawaҗ degen tekesine тыҗын ајtat

„Uquluu көздө җатқанда,
Sur ecki tyndө тыҗ көрды.
Bir ақайыр іш көрды.
Ujquda җатыр көргөн тыҗ,
Menin qurdaҗым teke Alawaҗ,
Uvajьmduu көргөн тыҗ,
Alawaҗ сымындај җаңда kyc keldi.
Tuqumum ашыр bir җыздөн,
Turқан җерim Qara ynkыр,
Qьjalьmда җоқ ele,
Qьtajda mergen тыҗ keldi.
„Qьғдызда Qьtaj uruqu der,
Qатырвајдын uulu der.
Qajberenge qas қыыр,
Qarҗь қыыр tuudu“ der,
Qаварын uqur җырсу elem.
Kөrө elekmin mergendi,
Anь men көртөн veri bilci elem.
Kezegi җоқ Qоҗоҗаҗ.
Kelbejt qo der җырсу elem.
Tyndögy көргөн тыҗымдө,
Oşol, kelwegen mergen keliptir.

Kenen җатқан җерimde,
Tetigi, kemerce менен bekinip,
Мына бу, kереge тастан көруртыр.
Qьйн der сырттан uqu elem.
Qьtajda mergen җалқыз ваҗ,
Urquum taza teriptir;
җазамды qoiqo beriptir;
җору ајланыр соқулур,
Saj-sajдын ваарь өlykтыр.
Kөтөрсy ваҗын Alawaҗ,
Sur ecki ушндај тыҗты көруртыр.
Maqul desen Alawaҗ,
Biz bul җерден keteli,
Baҗqa җерге җeteli.
Menin көргөн тыҗым anьq сын,
Kөrynө көргөн аҗалqa,
Turup берip neteli.
Turcu tekem keteli.
Qajqьсь җоқ җурууғө,
Alamьq kungөj аq teskej,
Aşa vasyр өтөvyz,
Aq oјroqо җeteviz.
Alьstap tekem keteviz,
Qaҗattuu аq qar, vijikten
Qavattap vasyр өтөvyz.
Qar җаavaј qara сыҗсь ele,
Qaҗqardьn тоосу Kөk tosqоq,
Oşo җақqa keteviz.
Qarҗь kelgen аҗалqa,
Qarap turup neteviz?
Balдардын ваарын аттығыр,
Qajta valdar tuumaqa,
Qaruubuz da kele alvajt,
Qartajьr qaldьq ekөөvyz,
Izdesek җerdi tavarvьz.
Tursanьь tekem vararvьz,
Qaҗqajqan bulaq muzdaq suu,
Qajberen җырсу asqa zoo,
Sonun җer таар аларvьz.

Qara yuqyrdon ketbesek,
Baştyq tekem sen volup,
Baldaşy qylyp salaşy.
Eercityyge vala çoq,
Eskirgen kezde qanqajy,
Ekövyz ele qalaşy.
Oroqoj toosun çajlajy,
Soroqoj toosun suulajy.
Sonun bir çaqşy çer taar,
Ojnor, quunar çyraqajy.
Ajtqan tilim albasan,
Tamtyqandy ketirip,
Dalajandy ulyyur,
Çyvaşyvek Qoçoçaş,
Uşu kezde çyqtaqa,
Qamlyp çatat turvajy.
Qaşraj turup bergendi,
Qaşajqan mergen çyvajy?
Men sur ecki volqonu,
Kergönüm çoq myndajdy.
Alavaş, asqada qalar naştaşy,
Men ajtqan menen şaşvadşy.
Çaqtyvajsın sözymdy,
Çaman körö özymdy.
Tiktegenin tyşyrgön,
Tilegin qatqan Qoçoçaş,
Aşyraqy Alavaş,
Emele qilat kesirdi.
Aññ ataş volcu Qaryraş,
Ajlandyşy alyp çeer,
Solpondoj volqon közyndy.
Maqul deseñ Alavaş,
Qydyşy çerdi çalyşy,
Qynalması çalyşy,
Qydyşy aman qaluqqa,
Başqa bir qonuş tavyşy.
Ala vaş sözdy uququz,
Bilip turup mergenge,
Atyşy qoşoq baldaşy,

Avijir emes munumuz,
Ketsek aman qalavşy,
Qujundaj volqon quu mergen,
Qaryletten kelbesin,
Bizdi qara yuqyrdon köröşyn,
Çar köcköndej qulaty,
Çazandy qolqo verbesin.
Ketelik aman qutulup,
Çalqyş da valañ ölvöşyn.
Keçeşke çyq dep ajtqan söz,
Tyşynsöñ tekem munuma
Tynunde mergen ört qojor,
Senin çajnar turqan gylne.
Çalyşyñ atyş çoq qalsa,
Çaman volor tyvne,
Çalqynda tekem vatyş kel,
Qydyşy çerdi çalyş kel.
Ajlandy too volso,
Aldy toşoq zoo volso,
Başyşy baldar otoso,
Asqasyna sekirip,
Suu icip ojnor toptoso
Baldaşy köryp, quvlyşy,
Başqyş tekem çyryşy.
Kelip qalsa Qoçoçaş,
Bizdi daldaşy alyp qala alvaş,
Turqan çerdi qara yuqy,
Asqa çoq çalyş majda taş.
Alavaşın sözy:
Ala vaş teke kep ajtat,
Aşyraq emes kör ajtat:
Qudundaşy sur ecki,
Kergön tyşyn çyn ecki,
Kör söz ajtam uq ecki,
Özyñ menen tekenin,
Öleryñ aññ vilesizbi?
Özym menen birge östyn,
Taştasñ qantet sur ecki,
Uşul çuqalyş çenil mynözdy?

Aq ojroq vasır ötesin,
Ajtqanın çalqan volvoqon,
Bir tyndə aq qajır volur ketesin,
Qartajqanda sandaltır,
Qara ynkırdəj çer qajda,
Tuvy sen ölyrət ekensin!
Taştıqan kişi oncu emes,
Eelegen qonuş mekenin.
Men eskirip kettim, qartajdıñ,
Qarıum ketip qalçaqtar,
Talaada ölyp qalqanca,
Qarırvaj çese volvoşvu,
Alavaştın cekesin.
Açalı çetken ölvöşvu,
Aldanın salqan işine,
Ar bir çandar kənvöşvu?
Qartajqanda „çer cal“ dep,
Qańqandıtra mendejdi.
Qarıu ketip qaradı aca,
Qara ynkırgə çete alvaj,
Qarıqan tekeñ ölvöşvu?
Qara kyngəj kök çaltañ,
Qacqanda qajda varavız?
Bizge qasdaşqan mergen kelgende,
Tetigi qarçyqajdı ördöşly.
Çer calatın dep çyğur,
Myjyzım qalar arvajır,
Alavaş aqadan öler dardajır.
Qara ynkırdəj çer qajda;
Qışında çylıu çaj salqın,
Ömyrgə quvat çar çajıt.
Oşondoı ajtır kyylönyp,
Qanca ajtsa da erkek da
„Kelişbejt ecki munuñ“ dep,
Ordunan turdu qalçaajır:
„Men Alavaş volqonu,
Qara ynkır volqon emespi,
Qajberendin qorqonu“?

Bul çerge mergen kelcy emes,
Kelgen mergen kercy emes,
Ulaqım birin atcy emes,
Ulaqım atqan mergender,
Uvajım tartıraj qajıcy emes...“
Erkek sinip eckini,
Qars tegize bir syzdy.

Sur eckinin sözy:

„Ajtqan tilim alvasañ,
Alavaş çerdi calvasañ,
Uqradın menin sözymdy,
Uvajım tartır zarlasam.
Qara ynkırdən ketpesen,
Başqa bir aman çerge çetpesen,
Otuz ulaq, qırq cəvic,
Uruqundu atır çaj qıldı,,
Bir kerini maj qıldı.
Qandıttı bir saj kerini,
Alavaş uqradıñıñ kevimdi?
Taştavajm deseñ erte öldüñ,
Qara ynkır degen çerindi.
Qara ynkırdın cəvy şeker val
vele?“

Eelep çerdep çyrgəndəj,
Elderce eelep yj tigip,
Taştavajm dep ajtasın,
Bul qara ynkır darbazaluu tam
vele?“

Egin ajdap tam salır,
Enciktegen kişice,
Bul çerde bir meken çajın var
vele?“

Biz bir asqaluu çerge keteviz,
Ali da volso calqın cal.
Alavaş bizdin tekeviz.
Qara ynkırdən ketpesen,
Tuşymdə mergen keliptir,
Sur tekem seni sulatır,
Sarı asqadan qulatır,

Başındı kesip alırtı.
Etindi sojup, mucələr,
Altın tujaq, çez bilek,
Terindi çaja salırtı.
Çez bilek maldın coqu ele,
Oşondo da vucqaqlı,
Sıjrətılyp qalırtı.
Qanqajır turqan mujuzun,
Atası volcu Qatırvaı,
Ustaqa alıp varırtı,
Qajnatır suuqa, carırtı,
Baş ajaqlı sulıulan,
Kumüşten cege qacırtı.
Toltura nasmaı salırtı.
Biz bul çerden ketresək,
Tekem qudaj urup qalırtı.
Tundo körgön bul tıyım,
Çalqan emes anırtı.
Ondu, soldu aşılın,
Oğdoqo varıp salırtı.
Ustındögy kyt terin,
Qıjuı salıp qajırtın,
Qandaj sonun şım voldu,
Qara unkyrdön ketresək,
Tekem qajıqıuı çaman kyp
boldu.

Tur Alanaş çer calıqlı,
Menin körgön tıyım şol völdü.
Qırdıtanıvay varıqlı,
Ajlandıra asqa keç özön,
Alçıdım tekem devesen,
Necen sonun çerier var.
Qırdırtı izder tavıqlı,
Qırdırtı qojsoq veldardı,
Qıjnalar tekem çanıqlı...“
Eckinin ajrtın sözynö.
Teke ekincisinde köndü dejt.
Qajrtıtanırtı, qandıtanırtı,
Qırdırtı soqup aralar,

Teke qıjla çerge vardi dejt.
Aralar çerdı caldı dejt,
Qara unkyrdöj çer tappaj,
Qartajır qalqan quu tumşuq,
Qaruudan ketip qaldı dejt.
Qıvatı ketip talıqlırtı,
Bir çerde keke çatqanda,
Quuqazıq degen mergendın,
Közynun qırtı caldı dejt.
„Bir çerde bir tegerek asqa var
eken

Bul çerge qarool qırtıp tursa
dep,

Uşu çer durus eken dep,
Belesi çoq, beti asıq,
Mergen çaqı bekem dep“.
Gıldögön ıran betege,
Aca çırgö Alavaş,
Ar birinen bir ızur,
Eki çaqılın artırtı,
Azırtıq ottor caldı dejt,
Eki çutur suu icip,
Çandırtı qırtı bir çerge,
Teke çatırtı qaldı dejt.
Körgön mergen Quuqazıq,
Arıtanın anırtı vardi dejt.
Qoldo qara mıltıqlı,
Darıqlı salıp dıymıtör,
Dajardanırtı aldı dejt.
Tekeni sırttan kördüm dep,
Degi bir çandırtı ata alırtı,
Ujat volup öldüm dep,
Miltetin coqtör qırtırtırtı,
Atar çerın volçoldor,
Arta salıp bir çerden,
Alanaşqa sundu dejt.
Tars degize bir atırtı,
Atqan oqu tıjbedi,

Aşyra atyр salyртыр,
 Çaman mergen oşondoј,
 Esi сықыр çygyрur,
 Qacqan vojdon toqtovoј,
 Alabaş eckige çetip varьтыр.
 Çer calьp teke ketkeni,
 Sur ecki kert etip çerty çegen çoq,
 Qыlt etip suunu icken çoq.
 Qarool qarap bir taştan,
 Qacan kelet tekem dep.
 Sekirip çerge tyşkөн çoq,
 Alabaş keldi şaşqansьp,
 Bir demeden qacqansьp;
 Anda ecki turup ker ajtat:
 „Bir sonun çer tapьдывь?
 Şaşqansьp keldiң Alabaş?
 Bir çajсыз çerge çattьдывь?
 Özöny kenen ördөştyy,
 Öltyrөej turqan zoo varьвь?
 Özönyne ottor çajьыp,
 Ömyrды syrөр too varьвь?
 Qalqaqqa asqa vel varьвь?
 Qara yңkyrdө oqşoqon,
 Qajberen çyrçy çer varьвь?
 Altьmьş tyрlyy çөр сыqqan,
 Aq qarlıu vişik saј varьвь?
 Adaşтырьp mergendi,
 Biz varьp aman qalсы çaj varьвь?“
 Anda Alabaş ker ajtat:
 „Aralar көrdym varьсьп,
 Ar bir çerde asqanь,
 Qara yңkyrdө тыnc çatsam,
 Sur ecki qajqьlyu sözdy baştadyң.
 Qara yңkyrdөj çer qajda,
 Öksygen tiliң alam dep,
 Tyvy ölyp qala taştadyң.
 Qьдырьp çerdi tappьдым,
 Qazatьm çeise төgylysyn.

Menin qara yңkyrdө çatqanьm.
 Qarьqan kezde qalçandар,
 Qancalьq çerdi qьдыrtqan,
 Oј sur ecki senin tapqanьn.
 Kelse mergen atar dep,
 Ölsөm da ketpeј çatam dep,
 Özym volsom qartajдым,
 Ölym maqa qatar dep.
 Eskirdi myjyz şaqьm dep,
 Eski tartqan saqьm dep,
 Eckinin ajtqan sözүнөн,
 Qыjla toonu qьдырьp,
 Qыjnaldь menin çanьm dep“,
 Alabaş munu menen toqtoldu,
 Sur ecki anda mьndaj dejt:
 „Qaraqan, vadal byr calьp,
 Qandьrьp suusun suu çutur,
 Kert etip çerty çebedim,
 Qыlt etip suunu icpedim,
 Çoluңdu qarap saqçajьp,
 Turqan çerden tyşpedym.
 Qursaqьm asqa, qivat çoq,
 Kerige сықыр çөр ottor.
 Men kicine qivatтаньp kelem dep,
 Tyşymdө көrgөн Qoçoçaş.
 Uşu bygyn keler dep.
 Eki ulaqьn saqьrьp;
 Siler qarool qarap turqula,
 Kerege taştьn çanьnan,
 Kөrynsө mergen belgisi,
 Ataңa qavar qьlqьla,
 Birөөң maqa çetkile.
 Kelgenin bilseң mergendin,
 Bul çerge turvaj ketkile.
 Ataңды salьp aldьña,

Başqa bir tooqo ötkyle—
 dep sur ecki bir ulaqьn eercitip, kert etip
 çөр çep, qыlt etip suu icmeke bir özöndyvojlor ketti.

Oşol kynu Qoşoçaşın qatınlıq qajberenge sьqа
ııııııı kynu volcu.

Taң aqarır atqanda,
Taraza ыldız batqanda,
Sujulur ыldız welynur,
Supa salır aqarır,
Taң belgisi korynur,
Asmanda torqoj cildurar,
Aq quuraj waş ыwırar,
Taң şamal ыel salqın,
Kerimsel ыurur ыmьgar,
Tyrlıy ыandar oıqonur,
Ordunan turur ыwırar,
Uıarlar taşta cuqıdar,
ыandın waar oıqonur,
ыar ыq ыerge taralır,
ыar ытын ulu Qoşoçaş,
Qacantan weri sьqа elek,
Qajıq ыcine qamalır,
Təşektən tura wardı emi,
Altın tujaq ыez bilek,
Atın qarmar aldı emi,
Bulqaar taman cod ыar ыq,
Butuna ыarmar tańdı emi,
Bytyn qajış kən kise,
Beline wajlar saldı emi,
Oq darınlı kər ыwır,
Oqolo kər aldı emi,
Qazanqa suunu ыwırar,
Barańdı taza ыuudu emi,
Qumdaqa salır tazalar,
Aq tasma menen wuudu emi,
Kəmöldyryk uzartır,
Qujuşqanın ыwırar,
Qoş oloqun bek tartır,
Atına mergen mindi emi,
Qoşoçaş tooqo ыqarın,
Zulajqa suluu bildi emi,
Qoltuqtar atqa mingizip,

Zulajqanın mergenge,
„Daq ыqşoncu“ degen bir kewi,
Qwır ыurgen energe,
Qwırqan mergen woluwu,
Altı saıluu barańdı,
Oı darıqa ıldı emi,
„Qajır, qoş“ dep qalqına,
Qoş ajıwır ыar ыq,
Aşqansır attanır,
Aduıar mergen ыurdu emi,
„Aşılın ыolun mergen dep,
Uruquń Qıtaj elden dep,
Qajberen etin ыegizgen,
Qarwajdın ыalqız,
Uşul eldin waqtılına wergen dep* —
Zulajqanın sөzynө,
Qajır ыwır mergen qalbastan,
Anın tilin albastan,
Atır ыurgen ыerim dep,
Ala toonu wet alır,
Attanır mergen ыonödy,
Qwır ыwır asqa taş,
Qıtajlardın Qoşoçaş,
„Tөө taman mergen dep,
Tөгөрөktı kergen dep,
Qanca da wolso kijikti,
Keryngöynın tergen dep,
Asqadan atqan kijigi,
Aldına qular kelgen dep* —
Qırqalaj ыar aralar,
Qwır ыqşo ыerger emi,
Qwır etken kijik tawa alwaj,
Aqarqan möngy asqa taş,
Aralaj ыar ыqşoçaş,
Andan kijik tawa alwaj,
Kecki wəşim kyn erte,
„Berekem qandaj uctu dep,
Bejlim qandaj ketti dep,

Beşimge cejin bir çan çoq,
Quru çyrsem erpi der.
Tygengen kizik too malı,
Dyrgur qajda ketti der.
Ar ubaqtan, bir ubaq,
Atır çyrgen çerim der,
Asıvay çolum menin der" —
Aq Sonkeldyn beline,
Qoçoçaş savar cıqtı dejt.
Andan kizik tava alvaj
Qatuular çyrgur qırqalar,
Aq tosçoqtun aldınan,
Kök tosçoqtun ystynen,
Otuz ulaq, qırq cevic,
Çuuşaqanın kördu dejt.
Qara ynkırdyn çerinen,
Aq tosçoqtun terynen,
Çajıyır atqan keninen,
Kere salır Qoçoçaş,
Qavaqa cıyır kirdi dejt.
Attan tışe qaldı dejt,
Kıder qajış qol cıder,
Qırqaj tuşar saldı dejt.
Qojnunda qajış qutunu,
Qojnunan suıurup aldı dejt.
Cenevej darı quıdu dejt.
Sımbөлөр oqtu urdu dejt,
Çetim sımbө çetkirip,
Uzun sımbө ötkyrgur,
Qulaq otun sajdı dejt:
„Bir basqanda ot al“ der,
Qır talqalar aldı dejt.
Balıq qulaq, qırma taş,
Bırırata çaqtı dejt.
Miltege quınu qojdu dejt,
Bolotton qılıqan maşaqqa,
Qajra qıstap saldı dejt.
Qaşat menen bekinip,
Qoçoçaş çaqın vardı dejt.

Мытырға сегиз сая салған,
Qoş sımbөлөр мај салған.
Aq tasma menen vuudırqan,
Atır çyrgen mergender,
Artada cecir çuudırqan.
Sajmaluu kise vajlanqan,
Sarı arqa toosun ajlanqan,
Bulqarь kise vajlanqan,
Munu atıucu mergender,
Mustaqın toosun ajlanqan.
Qarqına kise vajlanqan,
Qartır çyrgen mergender,
Qaşqardıñ toosun ajlanqan.
Saqaldarь tarvajqan,
Muıyızdory arvajqan,
Aq mөngyny kemirgen,
Ajdar çajqan kışi çoq,
Asqada çyrgur semirgen,
Kök mөngyny kemirgen,
Keryp vaqqan kışi çoq,
Kök çaltanda semirgen.
Bir çajda mergen çyzdy atqan,
Arıqtatqan tekesin,
Semirtip kelip kyzdө atqan.
Aq taldan qumdaq ojdurqan,
Aq dalıñdıñ kerkı der,
Atın „aq varan“ der qojdurqan.
Qoçoçaş varandı qolqo aldı em i
Basır çaqın vardı em i,
Şıraqın saıır bekemder,
Qılt etse tıjbejt eken der.
Qarooldo eki ulaq,
Közynın qırь caldı dejt.
Mergendın kelip qalqanın,
Мытырғın keryp aldı dejt.
Çatat ele Alavaş,
Eki ulaqь çarыşır,
Atasına varыrtır.
Kert etip çөpty çejmin der.

Өзөгүнө суу тушур,
Sur ecki vajquş talırtır,
Bular tekege kelgen ubaqta,
Ecki esi oop çatır qalırtır,
Eki ulaq kelip ker ajtat,
„Tikter turduq nız ata,
Enebiz ajtqan çerdi der.
Tetigi çıjqan çyktøj qatar taş,
Bizge ajtır ketken belgi der.
Aqarqan temir mıltaqı,
Anıq kerdük ekөөvız,
Bajaqı atuuçu mergen keldi der.
Ajlasın ata tappasan,
Qırғыр tygөл öldy der,
Qırjratçь mergen keldi der,
Çyr keteviz, qacaһыз,
Qымылдаvaj çatam der.
Atavız qırғыр qalsaq çөnvу der“.
Anda Alavaş turup ker ajtat:
„Arтыqыр valdar kelbegin,
Maqа çalqandan qavar berbegin,
Qajra varыр vilip kel,
Bizge qas duşmandын kelgenin“.
Anıqtar varын vilmeke,
Atasь ajtqan bul kerke,
Eki ulaq curqar keldi ele.
Qamdanqan mergen tursunvu,
Betege çөpty çetke alыр,
Qamıştын vaşь qыlt etip,
Aq quıraj vaşь vыq etip,
Çaaqqa tartыр şьqaalar,
Kөtөryр mылтq sundu emi.
Bir çaq көzyn çumdu emi.
Qaroolun qыltıjraj,
Daldar tikter turdu emi.
Mıltesi qaldь vыq etip,
Otu qaldь çыlt etip,
Tytyny çыqtь vırq etip.

Açaldan murun oq çetip;
Tars degize bir qojdu,
Qarap turqan eki ulaq,
Quladı taştan тыр etip;
Eki ulaq taştan quladı.
Esi oоqон eckinin,
Eşitip uqrajt qulaqı.
Qara yңkyrdyn taşьna,
Qasыр çыqtь çajьыр,
Qalqanь toqtop turavь,
Başьnan tytyn aғыlraj,
Basıltraj varaq yndөryn,
Maşьqьna qaracь.
Mergen tiktegenin qulattь.
Tıryu qojo vergen çoq,
Bul çerden çalqыз ulaqtь.
Qarajьn der Alavaş.
Qanqajыр taşqa çыqtь ele.
Qar erip, көcky tuşkөndөj
Mergen bir atqanda qulattь.
Sur teke qaldь çыqьыр,
Birөөn tıryu qojьoston,
Başqasь tygөл qırғыр,
Aqtь suudaj majlarь,
Alavaştын uruqun,
Birөөn qojьoj çajladь.
Mergendigi mыqtь emi,
Өzynө özy maqtanьр,
Asqa taştын vaşьna,
Qoçoçaş mergen çыqtь emi.
Varaңьn qajra dyrmөттөp:
„Qalqanь tıryu varavь der.
Daqь qaj çerinde qaldь“ der.
Esin çıjqan sur ecki,
Mылтqтан qavar villip,
„Emgice qырьр saldь“ der,
Sur ecki keldi çygyryр.
Atajьn der Qoçoçaş,
Aq varaңь sundu emi.

Çana mergen bir attı,
Ercitir çürgөн ulaқын,
Tevetejdeј qulattı;
Anda qajbergen ecki sıjlıdy:
„Mergen qıǵırsıǵı ulaq tıǵılın,
Qıjnalǵı menin çürgөym.
Baldaqımdın birı çoq,
Ajdalaada qanqıǵar.
Qantır çalqız çütөmyn.
Sın qajbergen enen men,
Menin var ele senden tilegim.
Maqul dese көnylın,
Qartajsa da berip ket,
Alavaş teke şerigim.
Uzaq bolsun ömyrın,
Ajtylıu mıqtı mergenim,
Bılatpa mendeј enenđi,
Qanqırtır çalqız taştava,
Qajqırtır çyǵır öleımy,
Qartajsa da taştap ket,
Qarısa da qalçaqtar,
Qaşymda çoldoş nememdi.
Sen da çalqız eleң atadan,
Qaralıq tuvy көrөssyn,
Qajbergen bergен batadan,
Urıdım taza qıǵırsın,
„Asqa taşın vaşında,
Qaldıbı der arıtır“
Mergen daqı qarap turusuң.
Tilegen sözdy beriniz,
Tijıstyı bolsо keııvız.
Tıruy çalqız men qaldım,
Tilegenim Alavaş,
Qalvasın een çerıvız...“
Anda mergen ker ajtat:
„Bildim sözdyn camasın,
Menden tekeni surar alasın,
Өzın qajda varasın,
Qolundan kelse çutur çoј,

Qarırtın çalqız valasın“
Sur ecki turup ker ajtat:
„Bervedinı Qoçoçaş.
Alavaştı tilesem,
Arı bolsun qajrlıu,
Azır senden çudөsem.
Ajtyında көneјyn,
Anıq mergen sen bolsın,
Anıqanıң men bolsın,
Aq teskeјdin voogunda,
Aq tөsym tosıp bereјin,
Atır al mergen көreјyn.
Alı da bolsо til alqın,
Suraqanım Alavaş,
Kөp zarlantraј enenđi.
Tekesin berip duva alqın.
Ajtyında көnsөnyz,
Alavaştı verseniz,
Temtender qarır qalsam da,
Tekelik qızmat qılargın.
Biroq suraqanım berbesen,
Alasaң çoq, dooң çoq,
Atır vaarın qırdıñız,
Aqır senin men daqı,
Çamandıqın surarmın.
Çamandasraј vatamdı al,
Çalqızsın mergen сыraqım...“
Anda mergen ker ajtat:
„Adırdan arqar qılça atqan,
Asqa menen zoolordon,
Ajıunı atır qulatqan,
Ataqtuu mergen menmin der,
Ajta berbe көp sözdy,
Aqılsız ecki kelçirep.
Alavaş tekeң vaş qıır,
Çazandı qolqо verdim der.
Çamandıqım izdeј ber,
Çaldıǵar saqa çalıñvaјm,
kelgenin senden көrdym dep!

Aytqan sözdön qasvajb,
 Tee mandajqь teskej qasatqa.
 Mьqtь ekeniң, vilejin,
 Qasraj turup vergin dep".
 Eski da qajraj sözünön,
 Qarşьsьna keldi dejt,
 „Qana mergen, atcь” dep.
 Qajqajьp turup verdi dejt.
 Tutynyn vaştan aьtpraj,
 Turluu qььp şьqaalar,
 Tijgize alvaj eckige,
 Oq darьsь tygönyp,
 Oturdu meşgen keckire.
 Çardaj volqon Alavaş,
 Çarьm çan volup çatьbь,
 Atalvaj mergen eckini,
 Aciulanьp vardь dejt,
 Kisede vьsaq şamşardь,
 Qarataşqa çandь dejt.
 Suraqanьn qojvojt dep,
 Meni qorqotqo dep ojlojt dep.
 Tekenin vaşьn kesip aldь dejt,
 Denesi tujlar qaldь dejt,
 Oq darьsь tygönyp,
 vilip turqan sur ecki,
 Çapьna surqar vardь dejt.
 Çana syjlojt sur ecki:
 “Bervedin teke qurvumdu,
 Öcykkön kegin var vele?
 Öltürdyң dalaj uruqumdu.
 Öksysem көнөj sözymө,
 Özynө özyn qьldьnьbь?
 Qaqşattьn mergen mendejdi,
 Qazatь çetip kyn vьtsө,
 Qajrattanьp maqtanva,
 Mergen kişl өlvөjvü?
 Çatqan çanvьz vaarьvьz,
 Çatьp turup tilesem.
 Çasaqan seni vervөjvi.

Çalьnsam volvoj qajta atьp.
 Çalьp uruqum qьjratьp,
 Çaşьm qajtqan kezekte.
 Çalьntьp necen ьjlatьp.
 Çaldьrattьnd mendejdi.
 Qanca bir sözdөр ajtьldь,
 Qajveren eneң men elem,
 Bilvedin mergen varqьmdь.
 Kөр ömүr verip çaşasam,
 Kөрөmtyn mergen artьndь.
 Qoçoçaş senin men daqь,
 Bejitindi tavarmьn.
 Qoçoçaş senin aşьndan,
 Aqsaq volup alarmьn,
 Qaarduu suuq qьş ketip,
 Çarqьrap çььp, çaz kelse,
 Çьlqьsьnda vararmьn.
 Qur aşьgьn vuzdurup,
 Quudurarmьn oşondo.
 Aньq mergen sen volson,
 Atьp al mergen enendь.
 Qarьrtьn çalqьz valasь.
 Kyc sьnaşьp көrөly.
 Qarlar erip sel volor,
 Qalьn qar ketip çьş өtsө,
 Qarçьqajqo el donor.
 Tilegin vөrse eckinin,
 Senin da bir kyn Qoçoçaş.
 Kөzyndyn çaşь көl volor.
 Kөр maqtanvaj turatur,
 Sur ecki bir kyn teң volor.
 Alavaştь bevьsten,
 Aьp varsaң etin elin çeer,
 Aqsaq volup aralar,
 Aşьna varsam çazьnda,
 Atьp ver der kelinder.
 Qaldьm çalqьz qanqьrap,
 Qantьp turam ketemln,
 Qajьr qoş ajttьm mekenim.

Qara ynkur sonun turqan çer;
Çaz çarqar çajnaşa.
Çan çanbar kelgin quş,
Çaşıl gyilde sajrasa,
Keride qarlar muz erip,
Kerimsel şamal ajdasa,
Kegimdi senden alarmın,
Kesir volup qalbasa.
Tilesem berbej tekenin,
Eginde saqalın,
Esin vytyn aala elen,
Qoçoçaş uşununa qaramın.
Bir top çandan bir özüm,
Çalqız vata çatamın.
Çalqız uulu sen elen,
Qarbrvaj şundu atanın.
Açalım çetip ölvösəm,
Ant qatar şert qylam.
Arıvajt senden cataqm.
Qajqıñdın tartıp tuldansa,
Qanat menin suusunum,
Qadırkesin Zulajqa,
Qaalaqan senin qatarıñ*
Anda mergen syjbedy,
Eckinin ajtqan sözünyn,
Es vitöony syjbedy.
Qajbergen attım çalaqtan,
Qaqşaj berbe quu ecki,
Saqa meni vaşnan,
Qas qylıp qudaj çaratqan.
Bolçoldojmun tyşymdy,
Qarqar çutur qojom dep,
Qandıñtır çyrgen sur ecki,
Qajtarva menin mizimdi.
Atarmın bir kyn özyndy,
Ajaluu degen tekendin,
Azyr vaş kesildi.
Qyjunn tapsan sur ecki,
Qyla ber maqa kesirdi.

Çamandıqıñ suraj ber,
Qoçoçaş mergen valanın.
Başma kelse көгөрмүн,
Eckinin qylqan zalalın.
Aqsaq volup qylşaqtar,
Ajılma varsañ çazynda,
Oq qorotup atpastañ,
Quur qarmar alamın*.
Anda sur ecki turup kep ajtat:
„Aqsaq volup varqanda,
Quur qarmar alyñız,
Aqsaq ecki volbosom,
Ajtqandañ tanır çoqolsom,
Aram ölsyn çanbyz.
Uşu sözden qajtqandıñ.
Tövesy vijik көк ursun,
Töşy çalpaq çer ursun;
Aqsaq volup varqanda,
Quur qarmar albastañ.
Mylıtyñ ala çygyrsen,
Birinci qudaj seni ursun!“
Anttaşыр sözün şert qylıp,
Sur ecki turat qazynda;
Qoçoçaş anda kep ajtat;
Açal çetip ölmөktyk,
Beşenede çazuuda.
Aqsaq volup sen varsañ,
Sarı qar çaar çazynda,
Varsañ menin qazyma,
Mylıtyñ menen atpastañ,
Çөө qarmar albasam,
Ajtışqan antım uşu söz,
Ajqanым Zulaj çarımдын,
bstanь menin vaşma!
„braqmat“ dep Sur ecki,
brqыр сықты ошондо,
Kyngejdyn qara taşna,
Qol qarmaşqan nemedej,
Qorqovu ecki oqu çoq.

Qoş degensip çonödy,
Mergendin kelip qaşına.
Uvadany bek qıldı,
Uvaqıt qıyn şert qıldı.
Kelemin dep ketti ecki,
Uşu qıştın çazında.
Tavıldı duşman talaadan,
Qoçoçaş mergen asılda.
Qıyn boldu şertteri,
Bolvoj qaldı qacuuqa.
Qoş ajtır ecki ajrıldı,
Qara uçkyrdyn kerisin.
Qajveren atır maj qıldı,
Alavaşın vaş qıyr,
Adis mergen çaj qıldı.
Başır kelip Qoçoçaş.
Alavaştın terisin,
Daroı sızır aldı ele,
Atına sıaj et çyktör,
Ystynö çava saldı ele,
Syzröldy çerge vucqaqı.
Eregişip mergenge,
Ecki boldu duşmany.
Qalqandarın muuzdar,
Bir çerge yyp taştadı.
Ajına mergen keldi emi,
Alavaştın terisin,
Aңыз qıyr kördu emi.
Bir quvanttı Qoçoçaş,
Az qana qıtaj eldi emi.
Mergendiktin rajdasın,
Nasıptuu tuuqan el kördu.
Artır alqın elim dep,
Qalqandarın vaarışın,
Qalqına ajtır berdi emi.
Kundyzy boldu uşundaj,
Tynunde yştı körgöny.

Uşunu menen Qoçoçaş qıştaj yjynö çatır qaldı.

Çaz çarqırap kyn keldi,
Ajlar ötur çaz keldi.
Atanır сыqraj ec çaqqa,
Ajında mergen çurdy emi.
Antqa ucurar qalqanın,
Ajttırvaj Zulaj vildi emi.
Ec kimgе ajrajt Qoçoçaş,
Eckinin ajtqan sözdöryn.
Esinen сыqraj çurdy emi.
Qış ketip, çaz volqondo.
Qarırvaj ajın көсүгүр,
Сывьрqa tarta qondu emi;
Taң sarqajır attı ele,
Taraza çıldız vattı ele,
Daarat alır Qarırvaj,
Baqımdatqa vastı ele,
Tevindik ottor temtender,
Çыqыыр çerden keltek çep,
Aqsaq ecki көгүнды,
Maңdajında qarşdan.
Qınıu tarqan Qarırvaj,
Eki көзу eckide,
Ordunan tura qaldı emi.
„Çыqыылар бер“ kel dep,
Qыqығыqtı saldı emi;
Qırdan ojdон kelgile,
Tetigi qıjšandaqan eckini,
Quur qarmar bergile.
Ajran icken angiler,
Aldıma tygöl kelgile,,
Tetigi aqsaqtı qarmar bergile.
Atqa qamçы urqula,
Aqsar turqan eckini,
Aldı kijinin tosottop,
Ajqır minir quuqula.
Qarmar alır eckini,
Qaырqa tartuu qыqыла“
Qarırvaj çoor bergende,
Qalqı qarar turavь,

Erigir çatqan çylyşy,
 Çalyr çatar turany,
 Araketti çylyşy,
 Qajyn qurur çarmany,
 Çylyşyşy çuştu.
 Ajçyrlar çytrar çyçyly.
 Çarmary kel dep aştqan söz,
 Çarmarydan uçuldu.
 Çarmatar emes sur ecki,
 Temtendegen şum ecki,
 Çanca semiz ajçyrlar,
 Çazyşy majdaj eridi.
 Andan ötyr sur ecki,
 Çojcumança keldi emi,
 Çojlordun waaryn yrkytyr,
 Tuş-tuş çaqar wödy emi.
 Araket çylyr çojcular,
 Alar da çuwr çuuldar,
 Tajtaça woon yzyşy,
 Tajtarandar çyçylyr,
 Dalajy taştı syzyşy,
 „Eckin menen quru“ dep,
 Eç adam çarmary ala alwaj,
 „Ecki emesçe waleket,
 Kördynöwü munu“ dep.
 Çojcumandy çuulatyr,
 Andan öty sur ecki,
 Çojdon özün wödy emi,
 Aralar ecki aqsandar,
 Çoçoçaşyn aşyna,
 Çorçposton ecki keldi emi,
 Kelin çyzdar eckinin,
 Kelgenin köryp çuuldar,
 Mergenge çabar wördi emi:
 „Aqsaq ecki kördüm“ dep,
 „Atyr bizge bergin“ dep,
 Çyz kelin baştan çylyly,
 Tuz salyr acuu melmildep,
 Ajylyq kelgen aqsaqly,

Ajaldar etin çewejli,
 Alys çerde kijikti,
 Atyr wer mergen dewejli,
 Ortodon undu çylyly,
 Ojun emes atyr wer,
 Oçsoçon baştan çylyly,
 Ortobuzça alyr özünçy,
 Ojnor kylyr turaly.
 Açılysa keldi çorçoço,
 Çuulatyr itti yrduyur,
 Çunaqçyly wıldirip,
 Mergendın atrajmyñ degen şerti

bar,

Ajaldardın sözy ucun,
 Atty mergen bir çolu,
 Tuş tuurduçun tyrdyur.
 Attyñ dep oçço alwastan,
 Çyçylyr oçço çalwastan,
 Kete wördi sur ecki,
 Keremetin wıldirip,
 Uwada çylyqan çazyly,
 Anttaşqan şertin kytkönsur,
 Ajyldan çyçyr sur ecki,
 Oturdu waryr oşondo,
 Bir kyngöjdün taşyna,
 Anttaşqan ecki kelgen son,
 Ajlasyz çajçy çaralyç,
 Mergendın tuştı waşyna.
 Çawaçyn wyrkör çajçylyr,
 Basyr keldi Çoçoçaş,
 Zulajçanyñ çaşyna,
 Kelip mergen ker aştat,
 Kejigensip kör aştat;
 „Kemenger eleñ Zulajça,
 Keter kynym keldi dep,
 Kenesin tarçyn“ dep aştat.
 Anttaşqan sözdün nelgisin,
 Alçan çary Zulajça,
 Adis mergen emi aştat.

Atadan çalqыз ekenmin,
Alqanым Zulaj ne dejsin.
Aqsaqan ecki antь var,
Artьnan qošo ketemin.
Qarьrtan çalqыз ekenmin,
Qadьrkes Zulaj ne dejsin?
Qarьmaşьr qoşqon şertim var,
Qalvajьmьn qošo ketemin,
Tuuqandan çalqыз ekenmin.
Turna mojun voto köz,
Tuuqanым sensin Zulajqa.
Tutuşur aştqan şertim var,
Turvajьmьn qošo ketemin.
Qьzmatьn qьldьm elimdin,
Qьjalьn көrvөj tenimdin,
Qьjьnqa tьsty qajran vaş,
Qьzьqьn көrvөj ömyrdyn.
Qьz alqan çarqan aştьlьr,
Qьsqaşьn tiler ömyrdyn;
Urucum qьtaj elimdin,
Urmatьn көrvөj ömyrdyn;
Uvajьm saldьn çaratqan,
Uzaqьn vervej ölymdyn.
Atamdьn atь Qarьrvaj,
Qarqadaş çalqыз vala elem,
Qadьrkes Zulaj ne dejsin,
Qaalaqan teңtuş par elem.
Aqsaqтьn tuşur artьna,
Aşlanьr qajta kelemvi,
Alqan çarьm Zulajqa,
Aman esen көrөmvu,
Kelvej qalsam vu çoldon,
Kejitrej çaqşь qadьr qьl,
Atam menen enemdi;
Qarьmar bekem oşonu,
Qajqьrьr çyrök voşodu.
Qarьmatьr quuqan eckini,
Qaalaqan Zulaj teңime
Qajta vaşьm qoşovu?

Alamьv qarьmar oşonu,
Armanda çyrök voşodu,
Alqanым Zulaj çarьma,
Aman esen qoşovu?
Qajqьrьr mergen ker aştьr,
Qaalaqan Zulaj teңime,
Atan Qošo volso da,
Çamalьn oqşoş perige,
Çaqьn көгүр men seni,
Sөz сыqarvaj elime,
Uvada qьlqan nemedej,
Urqan ecki oturat,
Soroşur bir saş keride.
Sur ecki tosup oturat,
Anttaşqan mergen kelet dep.
Aşai da volson men saqqa,
Aştьm sөzdy belөktөp.
Qarьrvaj menen qoş Bişkes.
Qarьr qalqan kezi ele,
Beli eңkejir vөçөktөp,
Bel vajlar turqun Zulajqa.
Berzentiң bir kьn kelet dep.
Artьq көгүр elimden,
Armanым aştьm bir dalaş,
Aqьlь var zejrek dep;
Ker aştьm çoq tuuqanda,
Kөңyldө sөzüm men aştьm,
Qaalар alqan qurdaşьm,
Qadьrьm vilgen qurvalqa.
Aqsaqтьn quur artьnan,
Alqanым mergen ketti dep,
Aqьlьn var muңdanva.
Sьr aldьvva duşmalьqa,
Sьrdaşьm mergen ketti dep,
Qajqьrьr Zulaj qьsqaşva.
Aşьsqa varqan kelvejvi?
Aşьida çyrgeñ ölvөjay?
Azartuu qьlsa qantesin,
Avaldan qudaş mendejdi!

Elsizge ketken kelwejvi?
Elinde cyrgen olwejvu?
Emgektyu qylsa qantesin,
Ezelden qudaj mendejdi!
Qajrattanyp kuylonem,
Qatarym elen Zulajqa,
Qaltardaj wasyp gyldegem.
Artynan varvaj tim qojsom.
Ajtyr qojsqon antym var,
Aqalym saqyn yjde olom.
Alt saq varan qaraqym.
Albysqa ketip varatym.
Qaralanvaj qajrat qyl,
Qandaj volot zamanyn!
Qajyr qoş Zulaj qoş emi,
Qaalaqan qurdaş alalym;
Sargyqy butqa tanajyn,
Beldikti belge calajyn.
Anttaşyp qojsqon eckinin,
Artynan qoşo varajyn"...
Mergen ajtyr toqtoldu.
Alqan çary Zulajqa.
Çyroggy kuyyp coq voldu.
Zulajqa turup ker ajtat:
„Qulun tajdaj qurdaşym,
Azoo tajdaj syrdaşym,
Ajyldan ketse volovu,
Aqyrettik mundaşym?
Tekecer tajdan at qylva,
Tentuştuq ыsq kete elek,
Temtendegen ecki usyn.
Tendigin bizden çat qylva.
Qulçacar tajdan at qylva.
Qur sezge çaryñ vat qylva.
Quuraqan aqsaq ecki usyn,
Qurdaştyqyn çat qylva.
Qoj desem volvoj asyldyñ,
Qorqoşun oqtuu temirge,
Qocuştar qyzy coq salva.

Qojsoncu mergen konylge
Qoj desem volvoj asylyp,
Qoştunvu çanyñ olymge?!
Qoqstan ketsen aqşar,
Araş qylyp volvojvu,
Ajlanyp qajta koryuge?
Az kuny omur syrsen da,
Aqşava elinden.
Bajdandy kergen tuuqanyñ.
Armanyn ajtat qurvalyn.
Kelgenim eki çyl volvoj,
Kejisti salyp turuqanyñ.
Varvaqyn mergen qojsuñuz.
Qadyrkecin Zulajqa.
Qarany vaşqa culqadyñ.
Qajnatam volso qartajqan.
Qajrat ajtyr turuqqa,
Çoq eken çaqyn tuuqanyñ.
Urmatym dep cyrgende,
Uşuvu mergen qylqanyñ?
Onor koryp temirdi,
Ozyndy mınca qylnadyñ.
Oksytyp qyrqyp çastyqyñ.
Omurdyn gylun qylvaqyn.
Qajqyrtpa mendej çaryndy.
Qaraqqa salva çanyndy,
Ketip qalsañ kim vazat,
Kempir menen çalyndy?
Kelgen kişim sen coqsun,
Kime ajtamyñ zaryndy?
Aqajyn elden völynyp,
Saqa bir aqsaq ecki zaryly?
Tuşyndyn qorqqom turgynen,
Azy aqyl zoz çyqraj,
Atalaş tuuqan ininen.
Çalqyzyñ senden aqşar,
Çaqyn çoq vul çurtun.
Çardam surajym kiminen?
Kejiske salyp çaryndy.

Ketpegin mergen yljnən.
Anttaşqan şertin bolsoda,
Azartuu işke vaspı da,
Ajlıqı kelbej çyrdyn sen,
Ajuular çyrvəs asqada.
Alqanyn mendej çarındı.
Azartuu kungə taştava.
Qoşulqan çyrvum elde çoq.
Qor qyba meni vaşqaqı.
Tartıyva maqı qajıındı.
Taştava een ajlındı;
Talaqı ketsen volboston.
Tavamyn qantip dajıındı.
Qırvıña salva qajıındı.
Quuratıa mergen ajlındı.
Quır ecki sen ketsen.
Qırdaşın tappas dajıındı.
Berenci kijgen etime,
Beş ırtmaq taqın saldırva.
Bejilın syjgön Zulaqı,
Becara kungə qaldırva.
Bersentim çoq sylyugə,
Bendege köönym zar qyba.
Qajıındı tartar elinız,
Qaralıu volor köönuyuz.
Qarqıan ata enen var,
Qolunız menen kömunuz.
Qoçoçaş ketsen alısqı,
Qor volor bizdej teninız.
Boz tektiriç too volor,
Bosoqondon çoo volor;
Qarqıan ata, enede,
Qajıyvas qara şor qonog.
Qaalap alqan Zulaqı,
Qadırkec çarın qor volor.
Çarınır vitum cor volor,
Çaldırzınan ajıysa,
Çaş qajıqan ateken,
Çaldırar kimge qor volor?

Azarqa çapın salvaqın,
Anttaşqan şertiç volso da,
Artınan quır varvaqın.
Qalbastan quusañ eckini,
Qavaryñ qajdan vılemin?
Qadırkec senden ajıysam.
Qajıındı tartar çyrvum.
Qaralıu işke varvaqın,
Qaqıajın çaldırzın,
Uşul işin tledim..."
Anttaşır qojdon işinen,
Aşırar mergen qalavı.
Aşysa Zulaj volboston,
Anıç voldu varar.
Qajır, qoş ajır ketmeke;
Qajran mergen kuyılunur,
Bytyn çıjıd qalaanı.
Qşondo vildi tuuqanı,
Ketet der mergen valanı,
Qazanqa suunu çılytır,
Icine sımvo çygyrtur,
Tazalar mıltyq varaqın,
„Çaldırın çoq anıç der,
Eckini quır varamın“.
Esendeşir ketmeke,
Elinin çıjıd tamamın.
Qavaryn uquır tujulunur,
Qalbastan eli çılytır,
„Qaqıajın valam“ der,
Qarırvaı keldi çılytır,
Enesi keldi çygyrtur,
Emi uquşur bu sözdu,
Elinin vaarvı vılyunur.
Ec qoj dese voleoston,
Çatat mergen kijinir.
Ajal, erkek tygöly,
Ant ec nerse qıvajtı der,
Aq saqılcan qarın,
Aqajıındın vaarın,

„Qoj“ deşir ылар tiledi,
Ooqatыn salыp qaltaqqa,
Altı sajlın aq wagan,
Bekemder taыp arqaqqa,
Caryqын wutqa сырмады,
„Вагыр kel“ degen bir çan çoq,
Влагысь ылар суулады,
Qusaqtар алыр çiwetwej,
Zulajqa çaman qынады,
Elinin waгыр суулар,
Közynen çaşын тывады,
Atasъ menen enesi,
Armanын аjтыр зарлапыр,
Aqajын tuuqan waгырсы,
„Ant“ degen „sözdy qojcu“ der,
Aldы kijinin tosottop,
Qoçoçaşты çылдыwaj,
„Qoj“ deşir, waгыр çardaпыр,
Qoçoçaş anda ker aјtat:
„Qoj tuuqandar“ der aјtat,
Antlaşqan sözdyn maanisin,
Aqajын, çurtqa emi aјtat:
„Qalwajын ecki şartына,
Qarqadaј çaş kezimden,
Qызmat қыдым çalрыңа,
Bargasam dawa tawыwajst,
Ecki menen syjleşyp,
Eregişken dartыma,
Mытыq menen atrastan,
Uwada қылqan wolcumun,
Qуыр qarmar almaqqa,
Qurdaşым Zulaj qajыг, qoş,
Qатыпыр qaldым warmaqqa,
Eckinin şerti қыын söz,
Eki көzym төni ele,
Men da epter yjde qalmaqa,
Aјtqan şertke wargatмын,
Qudaj werse eckini,
Qуыр qarmar alartмын.

Tilegim werse çaratqan,
Mendeј çalqыз adamдын,
Azдыr-kөptyr qызmatым,
Ata, ene көrdyң walaңдын,
Qarmar alsam eckini,
Alal qarar tuuzdар,
Qazаныңа salartмын,
Qarqadaјdan tim çatraј,
Qajwergen degen qalyqqa,
Qastuu wolup çaraldым,
Çaş da wolso esi wаг,
Aјtqанына maqul der,
Sawыг қылыр turqula,
Zulajqa kelin walaңдын“,
Өwөktөр ылајt atasъ,
Өksөр ылајt arasъ,
Өrt çalyн icten ketewi,
Qoçoçaşтын qarasъ,
Çанына zyjan iş woldu,
Ecki menen şart қылыр,
Qol алыşqan cataşъ,
Qamdanыр mergen wolwoston,
„Qajыг, qoş“ der eline,
Qarmalar qojo wewwergen,
Qaşындаqы Zulajqa,
Qaalар алqan tenine,
Aman wol tuuqan elim der,
Aјтыр kelweјt өlym der,
Qoş aman wol Qaraqol,
Kindik kesip kir çuuqan,
Kicinemde өskөн çerim der,
Eckini qarmar albasam,
Emi arasъ қыла wаг,
Elim saqа көrynmeк,
Qajыгwa Zulaj ылаwa,
Çaman-çuman kişideј
Çаныды weker қынаwa,
Kөpkө çyrsөm өlwөsem,
Kөryşөgwyz қылада.

Talaada barqan kelusy,
Ujde çatsa da ölüsy.
Çalqyzyň qyqan tilegin,
Çaratqan qudaj berusy.
Ajylda çyrsöm öwöjümvy?
Alsam qarmar eckini,
Aman esen kelwejmwi?
Ajyldym degen Zulajqa,
Aralaşyr көгwөjümvy?
Kyn bolçovoj şart qyqam,
Tuzum bolso kelemim,
Tuqanym qytaj çalqymdan.
Tuwaj qal çalqyz eneke,
Tuqan çoq izder artymdan,
Çaşyr ketem ojlom,
Çalqyzyň senin zarýndan*
Qoçoçaş munu ajtqanda,
„Taap alqan qulsun“ der,
Sartqoşcu bir söz uqcu ele,
Kez, kez tuqan çalqynan.
Sartqoşcu anda ojlonur:
„Akem degenim beker der,
Ajtraj qojdu bir ooz ker,
Atalaş emes ekem der.
Tuqanym çoq wul elge,
Turqanym menin beker der.
Qajyr, qoş ajtyr qalajyn,
Qoçoçaş ketse alysqa,
Men da çalqyna turwajym ketem“
der

Qoçoçaşty qarata,
Sartqoşcu turup ker ajtat.
Qoş ajtyşyr boldu der.
Menden* başqa wölegy,
Qalajyn surap enemdi.
„Oj qaçylajyn Qoçoçaş,
Qajrylsь mendej kişige,
Men kirwedim sizdin tyşynö,
Menin wölekygum ыraspejm,

Tuqanwyz der çyrcy elek,
Atawyz wөлөk şekildi;
Turwajymn mergen çönyndy ajt.
Tuqanymdyñ icine.
Aqylm çetpejt ar işke“
Qoçoçaş anda ker ajtat:
„Kim ajtsa bilwej ajtyşat,
Bir tuqan inim sen eleñ,
Çatndaş aqan men elem,
Qadyr qylyr çaqşy waq,
Qajqyrtraj ata enendi
Könylgө alwa, tuqansyn,
Duşman wırdeme ajtat der,
El ajtat der bir deme,
Esiñ çarým walasyn,
Maqasentaryñqansyr turqansyn.
Waqyr al ata, enendi,
Qarywajqa kujöwy,
Çatndaş emes wölegy.
Çaşa wolson qajqyrtraj,
„Zulajqa synduu çenendi“
Qajyr, qoş ajtyr Qoçoçaş,
Eckini közdөр çөнөdy.
Duşmandyn qandy dawasь,
Ajtyr qojqon şertine,
Çөнөdy çalqyz Qoçoçoş,
Qarytyñ çalqyz walasь.
Erte qarmar kelgin der,
Eli wata werişir,
Adis mergen çalqyzyň,
Qarasyn yzur ketkence,
Qolunan qarmar qoşulur.
Zulajqa birge kellişir,
Közynөн aqqan çaştaryn.
Suudaj cacsь төgysyr,
Qolun qarmar Zulajqa,
„Qoş, aman bol“ der ыjlar,
Çyregy qardaj ezilir,
Çalqyz eleñ der ыjlar.

Elinin vaarъ qaldъ dejt,
Eregişken eckige,
Emi mergen vardъ dejt,
Aqsaq wutu soo woluр,
Aпыq ecki qajwergen,
Ordunan tura qaldъ dejt,
Anttasqan mergen keldi деп,
Ecki wet alqan çaqa saldъ dejt,
Qajrattanъ сыданър,
Eckinin qalwaj artъnan,
Qoçoçaş qoşula quur qaldъ dejt,
Sarı izine tuşty emi,
Sarıqaja qatър quudu emi,
Quu izine tuşty emi,
Qubara qatър quudu emi,
Kyny menen tynynө,
Aqarqan mөngy zoo menen,
Aralata quudu dejt,
Asqasъ wıjık too menen,
Qar ketpegen too menen,
Qajwergen çyrgөn zoo menen;
Aqarqan şamal çel menen,
Artuu-artuu wel menen,
Adam çyrbөs çer menen,
Tuura tartър suu kecip,
Tujuq bir çaltan төr menen,
Aralar çyret Qoçoçaş,
Өzy tuur көrwөгөн,
Zaqarqan saj menen,
Salasъnan suu aqqan,
Salqын şıber çaj menen,
Qaşqardъn toosu сыьырдан,
Eckini mergen quudu деп,
Eline şarъ uquıqan,
Qaşqardъn toosun qьдыьыр,
Qabaq terin сыдыьыр,
Qalqan eken şorlu çan,
Qajqьlyu kundө tuulur,
Aqьнь qatuu suu kecip.

Aşuu wıjık too kezip,
Qaşqardъn toosun aıllanър,
Qaraqol menen qьrқalar,
Qarmar alam seni деп,
Qalbastan mergen umtulur,
„Tuwy menden sur ecki,
Keie albajsъn qutulur,
Şertime çetpej qalwajъm деп,
Şeksiz seni qarmajъm” деп;
Ala toonu aralar,
Aılandъra quudu dejt,
Areket qььыр qarmooqo,
Çanъ çarqan kylyktөj,
Çan aıawaj urdu dejt,
Çekeler quur, qьrқalar,
Çelek menen çarъmqa,
Eercişip çyret wul ekөө,
Ec adam çoq çanъnda,
Ecki woşor kundөn kyn,
Er Qoçoçaş kyc alър,
Çetemin degen tabъnda,
Qoçqordun qьзы talaasъn,
Qoşwodu mergen qьrқalar,
Bytyn toonun arasъn,
„Alwaşъ menen Narъnqa,
Artъnda çyret eckinin,
Adam çoq waşqa çanъnda,
„Quıdanyъm ecki qajwergen,
Qubat wer quıdaj qaruıqqa,
Tylödy содоj çarъqьm,
Tuvyndө meni sur ecki,
Şertteşken antuu zarъlyъm,
Өtkөzdym quur ecki ycyn,
Өmyrymdyn tarъqьn”,
Qalqan çoq toonun wırөө da,
Bolçol qььыр wır çerge,
Bolwodu qonoq wır tynөө,
Çezdej qatър sarqajdъ,
Qoçoçaştyн ireni,

Qaruudan tajvaj kyc alıp,
Qajrattanıp çaltıydar,
Altı sajlıu aq varan.
On ijninde şarqıydar.
Kisesi belde şarqıydar,
Тавьна kelgen kylyktöj,
Тайрып мерген şarqıydar,
Сағыр бутта tylönyр,
Тажар qoldo tirelip,
Basqan çeri mergendin,
Турар qardaj kyрөлүр,
Ketmen-tөнө, кең Alaj,
Kegine çetip qarmavaj,
Ketti merген bir dalaј,
Adam çyрөөs aşqadan,
Aqqıu qonvos sazdardan;
Bulaq qajnar qujulqan,
Mustaq төr çajloo taştardan.
Qaraqajlıu çerlerden,
Qarçыqajlıu төrlөrdөн,
Qutulam dep qantkende,
Quip çyргөн mergenden,
Uruqum taza tergenden,
Qaruu ketip qalçaqtар,
Qajqыгьр çyрөt sur ecki;
Qamyр merген qol saлыр,
Умыту var sermerden,
Зыргьратыр eckini,
Quip kele çatqan kez.
Badaldıu toqoj, qaraqaj,
Too taş çoq, batqaqtan,
Qar ketpegen taş saјdan,
Qarmaşqanda eckige,
Антына алып ваş saјqan,
Salasъ сыыгь majda too,
Zaqьmdaj volup çyргөн kez,
Sary ynkыгь menen Aq saјdan,
Qarmaqan volot qьcqaqtan,
Qarmap alam seni dep,

Qajberendin sur ecki,
Mergen qatuu çerden uştaşqan.
Kyc alat merген kynyгө,
Kycynө tolup çаныгьр,
Kypıldөp aqqan suusu var,
Ulary saјrap çанырат,
Uzun kыngөј sary vulaq,
Qaranь көrsө qacьşat,
Çapan өskөн çandardan,
Quip çyрөt eckini,
Kөргөн çandar tan qalqan,
Qьzıl qьja, Kөk coqu,
Mergen qьrқalata quudu emi,
Qara qьjaq, Sary bel,
Qartaly kendyy altyn zer.
Murunqudan eckige,
Çaqьndар qaldы qajran er.
Arasъ alma qonurdan,
Arqary belde coquлqan,
Aldьnan сыqьр qalsa da,
Atrajt merген tovanan,
Eregişken uşunca,
Eckinin qalvaj soңunan.
Şamyşqal, Aq tuz kenderden,
Tyгөнвөгөн Ala too,
Tyрlyy sonun çerlerden,
Tynyldy ecki çаныnan,
Tyvy өlөm dep mergenden.
Mazar saј menen qьzıl çar,
Kyn, tyny curqар çyрsө da,
Qajqьsьz merген көөny şat.
Qacan bir çetip eckini,
Qalamьn dep qucaqtар,
Başьn kesip ьrқьtsam,
Terisin сыгьр ьcqaqtар,
Qalqan çoq bir too varbaqan,
Qajran merген Qoçoçaş,
Qaruu ketip talbaqan.
•Çaş-kynymdөн çerde өstym,

Çarap çajyq kende østym.
Çarماسam çetip eckini,
Çarçaqda boorun berwesmin.
Talaastyň waşy Suusamyň,
Menden qaldy necen çyr.
„Syn çajberen menmin“ dep.
Eercitip çyrsyň ecki sur“,
Ojdu ojdoj quudu emi,
Ojdon çarmar ala alvaj,
Ala toonu bytyndøj,
Aralar quur çyrdym dep,
Aqyňyň qatuu suularqa,
Çajra tartraj kirdim dep.
Qatynyňdy tuldatyň,
Çaryňwajdy muňdantýň
Qyzylduu ønyň surdantýň.
Tamanym çaryň çaryňyň,
Køryň mejnet tawlyňyň,
Çajqyňyň tartty çandarým,
Çaranyň kişdi alçanyň,
Çajran ømyr çastyqty,
Bir ecki menen şerttesip.
Bilwedim ketip çalçanyň!
Azartyň waşqa tiledim,
Ali da çalvaj eckinin,
Artyňnan çalvaj çyromyň.
Çawyl wolor bekensin,
Çarmanyň degen tilegitim?
Çajryňyň çetip Zulajqa,
Çatqyňyň qacan kylømyň?
Talaada çygyr øtkøzdym,
Çastyqyň qyzyň mynøzýň.
Çaşymdan myňtyqqa asyňyň,
Çancyldy dalaý çyrogym.
Ømyrdyn ketti dalaýyň,
Emi men ølymdyn kecin tiledim.
Çarqa taş menen køk mojnoq.
Çararyňda Qoçoçaş,
Çajqyňdy dalaý kepti ojlör.

„Çat çarçaqaj, Ijri köl,
Talaastyň wastym necen çer.
Dalaý çandar køryşty,
Tañşyqan bulbul cecender.
Daryjadaj suu aqqan,
Bar eken sonun øzønder!“
Aralaj quur Qoçoçaş,
Alyň kelgen eken eckini,
Taryqar køkøm aralqa.
„Maňqa bek menen Qorumdu,
Aralar çygyr talaada,
Kørdym necen sonundu.
Suraçanyň sur ecki,
Sunamyň qacan qolumdu.
Alyşqan anttan qutulup,
Acar bekem şorumdu?
Aman çajtyň køgømyň,
Az çana Qytaj tobumdu?
Azajdy ømyr çastyryň,
Çygygyr çyrdym dyjnøde,
Uşubu taqdyň çazçanyň?
Çaalap alçan Zulajqa,
Çajqyňyň qylyň taştadyň.
Çarmanyň alvaj eckini,
Çala berer bekensin,
Çarqa quzqun çem qylyň,
Çajran altyň waştarým?..“
Ala toonu bytyndøj,
Aralata quudu emi,
Çarmanyň dep eckini,
Araketti qyldy emi.
Çarajqan toonu çur çojwoj,
Çaryňyň mergen quudu emi.
Aqyňynda Qoçoçaş,
Talaastyň waşy Çoň çoşoj,
Balyqty menen Yc çyryk.
„Bir eckinin çaryňnan,
Kørgønyň meenet işpi“ dep.
Ala bel øtmøk Muz terden,

Aralaj quup Qoçoçaş,
Çeldi suu, Çarqart, Sandьqtan,
Ajтыşқан шerti vardьqtan,
Talasqa quup тысты dejt.
Talastьn vaşь Qoşojdo,
Qara çanqa qamcь urup,
Qajran mergen Qoçoçaş.
Qarmajmьn dep eckini,
Quup kelet oşondo.
Eerdej qajqь көк veles,
Eңkejir ecki qactь emi,
Qara соqu şalpyldaқ,
Qatarь menen vastь emi,
Qarasa artьn qьcajьp,
Qalьptyr mergen çaqьndap;
Aqьydan ecki şaştь emi,
Çelkektin sarь talaada,
Çetip qarmap alam dep,
Quup çyret Qoçoçaş,
Artьnan qalvaj arada.
Quup тысты eckini,
Qajruq ulac aralqa.
Qubaty qalvaj eckinin,
Bijik тооqо vararqa.
Bo'çoldop kelet Qoçoçaş,
Tөmөnyrөk тыşkөndө,
Taşь çoq tegiz talaada.
Qajryьp qacьp sur ecki,
Coң cьcqaп menen qoғumqа.
Qacьp kelet qьrqalar.
Qalva menen Mьqacь,
Işri suunun çonunda.
Qalvadan qacьp qьrqalar,
Beş taştьn тысты sajьna.
Quup çyret toqtolvoj,
Eckinin qoşvoj çajьna.
Dalbastap qactь sur ecki,
Dalaј өзөн sajlarqa,
Beş taştьn тоosun qьrqalar,

Qacьp тысты sur ecki,
Taldь vulaq qajnarqa;
Barvaqan çeri qalqan çoq,
Ucurap necen çajlarqa.
Taldь vulaq Qajnardan,
Talaasьna тысты emi.
Birөө mergen, biri ecki,
Qьjьn voldu işteri,
Çerge tal menen Qara oјqо,
Çeekter qacьp keldi emi,
Qarşьsьnda Keңqoldu,
Qajveren ecki көrdy emi.
Talastьn suusun şartı kecip,
Өjyzynө өтө qactь emi.
Keңqoldun oozun qarasaң,
Kerilip çatqan saz eken,
Oşo çyrgөn uvaqta,
Baarь көktөm çaz-eken.
Өтө qactь Keңqolqо,
Majda cьvьr taş eken.
Manas degen er kişi,
Kylynө altьn çalatьp,
Kymbөzy turat çarqьrap,
Er Manastьn belgisi,
Kymbөzyn kыngө qaratqan,
Kylynө altьn çalatqan,
Barvaqan тоosu qalqan çoq,
Kөryngөn too taraptan.
„Artьman qalvaj Qoçoçaş,
Azarqa saldьñ çaratqan“
Vor төвөny çeekter,
Sarь vulaq Ters qoldun.
Sajьna ecki өrdөdy,
Ovө menen Cacke
Orto өзөн тоonun çerleri.
Başqь suu menen Barqьraq,
Taştarь sonun çaltьrap,
Aqqan suusu şarqьrap;
Arqarь velde caңdaqan,

Aldınan qarşy сықса да,
Қошоқаш андајда көзун салбақан.
Көгүскөндү көк дөнөн,
Ваһынан қары кетреген,
Мақмал төө қыјқас бел менен,
Қорқон таş менен пыды емі,
Сајына туşыр секіріп,
Дармань кеткен сур еcki,
Далаақа војун урду емі.
Екі өзөн сај Сар вулақ,
Қасыр келди сур еcki,
Қаруу кетіп алырар;
Аққан тері тамсылар,
Артында келет Қошоқаш,
Қара қанын қамсылар.
Көк таş менен Еckiлi,
Еckiсі көр қырекен,
Араласты сур еcki,
Адырда қатқан еckiге,
Адашрајт мерген еckiден,
Ајла қоқ екен көздуығө,
Ар ішін қоны тавылат,
Ақылы бутун естуығө.
Ныдынын ісі Қызыл сар,
Улам туşыр тегізге,
Уштармын балам дегенсір.
Умтулуп мерген қақындар.
Алы сајлуу ақ ваған,
Оң ішінде қарқындар.
Ортосунан дајра суу,
Қаз, өрдөк учур шағрындар.
Вақ, дарақы бүрдөгөн,
Вај қардысын билеген;
Артынан қалбај еckiнін,
Азарта қырет Қошоқаш.
Антташқан бір ооз тіл менен.
Тоқоју дарақ кен екен,
Қара қашат кемеде,

Қармар алам дер екен.
Қайқалақан кең Талас,
Селесін қақыр нее вајлар,
Сыбығына мал қайнар,
Вақында вулвул қуш сајрар,
Манас тұрқан қер екен.
Тақаймат салқан қорқонқо,
Ала қалырт қар кетіп,
Қаз меzgілі воқондо.
Қуыр барды еckiні,
Қармаймын деген воқолқо.
Тақым етi тartaјыр,
Тавына келген кеzi екен,
Тақайматтын қорқону.
Қара қашатқа вақанда,
Мерген қармар алам дегу екен.
Күндөн күнгө сыпалыр,
Қошоқаштын күстөру,
Воқол қылқан Таластын,
Тегізине тушту емі.
Темтендетіп еckiні,
Таласқа келген кезекте,
Зулajқа бір күн туш көрды.
Туш көргөн күны тунуындө,
Ар бір сонун іш көрды.
Тушундө көрсө қошүлуп,
Қыргөн екен мергенге,
Дајынын таррај қыры еле,
Тушундө көрсө Қошоқаш,
Келіptір Талас қерлерге.
Сақындан екен Зулajқа,
Замандаш мергенді,
Саламат есен көргөндө.
Көргөн тушкө қуваныр,
Көтөрулүр қыроғу,
Артынан іздеп вaрсам дер,
Алқань мерген нүлөну.
Ертең менен Зулajқа,
Ізdesем дер ојлонуп,

Kəənyne qanca oյ volur;
„Çalqьzдын işi uşu eken.
Qajran mergen çalqьzdan,
Qavarьn aьp qojvoduq.
Arasьnan çy ёtur,
Aьstar ketken uvaqь,
Qajrьcь çaqьn tuuqan çoq,
Atamдын çalqьz cьraqь“.
Izdesem dep elirip,
Zulajqanьn talartanqan uvaqь.
Erteд menen azandan,
Qarьpvaj keldi çygyrup.
Qavarьn vildiң beken dep,
Kelininen suradь.
Atasьna Zulajqa,
Ajtьp turqan çoovu:
„Aьs ketti valaңьz,
Aьпьz kelbejt izdөөge,
Ajlasьn qandaj qьlaly“?
Atasь syjlejt kelinge:
„Ardaqtar vaqqan çalqьzды,
Qumarmьn valam көryuge.
Ajal da volso esiң var,
Qavarьнды ajtclu ele,
Qaraqoçonun einde;
Qartajqan атаң мен Qarьp,
Qazatьm çetip өlgөндө,
Atakem dep өkyrup.
Kim ьlajt menin elimde?
Qavarьn bilip vergin dep.
Qarьpvaj ajttь kelinge.
Qurdaşьnan açьrap,
Zulajqa tuşkөн çalyнqа.
Tuңyldym dep mergenden,
Ujalat qara saluuqа.
Ataпьn sözy qoşulup,
Ajal da volso qamdanьp,
Areket qьla vaştadь,
Alqanьn izdep varuuqа.

Qaj çerden izdep tavam dep,
Qamьнды Zulaj varam dep.
Atasь ьlajt vurqurap.
„Ajlanajьn valam“ dep.
„Çьjьrma yjlyu Qьtajdan,
Izdөөge birөө cьpraqь,
Pajdaqа көngөн cunaq el,
Balam çoq sözum uqradь“
Zulajqa anda ker ajtat:
„Qajqьrvaqьn атавьz,
Qarqadaј volqon çalqьzьн.
Qajtьp kelse bir kuny,
Acььp qalar qaraңьz.
Araket qььp mergendi,
Izdemeke çataвьz“.
Qarьp anda ker ajtat:
„Qaqьlajьn cьraqьm,
Qavьl volsun muradьn,
Өzyndyn şerik qurdaşьn,
Өzyң vaгьp таар kel,
Өmyryndy suradьm“.
Atasь vata veidi emi,
Ajdaј çarqьp Zulajqa,
Aq өrgөөge keldi emi.
Esinen cьprajt kunyge,
Eckinin quuqan mergeni.
Çaqьnda tappajm aьs dep,
Өzyң özy maquldajt,
Çer ystyндө var volso,
Mergendi izdep tavьş dep.
Berençiden көjnөгyn,
Beline orop tandь emi,
Bekemdep carьq coqojdu.
Butuna cьrmar aldь emi.
Vaşьna kijip teveteј,
Artьnan izdep varmaqь,
Aпьq volur qaldь emi.
Tuңqanьna ker ajtraј!
Qoçoçaştь izdejmin.

Qoşulqun birin dep ajraş.
Qunduzdaj bolqon qara cac,
Tövösünö tyrdy, dejt,
Erkekkin kijmin kijdi dejt.
Zulajqanyn izderin,
Qarşvay çalqyz vildi dejt.
Qamdar alyp oqatyn,
Belgisiz çyrgön mergenge,
Kujgöndygyn myndan vil,
Ajal turup Zulajqa,
Ajlynan syda çyrdy dejt.
Bekemder tajaq aldy dejt,
Qajrattanyp qatynlyp,
Zulajqanyn syqqanyn,
Eli vilvej qaldy dejt.
Baştar çyrgön kişi çoq.
Mañqajqan appaq sulunyn,
Baştaçydaç çyzy çoq.
Başqa adamdyn işi çoq.
Kee bir çerge tyn çalyr,
Çalqyz syqy Zulajqa,
Çaştıqtan tyşyp kujgön çoq.
Qajdan tavam mergen dep,
Areketi avdan zor,
Ala toodo volvojçt çol.
Artynan izdep tavam dep,
Asyldyn çany volqon çor,
Qajqyş usyn mergendin,
Qancalyq tartıy mejnet, çor.
Birөөden surap vilyygö.
Qoçoçaşçalylyp çyrgön malemes.
Bekerge tentip ketyygö,
Çe aqylyş çaş bala emes.
Er usyn azap tartpasa,
Esi çoq ajal çar emes.
Erinvej sydar Zulajqa,
Azarqa salyp bir çanyñ
Acqadan öny sarqajlyp,

Izdep çyret zaryanlyp,
Qoçoçaşçaj qurvalyn.
„Aldamçy ecki eercittip,
Alyp ketti dalajqa.
Körvödyñ ömyr çaştıqtyn,
Kövyrөөk çygyr çyrgalyn.
Beşenemde gylumdyn,
Vilvej qaldyñ synqanyn.
Alty çyl turup ajylda,
Alyqanym senden völypvöj
Aldynda qyzmat qyvadym.
Kelgenim eki çyl volvoj,
Qajqyşdy tartyp quivadym.
Qaq etken qarqa quzqun çoq.
Çanymdy mintip qyjnadym.
Çanymda mergen sen çoqsun,
Töşөkө çalqyz syvadym...“
Armanyn ajlyp Zulajqa,
Bjlar çyrgön kezi oşol.
Azarqa salyp bir çanyñ,
Qyjnar çyrgön kezi oşol.
Ooqatyn volvoj maanisi,
Quurap çyrgön kezi oşol.
Badaldy çerge vaanalap,
Tynөp çyrgön kezi oşol.
Mañqajqan appaq eki vet,
Tylөp çyrgön kezi oşol.
Kynygö tynvaj çer vasyr,
Çydөp çyrgön kezi oşol.
Qyja çerdi qydylyp.
Vasyr çyrgön kezi oşol.
Qyzyñ nur vetten taralyr,
Өçyp çyrgön kezi oşol.
Közynyn çaşyn vırçaqtaç,
Qaraqajlyu too menen,
Qara arqar çyrvөs zoo menen.
Qarçyqajdan suu aqqan.
Çanylyp taştar cuuldayt.

Çan çyrgөгөн qоо менен:
El çyrgөs een talaada.
Eckiler çyrgөн çol менен.
Tamanь qara cor volur.
Taalaьna şor qonur.
Tamtьqь qalvaj kijimdin;
Tandar alqan Zulajqa,
Talaada çyгөt qor volur.
Aşunun belin aša alvaj,
Kee kyndөry Zulajqa,
Oturur qaldь basalvaj:
„Qajran çaşьq өmyгym,
Qajqь менен өtkөrdym.
Qaşьmda volur Qoçoçaş,
Qatarь менен çaşarvaj,
Izder tarraj çyгөmyn,
Icimde qajqьm aсalvaj.
Azavьn oьlor mergendin,
Eң voldum çaman nacardaj.
Uuzdaj volqon qajran et,
Qara terge sulqandьn.
Qajqььn tartьr men çyгөm,
Qancalьq өtkөн çьldardьn.
Alqanьm volvoj altь çьl,
Azarqa vaşьm tuldandьm.
Balam der ьjlar өз atan,
Baram der biri сьqқан çоq,
Bajdandь көrgөн tuuqandan.
Bolçolu çоq çer vaşьr;
Çyгөгym qajqь çer vaşьr,
Alqanьm таар artьnan,
Armanьm ajtar kyn vaгьrь? —
Aman көгyp сьrdaşьr”. —
Qajqььr tarraj Zulajqa,
Qara тоону qьдььr,
Qaraqan vuta vadaldar,
Etek çeңin сьдььr;
Qajda ekenin vile alvaj,
Tyşyndө көrgөн Talastь,

Tyz çeri çоq Ala too,
Tyny, kyny uьqu çоq.
Tyşynөн suluu adaşьtь.
Ajлана тоону qьдььr,
Qajqьqа çyгөk vuulur:
„Qatьnьn taştar azarqa,
Qaraluu mergen ekenin,
Qajqьllu kyngө tuulur;
Bytkөndyr şerti eckinin,
Aьp ketsem mergendi
Anttaşqan şertten suurur”.
Qaruusu çоq Zulajqa,
Syгdyгyp çerge сьqььr.
Сьdaj alvaj kez-kezde,
ьjlar çyгөt сьпььr:
„Qoçoçaş saqа qalsacь;
Menin zarlanqan unym uqulur.
Aradan ajlar kyn өtүp,
Aq vetim kyngө tьlөtүp,
Artьnan kettin eckinin,
Alqanьndь çyгөtүp.
Altьmьşqa kelgende.
Atana qajьr tiletir.”
Kejir ьjlar Zulajqa,
Kee bir çerge çattь dejt
Kerilgen Talas kerme too,
Keң Talastь taptь dejt.
Ajtqandaj Talas çer eken,
Araşь calqaq keң eken.
Tuş tuşunan suu aqqan,
Baştarь salqьn төr eken.
Talastьn naamьn surasa,
Tyşyndө көrgөн çer eken,
Tyşyndө көrgөн özy eken,
Aq qarlar erip suu aqьr.
Ala şalььrt kez eken.
Qajqььr ьjlar сьdaqan,
Qaalap alqan Zulajqa,
Qatarьn izder tava alvaj.

Oşondo qajqıǵır aıtqan sözy
eken.

Anttaşır quuqan eckini,
Adis mergen çalqızdın,
Aldastatır Qoçoçaş,
Qara qaşat kemerde,
Quur çyrgön kezi eken.
Alystan tikter kördy dejt,
Qarasın köryp mergendin,
Qaşına çaqın keldi dejt,
Qyǵıǵektej qasǵır,
Qyzyqına tyşyrtır,
Qajrylqın berı mergen dep,
Çalqızım tynyldıǵy menden
dep.

Qazanınan et ketpej,
Ekiñen sojup et alqan,
Pajdandy körgön elden dep,
Nece ajlar öty aradan,
Özyndy izdep kelgen dep.
Qoçoçaş köryp Zulajdy,
„Өnymby menin tyşvy“ dep,
Otura qaldy yşkyryp,
Mergen qazandaj cımdy
cengeldep:

„Ali da көnym işenbejt,
Qanca çerdi aralap,
Bu meni qantır taar kelgen“ dep.
Ordunan tura qalyşır,
Qol berişip alyşır,
Birin biri taanyşır,
Izdegen çoqun tabyşır;
„Qutqarvaj vaşın bu şertten,
Ali çyrgön ekensin,
Mergen arınan qalvaj qarǵыр“,
Oturdu bir az qoşulup,
Upadaj öñden açǵrap,
Qalqan eken Zulajqa,
Ac turnadaj sozulup.

Arǵыр тынбай qurvaılın,
Arınan izdep vardy emi.
Alqanь menen syllöşyp,
Mergen bir az toqpor qaldy emi.
Cör qaşylar suu icip,
Sur ecki qubattanır aldы emi.
Zulajqa anda ker ajtat:
„Qajqılyuı boldı kynuvyz,
Qancalyq çerden men keldim,
Qaqıajyn çalqızım,
Qajqırdan sözdy biliniz.
Qarmanşan şertin vytköndyr,
Qana ajlyq çyrynyz.
Meni menen kelyygö,
Çaştıq qıdy Sartqoşcu,
Bir tuuqan decy ininiz.
Alyq tuuqan emesqo,
Ajıymında tyvunız.
Ata-enen qaldy övöktör,
Anttaşqan şertin vytköndyr,
Ajlyqda mergen çyrynyz.
Qajqılyuı qıba telindı,
Qandǵыр çyryp ötközö,
Qajran çaştıq ömyrdu.
Bajqasь menin kevimdi,
Barvaj çyryp ötközö,
Balalyq çaştıq ömyrdu“
Qoıtuquna qol salır,
Qorqoloqon toqojdoj,
Zulajqa syjlejt mundanır:—
„Azartь tarıtm çaşymdan,
Alqanым senden açǵrap,
Azartuu kynde quuradyq;
Anda mergen ker ajtat;
„Kör qajqırva Zulajqa,
Köremyn degen iş emes,
Menin көpten berı çyrgönym,
Ujquda körgen tyş emes;
Uvadadan tanqan soñ.

Uşul adam kişi emes.
 Qarmajın dep eckini,
 Qaldım qolum sunuıqda.
 Qarmaşqan şertim bolbosı.
 Qavağında çoq ele,
 Zulajqa qaşından qarışь
 сықиıqda.
 Kektesken şertim uşundaı.
 Kejibeci Zulajqa,
 Men kete alvajmьn сыьнда.
 Eckini qarmap almaqmьn,
 Mojnuna qurum salmaqmьn.
 Anttaşqan eckim uşu dep,
 Ajyıda alьp varmaqmьn.
 Aman bolsom vağarmьn,
 Saьııdь mьnca zarlanıttьn,
 Şata ver vaqьp saьııdь,
 Qьpavaqьn şaьııdь.
 Qarınaaj şertim vьtövy,
 Ajyıda çyr dep Zulajqa,
 Menin qьsқartpa ömyr şaьıımdь.
 Eckinin şajь ketip qaldь dep.
 Şaqşь ele toqtıp olturduq.
 Şalmalar bir az cөp ottop,
 Ecki şaьıın mьqtar aldь dep..."
 Qolun qarmap qoş ajьp,
 Mergen ordunan tura qaldь deji.
 Bul emne sözy dep,
 Mergendin ketken eken esi dep,
 Tağınajьn vıqda dep,
 Zulajqa talaada çyryp kyylönöt.
 Tartıь mergen qolunan,
 "Taalajьııdan көrөrsyң,
 Talaada tentip çyrvө" dep;
 Qavaqьn vьrkөp tağınьp.
 Zulajqa qajtamьn dep syjlönöt.
 Qajta öjlonöt Zulajqa:
 "Qarmaşьp qojqon şert qьjьn,
 Qarınaaj şerit vьtpөse,

Ant qalsa munun mojnunda,
 Alьp vağqan menen paıda çoq,
 Az ömyr syrvөj yjde ölet.
 Tağınvastan mergenge,
 Ojnop kylyp ketejin,
 Talaada çyrgөн nemeni,
 Qara volup qalar dep,
 Zulajqa kyлө syjlөp tyrdөнöt.
 Turatur mergen aldьna,
 Qarmap alsaq eckini
 Bararsьn bir kyn yjgө dep.
 Qivatьm kelbejt vasuıqda,
 Qırdaşьm saqda qoşulup,
 Men quvar elem birge dep.
 Aman көrdym özyңdy,
 Ajttьm dalaj sözymdy.
 Asьnpьr çyrgөн temirden,
 Aqьь көrdyң kesirdi.
 Kөrgөнyң senin kesir dep,
 Kөp ajtqan saqda özym dep,
 Kөre alvaqan duşmandar,
 Kөp sözyn uqur şan kyjөt,
 Alqanьnan ajьyıqan,
 Meni ajtat, azaptuu dolu çesir
 dep.

Ötkөzdyң kyndyn dalajьn,
 Vaşьmda şaqut paanajьm.
 Qaralanvaj qalьңыз,
 Keciktirip qojdum dep,
 Kegine çetip alьңыз.
 Kejigen kempir saьıına,
 Kevid vağьv ajtuıqda?
 Ketsin birdej şağьңыз."
 Qoçoşaq mergen ker ajtat:
 "Kejişke saьıı şaьııdь,
 Kelipsin izder pağьңыз;
 Raqmat kelgen şağьma,
 Balaң aman çyrot dep,
 Barsaq Zulaj ajtarsьn,

Кемпір менен салыңа.
Айтқаным волюйт деп,
Алқаным, маңа татына.
Quur çetsem eckini,
Qusaqtaşыр bir kyny,
Qurwum oturarmын çанында.
Çoluqsam şertke erte өлөш,
Bilesin Zulajqa ань да.
Салықрајтмын сарсавајт,
Suraqanda salam ајт,
Mergenin сарқан атај тавында.
Çақың қалдым çeterge,
Çајь ketken eckinin
Çај алдырдық wekerge,
„Qaјь, qoş“ деп qoş ајтыр,
Qaјьды мergen çөпүнө,
Uçuraşыр көрүстү,
Zulajqa kelip теңине.
Qаралаңыр татынај,
Zulajqa qajttı eline.
Mergen tysty qajtadan,
Sur eckinin артына.
Zulajqa qajttı qalqына.
Aқыы бар билет qо,
Oşondој іştin барқына.
Qadyн estep mergendin,
Kelbedini артынан.
Aq mөngylyu too менен,
Өzy kelgen çol менен;
Өzөп aqqan suu менен.
Aдыы çоq tyz менен,
Alqанын mintip izdegen.
Aman esen Zulajqa,
Qajta keldi bir kyny,
Qamсыдај belі tkerip,
Өzy aqyduu çandyн bilgiri,
Kelgenin bilip Qaryнај,
Çygyrup keldi kelinge.
„Barы“ деп surap kelinden,

„Balaң aman“ degen son,
Qaјqыsь сықыр көпүйдөп.
Boşop qalqan naјquş cal,
Qatuu boldu temirden.
Bala degen qыјь іs,
Çyдөp qalqan çyrөgy,
Bir kyндө taşыр semirgen,
Sanaasь тыпыр атапын,
Saqtasын деп өlymdөп;
Ketkenden kijin биліşken,
Çыјьрма yjly elden;
Bar weken деп suraşat,
Birin-serin kelgeni.
Kөnyly тынды Zulajqa,
Aman esen көrgөny.
Talasta qaldы mergenі;
Quucundaqan quu ecki,
Qursaqь tojur алыртыр.
Çalqыз quuraj tyvynөп,
Ecki çan алqаныр қалыртыр,
Çајь ketken kezi ele,
Çанын мыqtар алыртыр.
Uşu sapat mergenge,
Uştacь çerge kelgende,
Uçuraşыр Zulajqa,
Toqtotur bir az қалыртыр.
Eki quuraj tyvynөп,
Ecki etin мыqtар алыртыр.
Esinen tanqan kezi ele,
Sur ecki es алqаныр қалыртыр.
Başынан aјtqan mergendin,
Qarmar çeri uşu ele,
Zulajqa uval қылыр салыртыр.
Alqаны менен көryşyp,
Arada көrgөн іşerin,
Bir birine ајтыр беріşip,
Oјnop kylyp qoş ајтыр,
Birin biri көrgөngө,
Çyrөgy suudaј еrişip.

Saqьньр kelgen Zulajqa,
 Izdegen mergen varqьna,
 Zulajqanь çөнөтүр,
 Qajra mergen тушту emi,
 Sur eckinin artьna.
 „Qadьrьmьdь izder aлыстан,
 Qatarьm Zulaj kelgen der,
 Qancalyq çerden çөө vasyр,
 Qarqadaј çalqьz mergen der.
 Qarmaј alvaj qaldьm der,
 Qata qaşat kemerden,
 Bolçol qьlqan çerden der,
 Qajta mergen kyyiөнүр,
 Çarьşqa qoşqon çañ attaj,
 Şandaј salьр tyrdөнүр,
 Baştaqьdan eki ese,
 Quvattandь Qoçoçaş,
 Zulajqanь bir көгүр.
 Too etekter sur ecki,
 Kumьş taqtь өrdөdy.
 Qaldь kijin qarmalvaj,
 Mergendin qarmajmьn degen
 çerleri.

Şalьydamа qarь var,
 Kijik ottor çyryuğө,
 Dyjum çөртyn vaarь var.
 Qasьр vardь sur ecki,
 At ojnoq Taldь vulaqqa,
 Alyр vardь ecki eercitip,
 Keң catqaldьn saјьna.
 Өrdөdy ecki өзөндөр,
 Өzynyn volçol çajьna.
 Dalaj kyn boldu qatqanь,
 Talasqa kelgen kezekte,
 Darmanь ketip sur ecki,
 Qarmatьр qojo taştadь.
 Avaldan oјlor velgiler,
 Sur ecki oјlor çyrcy eken,
 Avletim asqanь.

Kyzgydөј tunuq çaltьrap,
 Turqan eken asqasь.
 Asqanь ecki vet aлыр,
 Sekirip taşqa cьqtь emi.
 Eckideј taşta çyryuğө,
 Qoçoçaş mergen mьqtь emi.
 Өjdөлөр cьqьр varqanda,
 Ortolor asqa qalqanda,
 Qajberendin sur ecki,
 Qaraңqь tuman saldь dejt,
 Qajda ketip qalqanьn,
 Qoçoçaş көrvөј qaldь dejt.
 Cьqrajt ele bilgende,
 „Qajda ketti ecki“? der,
 Qoçoçaş turup qaldь bir çerge.
 Sur ecki kelip turdu emi,
 Qarşьnda qьzьl kыngөjgө,
 Kыngөjgө kelip turavь,
 Ali çarьq volqon çoq.
 Eckinin salqan tumanь.
 Çaqasьn qьsa qarmanьр,
 Çatьр turup mergendi,
 Ecki çasaqandan suradь.
 Qavьl boldu eckinin,
 Tilegen tilek muratь.
 Ecki tilejt qudajdan;
 „Bersenci qudaj mergendi,
 Tuqumum taza tergendi,
 Alavaşьm өltyryp,
 Any men ньsar qьbvastan,
 Artьmdan quup kelgendi.
 Turqan çeri zoo volso,
 Maqqa tutuşqan duşman çoo
 volso,

Asmandь asqa tirese,
 Artьmdan kelgen mergendi,
 Çaratqandan tilese.
 Asqanьn turup voogunda,
 Aqajьndan açьrap,

Ada mendej çydöse!"
Ecki zarlar ыладь,
Közünөн çaşьн ыладь:
„Baldaгьмдын бигі çоq,
Qalqan vaşьm soo çоjвоj,
Өzymdy quup qьnadь.
Barvaçan toom qalvadь,
Eckinin versең tilegin.
Mergendin asqada qalsьn
çandarь!"

Qaralanqan eckinin,
Qavьj boldu tilegi.
Mergendin turqan asqasь,
Meltiregen zoo volup,
Asmanqа çaqьn tireldi.
Asьldь salqan tumanь,
Qoçоçaş tikterqarasa,
Ajaq vaşь kerilgen,
Asqanьn orto ceninde,
Qarqadaj volup turavь,
Qarşьnda turqan eckige,
Mergendin qajqьrьr ajtqan

çоови:

„Anttaşьr ajtqan şert ycyn,
Ecki qalbastan çyrdym soңunda,
Atar bolsom aq varan,
Bar ele menin qolumda.
Aqьrь kelip taştadь,
Kuzgydej taşьn vooruna.
Asqadan tyşsem çerine,
Artьndan qalvaj men çyrdym,
Anttaşьr ajtqan kevine.
Qamaldьm kelip asqada.
Ecki çettinqо sende kevine.
Aman barsam decy elem,
Az qana qьtaj elime...“
Sur ecki anda kep ajtat:
„Balasьsьn Qarьptьn,
Quup qalvaj artьmdan,

Too vьtkөнyn arьttьn.
Tamanь tyşty çьrtьrь,
Butunda kijgen çarьqtьn.
Çararajьm emesmin,
Qajberendigim aьlqьmьn.
Ajtqanьm uqraj çyrcy elem,
Emi mergen qandajsьq,
Saça men eneligim taanьttьm.
Tilekti verse çaratqan,
Qajrьrь çyzyn көrөsьң,
Az qana qьtaj qalьqtьn.
Bervejsinvi mergendi,
Uruqum taza tergendi,
Qarqadajdan qarьşьrь,
Qartajqanса qutulvaj,
Qarьr çanьm sendeldi.
Dalajdan veri Qoçоçaş,
Tartpadьn menden cengeldi.
Taalajьңa qut qьsьn,
Uşu turqan çerlerdi;
Qajrьrь çyzyn көrөçöyn,
Qajqьrьdan qьtaj elderdi.
Mergen volvoj qurup qal,
Asqadan tyşpөj turup qal,
Çөp sarqajьr kyz volsun,
Tamanьң aldь tyz volsun,
Turup qal mergen asqada,
Tuuqanqа qьjн iş volsun.
Qajrьla turqan çaqьna,
Qataçaj сьqsьn vutaqtар,
Qalqьn mergen asqada,
Qara taşь qucaqtар.
Tclqono turqan çaqьna,
Dclono сьqsьn vutaqtар,
Tozulsun çanьn asqada,
Vozorqon taşь qucaqtар.
Сьv qajveren men bolsom.
Qalьşqan mergen sen bolsom...“
Qaıqар çatat sur ecki,

Qarışyp çyrgen mergendi:
..Qavaryn bilip qytajdān,
Qalqyn көсүр келгенде,
Tegerek sazqa қонқондо.
Az qana qytaj tuuqanyn.
Aldynqy sazqa tolqondo.
Elden usta çyjqanda,
Qaraqaj qyrqyr çyjqanda,
Tuşyurp mergen almaqa,
Areketi çyjqanda,
Şatyn şynp çyjqasyn,
Ataң menen eneniz,
Közynen çaşyn tıjqasyn.
Qaalap alqan Zulajqa,
Qajqyrp vozdor ыjqasyn.
Ar bir çyjqan işiçe,
Ec bir dava çyjqasyn
Asqada turup sarqajyp.
Armanda ösyn bir vaşyn.
Andan ajla tava alvaj,
Arqan çyyp coqultyp,
Ystyñdөн arqan salqanda,
Qarandy көrsyn tyşө alvaj.
Qajqyrqan mergen armanda;
Arqan salsa çetpesin,
Qoçoçaş qacan өlöt деп.
Çoru ajlanyp ketpesin.
Menden emes qudajdan,
Qara yñkyrdө çatqanda,
Qaltırvaj attyn sen birөөn.
Qarjqanca men senin,
Qajqyndy tartyp çyödөym.
Qavyl bolsö qudajdan,
Uşu çyjqan tilegim.
Turqan çerin zoo bolsun,
Qarqa, quzquñ coqulup.
„Qacan өlöt“ mergen деп.
Qadimkidej çoo bolsun.
Aqyrь maqa asylyp,

Asqa taş boldu qonuşun.
Qaalap alqan Zulajqa,
Qarany kijip ыjqasyn,
Sөөgyn taşta quurasyn,
Elin көсүр келгенде,
Ec bir ajla çyjqasyn.
Aqyrь çadap tuuqanyn,
Bojuñdu taşta mergen деп.
Aqajynnyñ cuulasyn.
Çerge tyşpөj asylyp.
Asqada qalsyn bir vaşyn.
Qarşynda qyzy kыngөjдө,
Qaalap alqan Zulajqa,
Qarany vaşqa salynp,
Men qantem деп ыjqasyn.
Aldymby mergen kegimdi.
Alyp kelsin vaşyna,
Açal degen ölymdu.
Bir kezekte sen meni,
Surasam hervej quurattyn.
Alavaş teke tenimdi.
Qajyp, qoş mergen esen vol,
Qajqy tartyp kesel vol,
Men ajtyp boldum keşimdi*—
Dep sur ecki toqtoldu.
Ajtar sözy çoq boldu,
Ajtqanynan qorqposton,
Asqanyn turup boorunda,
„Ata uşunu qantsem“ деп,
Qajran mergen Qoçoçaş,
Ajvat çylyp oqtoldu.
Acuu kelet mergendin,
Eckinin ajtqan sözyne;
Asqadan tyşөr amal çoq,
Kөrynөt elem көzyne.
Өltyryp qoşcu sen emes.
Senden ölcy men emes,
Bir oq menen çoq volcu,
Qасыр çyrgen qui ecki.

Qatarın maqa teñ emes".
Sözyn aytıp bolqon son,
Ecki ketti çönyne.
Bir ubaqta Qoçoçaş.
Ketkenin bilweј qalırtır.
Acuulanıp kevine.
Qajda ketti ecki der,
Qoçoçaş tikter qarasa,
Asqanın tømөн çaqında.
Ketip barat sur ecki,
Aq captuu kyngөј belinde.
Ketip qalqan eken der,
Qoçoçaş tikter qaradı,
Asqada qamar qojdum der.
Aında көөny тыңansыр,
Artınan quuqan walañ.
Ata turqan eken der,
Qoçoçaş mergen sanadı,
Mыltıqь туşур esine,
Eki çaqьn qaradı.
Qarasa mergen turuptur,
Aq dalьda çaltıldar.
Altь saјluu warañ.
braaq ketken eckini,
Oqco qarmar şьqaalар,
Qaldь mergen bir atьp.
Mergendigin qaracь,
Bir atqan oqu eckinin,
Bir wutu boldu çaraluu.
Өзы өзы qajtarqan,
Oq тїgizweј çaltarqan,
Qьjn ecki al daqь.
Sur ecki anda ojiodu,
Qajta wapьp көrөjyn.
Daqь ele өcy wap eken,
Qapьşьp çyrgөн walaanь.
Ecki qajta keldi emi,
Mergendi kelip көrdy emi:
"Awajlatpaj bir atьn,

Bir çaq wuttm şьj atьn,
Çilgimdi sьndьrdьn,
Unutpas qajqь muq qьldьn.
Orun bolso ajtqanьm,
Ojumdан bir sөz sьqьrtьr,
Qawarındь uqup көcyşur,
Qalqьn көcyр kelgende.
Asqadan qular wөj taştar.
Adis mergen өlgөndө,
Өlgөнyn qalqqa nilinsin,
Өzүndyn çarьn Zulajqa,
Өksөp ыјлар çygyrsyn..
Sөөгyn taşqa ilinsin,
Qarьqan атаң Qapьpaj.
Qalqьn wutyn wylыnsyn.
Sөөгyn taşta qьzarьp.
Qanьn taşqa төgьlsyn.
Qapьşьp quuqan Qoçoçaş.
Qalqьnan mintip wөlynsyn.
Qajqьrsьn атаң өldy der,
Sьqsa qajtьp тыşө albas,
Qandaj bir çerge keldi der.
Turqan çeriң Awletim,
Qoçoçaş өlgөн asqa der,
Ajta çyrsyn belgiler.
Quuqan menen qarmatpaj,
Sur ecki tywy çendi der..."
Sur ecki ketti çerine,
Çettim qo der kegime,
Qoçoçaş qaldь тыşө alwaj;
Ajlasьz asqa too,
Ajlasьz taştn cegine.
Sur ecki ketti qajrьlьp.
Asqada mergen qajqьrьp.
Tamanьn aldь tyz.
Bir çaltañdь çaj qьlьp,
Qacan өlyр qalqanca,
Qoçoçaş taşqa qamalды.
Awletimdin çerinen,

Açırıştı eckiden,
Anttaşqan şerttin çöynөн.
Tursun mergen asqada,
Söz baştajlı elinen.

III.

Atası bir kyn tuş kersө,
Tuşynde kөrdy balasın,
Asqaluu çaltan keriden.
„Tynde uşunu kөrdym“ dep,
Suradı tuuqan elinen.
Tamaşa qıldı elderi,
„Alçır qalqan adam“ dep.
Daqь bir kişi ker ajttı:
„Bu tuşynde Qarьvaj,
Tiryu eken balaң“ dep.
Tiryu dep eli ajtqan soң,
Qantip toqtojt Qarьvaj,
Qamьnьr qaldь varam dep.
Qajdanda volso çalqьzдь,
Izdep çyryp tavam dep.
Qarьvaj сыqtь attanьr,
Kөz kelgenden suradı,
Avletim catqaldьn,
Çöyn kөrgөн adam көр.
Qarьvaj izdep balasın,
Talaada dalaj çattь emi,
Suraj verip qьдыр,
Avletim asqadan,
Balasın izdep tartь emi.
Izdep tapqan sevevi,
Asqanьn tursa voorunda,
Qarьvaj tikter көрөvü?
Avletimdi өrdөp kele çatsa,
Murun көрүp Qoçoçaş,
Atam Qarьr eken dep,
Dovuştu murun veredi.
Qarьvaj uqtu çañьr,
Qara taştan yn сыqtat;

„Qatъrvaj!“ der çanъrvъrv.
Qajъrvъrv toqtop Qatъrvaj.
Qaldъvvъv der çalqъvъv,
Uşu çerden tavъrvъrv.
Dovuşu mergen ynyndøj.
Qivatъ ketken qartan køj,
Tunarat asqa vilinbej;
„Qajdasъ çalqъv qulunum,
Dovuşu çыqat özü çoq.
Qajqъvndъ tartъrv qurudum.
Qъjqъvqan taştа sen kimsin,
Men Qatъrvaj turamъv...“
Asqadan mergen ker ajtat:
„Sen menin atamsъvqo“ der
ajtat.

Dovuşu ular tava alvaj,
Qatъrvaj keldi çaqъvndar,
Asqanъv çaqъv tuvunøj;
Qivat albъrv quvanъrv.
Atamsъv degen tiline,
Ali Qatъrv tuşynbejt,
Oşonun qajsъv kimine.
Tuvunøj çaqъv keldi emi,
Çaldъrvap ukter şьqaalar,
Çaltъvraqan asqanъv,
Çarъv orto ceninen,
Çalqъvşьv Qatъrv kerdü emi.
Albъrv kergъrv qarasъv.
Emi taanъvt Qatъrvaj,
Izder çyrgön valasъv.
„Ajъrvlqan menin şorum da,
Köz kergönyn şьrvьraqan,
Aq şumqar eleç qolumda.
Asъrvъrv quvaj eckini,
Çyrvöduç valam tovunda.
Qajdasъv der tava alvaj,
Qajqъrvъrv çyret Qatъrvaj.
Qalъrvşьv valam ularda,
Qara taştъv boğunda.

Ajlanaşъv valam der.
Qanattuu quştar çetpese,
Açqa çantip varam der.
Tartъv desem zodosuç,
Tъvvadъv menin sanaam der*.
Qoçoçaş mergen ker ajtat:
„bъlava ata der ajtat,
Asqadan kergъrv bъlava,
Ata çanъv qъvnavaj;
Pajdasъv ata munuuz,
Vaçqъrv bъlar çatqan men,
Vарvajt tuşyр uulunuz.
Anttaşъrv qalqan eckini,
Artъvnan çetip qarvajm der,
Asqada mintip turuppuz.
Qivaladъv talvadъv,
Asqaçqa çьqа bergende,
Eckinin quşruqunan qarvadъv.
Quşruquç qarmap ileşip,
Bir dalaj çerge varqanъv,
Quşruqu çьqъrv qolumdan,
Bilvedim qajda qalqanъv.
Andan kere atake.
Elinizge varqъvşьv,
Elindi çьvnap albъvşьv,
Esi vutyn kişi ele,
Zulajqa vizdin çarъvvъvşьv.
Ustalarđ çьvdъrvъrv,
Bъraqajdan şatъv salъvşьv.
Ajlasъv taar asqadan,
Tuşyrv meni albъvşьv;
Asqada turup ölvösüç,
Azapta turup çanъvvъvşьv.
Ker bъlava atake,
Qъvnavasъv çanъvşьv...“
„Qatъrvaj turdu maqul der,
Qulunum vul ajtqanъv azqı“
der;
Qajqъrvъrv çyrgön Qatъrvaj.

Qajrattanьr qaldь emi.
Qarasьn keryp qubanyr,
Qajta eline saldy emi.
Kelerde keryp kyn cysse da,
Bararda yldam nardy emi.
„Çalqьzьmdь kerdym dep.
Ooz-mooz syjleşyp,
Ojnop kylyp keldim dep.
Ojumdaqьdaj tuş keldi,
Өgynky kergөн belgim dep.
Kyn tyn өtrөj cekkim dep.
Azandan artьr cugyndy.
Aqajьn wutyn köckyn dep.“
Qarьrwajdьn sözүнө,
Qatьndar yjyn cecişip,
Qalwastan eli köcysьr.
Çirtunda çalqьz çan qalwaj,
Birin ekin mal qalwaj,
Aьь köcyp mergendin,
Alqan çarь Zulajqa,
Arzьqan iş tawьwajt,
Azawьn tartьr zarlanwaj.
Araqa nese qonuşyp,
Necen kyn өgyu woiuşyp,
Aşuusu wijk too aşьr,
Aqьnь qatuu suu kecip,
Birin wiri çyr deşip,
Keldi köcyp Catqalqa.
Suqarьr, waqьr, wьşьrьr,
Eginin orup dьjqandar,
Qьrtan woiup çatqanda;
Qьtajlar köcyp keldi emi,
Qьstarьr qo'qon nemedej,
Qьrcьlqan asqa wijkten
Qoçoçaştь kerdь emi.
Alqan çarь Zulajqa,
Qarşьşь çaqьn qara taş,
Oro para keldi emi.
Salam ajьr cuıldar,
Uqpasa da uqsa da,

Aqajьn, tuçqan elderi.
Qьtajlar kelip qondu emi,
Tegerek sazqa toldu emi,
Qarqadaj woiup kerynөt,
Qajran mergen bir waşь.
Qajqьşьn ajьr keryşkөн,
Qaalap alqan Zulajqa,
Qadьrьn wilgen qurdaşь.
„Esensinqi mergen? dep;
Qaşьna kişi waralwas,
Taapsьn qonuş turuuqa,
Awletim degen çerden dep.
Qantip çetel adam zat,
Qawarьn ajьr turbasa,
Qatuu şamal çelden dep;
Qarqadajda waş qoşqon,
Qaqьlajьn mergenim,
Dalajdan weri tawa alwaj,
Uşu wugyn kergөнym.
Ajlasyьn qandaj qьwşat,
Az qana qьtaj elderin.
Qanatьm çoq ucuuqa,
Qamalьr turqan asqandь,
Mergenim qaruum çetpejt
wuzuuqa.

Kerdym wugyn közındy,
Uqcu mergen sözındy,
Ularlar cьqpas taştasьn,
Uwajьm tartqan özүnwь?
Pajdasь çoq mьltьqqa,
Bala kezden asьwьr,
Waşьn kerdь kesirdi,
Kesir emej emne,
Çyrөгym çalyь woldu coq,
Kergөн son senin tygunь.
Qьjnaьr çanьn qьşьwьr,
Turuptur çanьn tiride.
Tuşьgyp taştan alьşqa,
Ajlasyь woiot emne?

Qajqıyır cırgön Zulaıqa,
Artyıdan izder kelyugö;
Azamat sende wala çoq.
Çatalwaj qarar cıdıııca.
Çatındaş çaqın aqa çoq.
Qawarıındı wilerge.
Qajqırcı tuıqan birı çoq.
Qaqılayın çalıqızım,
Qajrattıw çaqın inı çoq.
Ajıysa mergen özündön.
Atandıñ көрөт kyny çoq;
Arqan çarıñ Zulaıqa,
Kındö bir çalıñ woldum çoq.
Artaı wışım qaralar,
Ajdaı wetim çaralar.
Qalqımdan izder sendelip.
Qanca çerdi aralar.
Tawaqtaı wette taq saıır.
Dalaj kyn izder tawa alwaj.
Talaada çurdyk qaqşanıır.
Kelin w olup kelgeni,
Kenen oınor qoşulup.
Kerilip birge waspadıq.
Aldamcı eckige aldatır.
Azadıñ tartır aqsadıq.
Aqsamaq tursun cor wolduq.
Azadıñ tartır qor wolduq.
Çanıñ seket qurmanıñ.
Çaltandıñ çalıqız woorunda.
Çırmaşır mergen turqanıñ.
Qaraqaj, arca, wadal көр,
Qandıñ qılat tuıqanıñ?"
Anda mergen көр ajtat:
"Tegerek sazdıñ çanıña,
Şarqıratma asqaqa,
Zulaıqa wekerge ıılar qaqşawa,
Çer көpyрө salqıya.
Çetelep bir bir malıñdı,
Maqa kыjcy el wolson.

Tuş tuş çaqı wıraqıya,
Qaraqaj menen arcanıñ,
Tuз-tuзynөн qыjıya.
Zulaıqa qurulaı ıılar cыңıwaj,
Mındaı bir araketti qıjıya.
Arqan menen wек cыrtar.
Ulaştıır cыqactı,
Çeter weken şatınar,
Aldыnan syjör көтөpyр,
Asqan көздөj sunqula..."
Tegerete yj ııgır.
Tegerek sazqa qonuşup,
Asqada turqan mergendin,
Ajıymında woluşup,
Taş tolturup qum saıır.
Çer көpyрө saıışır,
Kerki cotun qыstanır,
Ajal erkek denesten.
Ara qajda alarda.
Qaraqajqa çawışır.
Maldarıña arтыр syjрөtyр.
Qadaqandıñ orduna,
Ulaştıır cыqactı,
Arqan menen taңışır.
Çeter weken uşu der,
Araketti qıışır.
Aıır warıр asqaqa,
Mergendi qaraj sunuşup.
Sunqan menen çeteıı,
Çip menen taңsa turawı,
Qaraqajdıñ ekөө;
Şatı çetcy çerde emes,
Tim ele dalwastar ajtqan wul
kenes.

Şatıdan ajla tygөнyp,
Ajııdan arqan cыışır,
Şatıdan wular tynııdy,
Areketti qıışır.
Ystynөн arqan salmaqqa,

Asqanyn en ystynø sьqьььp;
Qavattar arqan salsa da,
Qanca arqan cьjnar varsa da,
Arqan salsa cєtpedi,
Araketi tygənyr,
Ajlanyн çaman ketkeni.
„Qantesiz“ der qьtajlar,
Qajtyр keldi cьjьььp,
Zamanasь quurulup,
Qьtajlar anda ker ajtat:
„Çalqьz mergen özy ölvøj,
Bizdi da qьrat der ajtat.
Qьjьььp qoşo ölgəncø,
Mergen menen qoşulup,
Biz da qьjnoo көrgəncø,
Turqan çerin asqa der.
Ecki qujmun der çyryp,
Çoluqьrsun nasqa der,
Ajtsaq volo mergendi.
„Asqadan vojun taşta“ der.
Aqьz carcar qьtajlar,
Ajla çoq qьlar vaşqa der.
Tьşpəsynø көz çetip,
Açьrap nurdan көz ketip,
Aqьl menen es ketip,
Tьsyre alsaj qoşqon son.
„Ajьlyqanьm ьras“ der.
Atasь vajquş Qarьvaaj,
Ajtyр çatat muras ker:
„Tappadь ajla az elin,
Asqadan çerge tьşø alsaj,
Uşuvu çalqьz ölgənyң?
Qarьp ketken kezimde,
Qajqьtyр ьjlar atam der,
Qolun menen көmvødyң...
Qoş көryngys tumanda,
Qoşon atьp vergeni,
Qaqьlajьn mergenim,
Asqadan tьşpøj sen öldyn.

Azavьn tartьp men öldym.
Kөzum tolo көrvødym,
Qucasqьm tolo sьjvødym.
Qarqadaaj çalqьz sen çoqsun,
Qajqьььn tartьm dьjnənyң.
Əjdø cьqsam övøgym,
Bldьj tьşşø çөлөгym.
Quvat qьlqan mederim.
Açalьm çetip ölgəndø,
„Atakem“ der cьçьtyр,
Artьmda qalqan velegim.
Aqьl ajla bizde çoq,
Asqadan çoqvu kelerin?
Çalqьz tuuma qulunum,
Sen asqada, viz çerde,
Qulunum der qurudum.
Vaşьna salqan turvajьv,
Balam, açaldьn calma quruqan.
Qarqadaajdan yjənyr,
Qas voldun valam kijikke,
Menin qalqanьmvь kyjytkø.
Qantip varam çanьda,
Qaqьlajьn көzyңon.
Qanattuu quştar çetkisiz,
Balam qaldьnvь asqa vijikte!
Altь saj varan asьnqan,
Ajaqtøj taşqa çaşьnqan,
Kөk varan mьlytьq asьnqan,
Kөнөktøj taşqa çaşьnqan,
Qavьlan, çolvors şer atqan,
Ecki, teke qilçanь,
Eseptevej көp atqan;
Qarьp ketken kezimde,
Qancalsьq qьlqan qьzmatьn.
Qaldь valam esimde.
Qajqьtyр qalьn elindi,
Qalqanьnvь qulunum,
Qara asqanьn vetinde?!
Qanatьn çasар quşqa oqşor.

Qalqanьqvь Qoçoçaş,
 Qarañqь çajqa ketyuge?!
 Qajratьn volso ajьr ket,
 Qarqadaşda qoldo öskөн,
 Sartqoşcu şor'duu çetimge.
 Estesem ketet qaruum,
 Eki yjgө tijgen çarьqьm,
 Eskirgen atañ közy ötsө,
 Eelөөгө kim volot,
 Eesiz qalqan maьndь?
 Eercişip birge çyrguuge.
 Erikse ojnop kylyuge.
 Eri valam kim volot.
 Zulajqa şynduu çarьndьn.
 Qarişьn atьr eckige,
 Qara asqadan tyşө alvaj,
 Qaldь butta çarьqьn.
 Qartajqan Qarьr kişimin,
 Qajsь adamqa ajtam zarьmьdь;
 Qalsa valam çaqşь sөz,
 Uqqan qulaq көrgөн көz,
 Artqьlar ajta çyruuge,
 Balamьn uşundaj der tarьqь..."
 Qartajьr qalqan Qarьrvaj,
 Qulunum der сьңьrьr,
 Qьjlaqa uny uqulup,
 Qьзыl kungej asqada,
 Qьrdanьr varьr сьqьlьrьr,
 Esinen tanьr qartañ cal,
 El ystynө сьjьlьrьr.
 Enesi volso erte өlgen,
 Qanca ajtqan menen ata da,
 Asqanьn turup voorunda,
 „Azartuu, şor'duu atam" der,
 Qoçoçaş ajьr qaldь сьңьrьrьr.
 „Beşenende vaqtьn çoq,
 Bersentim der сьңьrьva,
 Daşьndartьn өзүndy,
 Tuuqanьn Qьtaj uruuda.

Tyşur varar ajla çoq.
 Turamьn taşьn çьrьnda,
 Artьqьm menin Zulajqa,
 Aqьlьn var kişi elen,
 Başqaqa Zulaş vurulva.
 Qantarvaj mindim qara voz.
 Qajberenge holdum dos,
 Qarqadaşdan vaş qoşqon.
 Qadьrkecim Zulajqa,
 Qaldьnьvь çesir, qajьr qoş!..
 Ajlasьn qandaj çylamьn,
 Asqada çalqьz turamьn?
 Qolumda turat aq varan,
 Kөtөrgөн çavdьq quralьm.
 Ъjlaqan menen tyşyrvөjt,
 Asqanь qandaj çylamьn?
 Çaşьmdan өstym talaada,
 Turvadьm on kyn vьtyndөj.
 Tuuqanьm senin arañ,
 Çoluqtum ecki valaaqa.
 Qurdaşьndan ajьrьrьr.
 Qaalap alqan Zulajqa,
 Qajqьnь çьjva sanaañ.
 Qarьqan atañ vozdotroj,
 Qanimet qьlьr turunuz,
 Altь ajьq vojdo valana.
 Birigip öskөн Sartqoşcu,
 Bikirinde ojonup,
 Şondo turup mьndaj dejt:
 „Bir sөzymdy ajьr qalajьn.
 Bir tuuqan mergen aqada.
 Közy varda syjlävөj,
 Mergendin közy өtkөн son.
 Bekerge tentip qalvajьn,
 Eli çoq een talaada"
 Sartqoşcu şontip kep ajtat,
 Saqtap çyrgөн sөzdөgьn,
 Zarlanьr çetim emi ajtat;
 „Ajlanajьn ujalaş,

Bir tuuqan elek Qoçoçaş,
Sizdi qarmaqan eken bekemder.
Tuuqan çerİN asqa taş.
Men söz uqcu elem elİnden,
Açıratır özündy,
Ala alvadyq ölymden.
Ajalına aştın bir dalaj.
Anıq tuuqan men bolsom.
Nege unuttun könyldən.
Esim sızır turatın,
Estevej qoşqon çönyldən.
Mergen tuuqan çerİN asqavı.
Tursam ıllar kövödy.
Men tuuqan emes, vaşqavı?
Senin aslıqan çerİN asqavı?
All uşunaqqa cejin.
Ajtırsın bir ooz „inim“ der,
Ata, enem sizden vaşqavı?
Ajtır ber mergen enemdi,
Çat elİne könömvy?
Çatındaş tuuqan men bolsom,
Çaraşpaş men ajtsam,
Çanında tuuqan çenemdi?
Ajtır ber mergen atamdı,
Çat elİne vatamı.
Çazır ket oşdo qaramdı.
Çıqardın mergen esİnden.
Çıdaj alvaj çönymdy,
Surajmın ake özündən.
Eercir çyurp çetilgen,
Eske alvas mendej çetimden.
Ata enem bөлök çan bolsom,
Öz çönymö ketirgin.
Qanca adam ajtır çyrsö da,
Bir tuuqan emes ekenmin.
Bir tuuqanım çoq bolso,
Bul çerde turajm, ketemin.
Aqavız mergen bildirdin.
Atalaş emes bötönym,

Ajtır ket mergen kevindı,
Aqırbı bөлök ekenmin...
Qoçoçaş uqur taanıdı.
Aqırbı turvaj keterin,
Anda mergen ker ajtat:
„Qajırbırbı çalqırbı bturam,
Qarqalar ucras keride,
Qarqan atam sorotur,
Qatarı menen varqıca,
Qarqadaş inim Sartqoşcu,
Qaralanvaj tura tur;
Qajırbı alvaj inim könyne.
Şavdaly menen şalqamdı,
Es aqırbım alqamı,
Eskirgen atan sorotur,
Eñ arınsa ajtqanca,
Çetile elek çaş nerse,
Esine alırbı qalqanı.
Eneleşpiz, tuuqanbız,
Eç kirve inim vaşqoşcu,
El ajtır çyrbı çalqandı.
Atađ bolso qarırbı,
Altırbı aşır varırbı,
Vaşınan ajtır kelgence,
Balalıq qırbı Sartqoşcu,
Könyne alırbı qalırbı.
Qajırbırbı qonot qaz, ördök,
Qarajqan sazda köl ucun,
Qalqımda çatraj bir küny,
Qanqırbırbı çyrdym el ucun.
„Oj qajran mergen, çalqırbı“ der,
Qajırbırbırbı birı men ucun!
Çasavaj qalsın mendejdi,
Çalqırbırbırbı vaşqa kelvejni,
Çaqşına Zulaş çanı ucun,
Çaştıq qıba Sartqoşcu,
Çatındaş emes bөлök der,
Inim seni çat kişidej bөлöjvy.
Kirbegin eldin tiline,

Ajtqanım çoq vül sözdy,
Başqa elindin birine.
Añbq tuuqan inimsin,
Alvaqñn qara diline.
Sartqoşcu saqqa aqandıñ,
Saqtar çyrgөн sözy var,
Sarqajdım taştın voorunda,
Aqandıñ aqyl, esi var.
Qarany başqa çatınqan,
Qantemin der sañbqan,
Inim qajqyluu çenendi özyñ al.
Ucqañ uşul dyñnedөн,
Uqvajt sözym bilvegen,
Uctum elim arañdan,
Uvajmduu kyn menen.
Өnөrym ketti kömylyp,
Ketejin ajtıp til menen.
Qoçoçaş taşta, el çerde,
Өz çanyn özy qyja alvajt,
Boj taştar qular keigenge.
Açqadan suusap mal cuular,
Eli da qoşo çadady,
Çajsyz qonus çerlerge.
Oşol iştı körgөnde,
Oşlodu mergen Qoçoçaş,
Өlmөгym kerek eken dep,
Oşlodu mñndaj aqyldı:
Bu qorduqtan көrөkçө,
Asqadan vojun taştooqo,
Mergen ontoşlonup çatqanb,
Zulajqa anda kep ajtat:
„Tuuqanbñ keldi çylyb,
Tuş-tuş çaqta qaraqaj,
Kesilip çatat qylyb;
Aqydan ketken ataken,
Ar bir çerde çyqylyb.
Başñnan mergen ekensin,
Azartuu kyngө tuulup,
Areket qyldıq aluuqa,

Asqadan aman tuşyryp,
Ajlyqa alıp varuuqa.
Çaldıñ mergen asqada.
Qandaj qyłam tarımba!
Kellin kezde keşittin,
Erkin turvaj eki çyl,
Ezildim mergen men mñnda.
Tygөndy menin tilegim,
Altı ajlyq var, birdeme.
Qoçoçaş senden mederim,
Qanca mьqıb bolsom da,
Qarany başqa salıñb,
Qajqındı tartıp çydөdym.
Tygөngөн eken suularbñ,
Tyk blaçы çoq eken,
Tirelgen asqa turqanbñ.
Çaş kezimden ajlyb,
Çalyñqa kyjyp turqanım.
Çatıñbñ oоqat qylarqa,
Çaqyn çoq eken tuuqanbñ.
Çaş valaran Sartqoşcu,
Çaşытıp ылар qyñnadyñ.
Qajlyb ucqan qaz өrdөk,
Qarala mojun vozu var.
Qadyrkecin Zulajqa,
Qaaloom sende veşlim aq,
Qarandı çajda qoşup al.
Qyjalar ucqan өrdөktyñ.
Qyzy mojun vozu var,
Qyz alqan çarın Zulajqa,
Qyjalyñ sende, veşlim tyz,
Qyjamat çajda qoşup al.
Turqan çerin asqa dep,
Kim ajtat vojun taşta dep?
Çalqanda çyryp çoluqtun.
Çanbñdy verbes nasqa dep?
Anda mergen kep ajtat:
„Keşibegin alqanım,
Ketti icimde armanım,

Bir eckinin zarıñnan,
Bilvedim tašta qalqanım.
Bir mergen dep cuuldar,
Аһьq voldu Zulajqa,
Qaranı kijir qajıqıǵır,
Çesirlik künde qalqanıñ.
Qынавајьн вағьндь,
Qығвајьн векег таһьндь,
Epter çerge аһьр ket,
Eskirgen Qarыp саһьндь.
Estne al sen Zulajqa,
Esiliñ mergen paғьндь.
Eckini quip tašta öldym,
Kimgе ајтајьн зарындь.
Өlyyge өmyr qыsqardь,
Qajыp, qoş çurtum qarы çaş,
Emi taştajm çaһьндь.
Altь ајьq voiso vojunda,
Emne degen aqы var,
Zulajqa senin ojunda?
Tyşerge ајла tava alvaj,
Açaldьn qurqı moјunda.
Ala qarqa saqьzqan,
Aјlanьp zoodo çyryşet,
Qызыһьm coqur tojuuqa.
Zulajqa eger qыz tuusañ,
Atьn Qaһьş qojdurqun,
Mergenden qaldь versent dep
Beşikke saһьp toј qыldьn.
Erkek tuusañ Zulajqa,
Atьn qojqun Moldoçaş.
Mergenden qalqan belek dep,
Menden tuuqan çan voiso,
Sөөgymdy izdep kelet dep.
Astı ojumda coq ele,
Asqada çaһьm өlet dep,
Aq varandь taştajmьn,
Temiri tyşse tegizge,
Teirp аһьp tylyp qoj,

Tyvunde volor kerek dep.
Qaarы çaman өlymdyn,
Qaһьn ei senden vөlyndym,
Qadьrьn esten сыqarva,
Qajran mergen teңindin...!"—
Dep Qoçoçaş ајtqanda,
Elinin vaarы cuuldar,
„Emi mergen qulajt" dep.
Uqqan qulaq, көrgөн көz,
Uluu, kicyu duuldar,
Qalqьnьn vaarьn darьыtp, "
„Aјlasьn qandaj qыlam" dep.
Alqan çarы Zulajqa,
Azavьn tartьp qan çutup,
Çyregy qызы coq volup,
Çyre alvaj qaldь toqtolup.
Çan qurqur qыһьn qыjmaqqa.
Eki, yc çolu asqadan,
Taştajm dep vojun Qoçoçaş,
Tura qaldь oqtolup.
Ulam muzdaq suu icip,
Kyjyt degen qыһьn iş.
Kyjdy Zulajqa ot volup.
Aјal, erkek devesten,
„Qantip vojun taştajt" dep.
Qarap qaldь toptonup.
Өmyry qыsqa өlyyge,
Өz vaşьna qыһьn iş,
Өlymge çaһьn veryyge.
Өksygen qыһьn qaralьq,
Tyşty Zulaj kelinge.
Өlem dep бирөө сыһьrьp.
Qara asqanьn voorunda,
Qarqadaј volup turqanda.
Qandaj vaatьp er kerek,
Aјьnavaj tikter көryyge.
Qatarlanьp qaşьna,
Qalq qaraşьp qaldь dejt,
„Qulasa sөөgyn tosom" dep.

Qurdaş vaxquş Zulajqa,
Tyvynə çaqın varda dejt.
İjnindegi aq varañ.
Mergen ijninen çulur aldı dejt,
Boş çip menen tañdı dejt.
Taştadı dejt varañın,
Ar bir taşqa bir tijir.
Talqalanır varañ,
Majdalanır qaldı dejt.
Şinegedej temirdi.
Izdep çyurp Zulajqa,
Zorqo taar aldı dejt.
Mergenden qalqan belek dep,
Bekem tyurp saldı dejt,
Əlyudən mergen qacradı,
Əksur ıjlar sınırtır,
Əlgönüm uşul elim dep,
Əzynın vojun taştadı.
El qaldı cuular vılynur.
Ezilir ıjlar Zulajqa,
El qantem dep çyugurp.
Qarırvaj çatat bir çerde,
Qajırşır sınırtır, vugulur.
Qasapın sojqon etindej,
Qajqajqan vodor asqada,
Qaldı dejt səögy ilinir.
Qan coqucu quzqundar,
Qalbastan keldi yjylur,
Əlgön menen qoşo əivəjt,
Əksur ıjlar tuuqandar,
Ərt əckəndəj tynulur;
Qara taştın tyvynə,
Qaranı kijir yn tartır,
Qadırkeci Zulajqa,
Qajqırşır ıjlajt mun tartır.
Ajrırşır mergenden,
Azandan cecir çyk artır,
Çerine kəcə vaştadı,
Aqajın, tuuqan elderden.

Atandı qomdor, çyk artır.
Ajrır kəcty çerine,
Alqan Zulaj yn tartır.
Qara nar qomdor çyk artır.
Qalqır kəcty çerine,
Qadırkeci Zulajqa,
Qajqırşır ıjlar yn tartır.
Aqtıaj vaşın qaralar,
Ajdañ vətın çaralar,
Közynın tyruu varında,
Kör kungə cecin qıtañlar,
Mergenge turqan qaralar.
Çer kəpürə salırşır,
Malı aqçadan qalırşır,
Qajta kəcty çerine,
Mergendi çajlar salırşır.
Vaşına qara culqanır,
Qadırkeci Zulajqa,
Qajqırşır ıjlajt mundañır:
Ajlaşın tarraj çaltandıñ,
Araket qıldıq mergenge,
Alalvaj taştan əltyrlyk,
Açırar ketir varavız,
Ata qonuş çerlerge.
Qajqırşır dalaj mergenge,
Altı kyn əmyr sırsə da,
Alır kəsemci Talasqa,
Mən vajaqırda artınan çəə
kelgende.
Qajqırşır dalaj mergenge,
Qaşında beş kyn sırsə da,
Qaltırvaj alır kəsemci,
Mən qalqımdan çəə kelgende.
Qarajmın qalqta mergen çoq,
Qajran erden açırar,
Qajtır vara çatavız,
Qalqım əskön çerlerge.
Çajlıqan tegiz saz bele,
Çalqırşım çaş əmyrın pas bele?

Çarmaşqan çerden ölgydøj,
Oşol asqa açalın çetcy taş bele?
Tuuqanın izder keldi ele,
Tuuqan çerin Qaraqol,
Turmuşun Qıtaj elde ele.
Tujqunum senden ajrılyr,
Tuldansь vejbaq men bele?
Tuuqanın kelip ala alvaj,
Turqan çerden ölgydøj,
Tujuc çaltan asqa taş,
Senin turpaqındь alqan çer
bele?

Өz атаң izder vardь ele,
blajьqь volvodu,
brqajdan şatь saldь ele,
brьsqьn senin elden az,
Өksyr qajtьq asqadan,
Өz elge qajra qoşulvas,
Mergen ömyry kelte çan bele?
Qarany kijir qajqьrьr,
Qan çutur ьjlar Zulajqa,
Qajtьr kele çatqan kez,
Qatarьnan ajrılyr:
„Enekem meni tuuqanda,
Çasaqan eken uşundaş,
Emgektyu, şorduu çan qьlyr...“
Qarany kijgen Zulajqa,
Qajqьrьr ьjlajst yn tartьr.
Beş ырмаq saldь tamqaluu,
Zulajqanьn öpynө.
Betine tamqa salvasa,
„Qajqьrьqan çoq“ der qalq
ajtcu.

Dyjnөdөн ketken erine.
„Qoşulvadьn Qoşoçaş,
Qalьn Qıtaj tovuna;
Açalь çetken ölycy,
Arman menen qajqьm көр,
Qara qьlyr turuqda,

Qolumda vala çoquna,
Aldьrdьq mergen özyndy,
Açalьn çajqan toruna*.
Araqa qonur, çol çyğur,
Az qana emes mol çyğur,
Qajta kelip qalq qondu,
Ata qonuş çerine.
Qajqьnьn tuşty coqtoru,
Zulajqanьn көөpynө.
„Ajal vojdoq өtrөjvy,
Başьnda tijvej mergenge,
Çyrsөmcy çe çөnymөl
Qaralarqa pana çoq,
Qajrattuu uul vala çoq,
Qaqьlajьn çalqьzьm,
Qantip turam eline?“
Inisindej Sartqoşcu,
Atasь vөлөk nerseni,
Zulajqa ancalyq albajt көөpynө.
Qajta kelip Qıtajlar,
Qonuşqa qondu qurcalьr,
Qoşoçaştan tuşylyr,
Qondu Qıtaj ыnc alьr,
Qoşoçaştьn aq өrgөө,
Ajьldan alьs qondurur,
Qarşьtqa qojdu tul salьr,
Qarany kijir Zulajqa,
Oturat ьjlar yn salьr.
Qarьr qalqan Qarьrvaş,
Aqьlynan tandь emi,
Çalqьzьnьn ajьnan,
Çaravaş vajquş qaldь emi.
Tuşuna çelek sajьrьr,
Turat ьjlar Zulajqa,
Tul tuşyndө qajqьrьr.
Kelbejt mergen ürilip,
Kejigen elge qajqьrьr.
Çaşь qajtqan kezekte,
Çaravaş qaldь Qarьrvaş,

Ҷалқабънан ајғыр.
"Qarmanyň mylyq narandy,
Qatnyň ыялаj Zulajqa,
Qajqyrsa mergen tavamy,?
Qalqan tujaq welek der,
Qaltыrвај kettiң walaңdy.
Qaşajqan menin waqym Ҷоq,
Qajqylyu kundө Ҷaraldы;
Adister attыn waranqы,
Adaşqan mergen qurwumdu,
Armanымды ajsam tavamy?
Aman tuup көz көrsөm,
Tarnıjalap өstyrсөm,
Altы aјlyq qaldы wојumda,
Artыnda qalqan walaңdy..."
Altы aјlyq wојdo walaşыn,
Az kundөn kijin төrөdy,
Erkek төrөp Zulajqa,
Elinin waarы qubanyр,
"Qaldы der mergen welegi."
Erkek tuusan walaңdy,
Moldoçaş der at qој der,
Aјtyр ketken emespi,
Kece qajran mergen wereni.
Qubanyşыр, mal soјur,
Qucaqtар Ҷerden alyşыр,
"Kellin erkek tuudu" der,
Kelçireр qalqan Qarыrqa,
Syjuncy surap waryşыр;
Balanyн demi uşundaј,
Balдар menen Qarыrвај,
Qubanqаны uşunca,
Qoşo surqар Ҷarыşыр;
Qarыrвај keidi qubanyр,
Qoşoçaş qajtyр keigensip,
Qubatqa tolup сыnalыр.
Bir mal soјur wajquş cal;
Elinen wata duwa alyр;
"Moldoçaş" der at qојdu.

Qajqыrыр Ҷyrgөn Zulajqa,
Qarasy сыqыр şat boldu.
Qajran mergen Ҷalqabzdan,
Aman bolso Moldoçaş,
Bir qalqan tujaq zat boldu.
Qarşыtыnan tuldu alyр,
Selekti qajыrыр сыndыrdы,
Ҷesir qalqan Zulajqa,
Ҷetim da bolso, tajaq der,
Ҷelpingen көөnyн тыndыrdы.

IV.

Ҷы маалына кун җетти,
 Бир мал сојур вата оқур,
 Атқарды вастан мildetти.
 „Ақадан қалса ini“ деп,
 Ақайып тууқан ваҗға elder,
 Айтшыр җыры бир кепти:
 Қалқ ајтса қатын тил almaғ,
 Атында қалқан җесирди,
 Ақанын зајвын ini almaғ.
 Зулajға сuluу syjsyn деп,
 Sunuш қылды el җурту,
 Salamat җанын қор қылај,
 Sartqoшcuға tijsin деп.
 Ordun mergen qur qoшvoj,
 Oшо da bolso бир тууқан,
 Zulajғаға qaralaшыр җыrsyn деп.
 Ҷetim da bolso Sartqoшcu,
 Al kezde җетилир қалқан
 kыrsyldөp.

Қалқ сөзун җоқ деп ајтавь,
 Қайран келин ақылман,
 Зулajға авдан тыгун вајқадь.
 Eercip җыгур сопојқон,
 Eeledi Sartqoшcu.
 Esi бутын Зулajға,
 El сөзунө җьқыды;
 Qarьpқа ақы салышыр,
 Qalқ бир куну җьйлды.
 Qalamy бар moldosu,
 Qalқан җесир қатынды
 Sartqoшcuға вујурду.
 Maқul болду ушу сөз,
 Тууқань Qыtaj қалқына.

Mergenden қалқан Moldoшas,
 Ҷашь keldi altьqа.
 Ҷаш kezinen җарташыр,
 Ҷаанын тушту артына.
 Ҷырықтан қылақан җааны,
 Ҷындар атса tiјgizet,
 Тыжып emes җартьqа.
 „Atasьnan valasь,
 Avdan қьжып volot“ деп,
 Ataqь eьqты җалрыqа.
 „Atasь mergen kiшi“ деп,
 „Өзынө оқшош җызу“ деп.
 Өtkyr болду Moldoшas,
 Qarqа quзқунду шыqaalар,
 Ҷаа менен атыр тушырөт;
 Kijgeni соқој, voz cepken,
 Таанывајт ec бир kiшi деп.
 Qonusu tolo el қонур,
 Qolunda җыргөн Sartqoшcu,
 Qoшoшastьn orduna,
 Qoltuqtaшь Zulajға.
 Qoшnuna җатты er volur.
 Mergenden қалқан Moldoшas,
 Keldi җашь җетиге.
 Qarqа quзқун тыруу қалвајт,
 Qonso ајылдып cetine.
 Beшim cende beш kiшi,
 Өнөгур айып мыльqып,
 Bastьгьp vара җатышат,
 Aқ qarлуу тоонун бетине:
 Ҷыгур җетти Moldoшas,
 Qара җолдун cetine.
 Мыльqы бар neш kiшi,
 „Qajryшьp quлақ салқыла,
 Ҷetimdin ајтқан кеvine!
 Men da qoшо vаражып,
 Silerdin барқан җетине“.
 Ali vала bile elek,
 Aрась ајтрајт җашьгьp,

Atasънынъ сөнүнө.
Qajрылыр тоқтор беş mergen,
„Qajrandын uulu çetim dep,
Beri kelgin balam beri dep,
Таанывадық seni dep,
Kimdin uulu volosun?
Atандын айтсә сөнүн“ dep,
Moldoçaş çetim тындай дејт:
„Uruqum Qыtaj elden дејт,
Qolumda сырық саам бар,
Qoroоqо kelweјt saqызqan,
Çygyrur çyrem erwender.
Atam eken Qoçoçaş,
Aqajындар айтъшат,
„Alda qacan өлгөн“ dep.
Quzqun, qarqa вааръ ten,
Quru сырық саамдан,
Qutula alwajт menden dep.
Atawыз eken Qoçoçaş,
Aqawыз eken Sartqoşcu,
Aramды алыр берген dep,
Aram асырақан кіші eken,
Awaly murun erden dep.
Kөргөн çoqmyn atamды,
Kөр vile alwajт men сөнүн,
Aldaқь көндөј temir atарды.
Ar kiminde bir мытық,
Qылыр vara çatasынар,
Emnege sapарды?
Ala war meni akeler,
Atqанынды көрөмүн,
Kөрө elekmin yjretkyn,
Мытық degen өнөгүн.
Dynyjөde өз ojum,
Мытықты çaqşь көрөмүн.
Ucqactыр ake бирөөнөр,
Ulu тооqо барqанда,
Attарың вақыр çyremүн.
Bala kezde мытықqa.

bşqылуу boldu çyregym.
Silerdejden көrwөsөm,
Dary салыр atqандын,
Tartivin qajdan bilemin.
Ala barsan ake dep,
Silerden uşul tilegim...“
Balаның uqur söзыне,
Pajdasын көргөн Qoçoçaş,
Ваарынын тысты esine:
„Qoroodon maldы soјdurwaj,
Qoçoçaş etti çegizgen,
Arqar menen qulçadan.
Atcu ele tandар semizden.
Ajlanajын сырақым,
Ataң senin Qoçoçaş.
Adis bolqон кіші ele,
Mergendigi kelişken.
Şьm şьmaluu mergen dep,
Şьralqa dep barqанда,
Atыр qoјqон eckisin.
Şьjraqын kespeј берген dep.
Tiktegeni өлгөн dep,
Tilegin qudaј берген dep.
Asqadan atqan eckisi,
Aldына qular kelgen dep“—
Beş mergendin бирөө,
Attan тыşө qaldы дејт:
„Men warwajын, sen warqын,
Bajquş атаң war сақта,
Pajdasын көр көргөm dep.
Atаның ordun waçarsын,
Aman wolso сырақым.
Ataң mergen Qoçoçaş,
Asqa taştan өлгөн dep.
Arтынан warыр uşul el,
Tyşyрө alwaj asqadan,
Tynylyşur kelgen dep.
Tiryu kezde Qoçoçaş,
Yj waşыna bir бирден.

Атыр келген кижигин.
 Түтүнгө вөлүр берген деп.
 Атаң мындай болгон деп.
 Ајтрақан туура бирөө да,
 Араң болсо чаşқо деп,
 Чаşырдандыр senden деп.
 Çyгырүр келдиң атајы,
 Çyгөгүн сүјүр делбөндөр*.
 Баланы қарар вет алып,
 Бајақды мерген сүйлөдү.
 Бирөөнөн ваşқасы,
 Бул баланы сүйбөдү.
 Атасы миптир өлгөнүн,
 Молдоçаş murun билбеди.
 Азыр уқту Молдоçаş.
 Ушундай деген çyжөнү.
 Молдоçаş anda кер ајтат:
 „Вара турқан çетинер,
 Қайсы тоонун арасы?
 Çанақды сөзүн қайта ајтсы,
 Қалды векең calасы.
 Қаварғын ајтрајт ес адам,
 Мен ошол Қоçoçаşтың баласы.
 Атаң мындай болгон деп,
 Алгеce бир ајтрајт,
 Менін арамың қандај санаасы.
 Арам тижген ваşқақа,
 Қаварғын вүтүн билејин.
 Çанақды ајтқан сөзүңдү,
 Қайтарғыр аке ваşтасы.
 Менін өз атекем Қоçoçаş,
 Өлді эле қаш тоо асқадан,
 Белгисин билсен дајында.
 Билбеген ішти билдирсен,
 Аке бир çаныңа қайыр да.
 Акевиз өлсе асқадан,
 Çyргөнүм векең ајылда.
 Ајрыққан екем атадан,
 Апырғын авдан сүрајын,

Өзүмдүн тууқан арамдан.
 Арамдан сүрар акемдин,
 Апырғын вүтүн билејин.
 Атамыз болсо Қоçoçаş.
 Асқадан сөөгүн қалтырғыр.
 Ајылда қантир çyрөјүн!
 Деп ошентип Молдоçаş,
 Ајтыр сөзүн тыгөтты,
 Бајқавай çyргөн бала эле,
 Көтөргүр қойду çyрөктү.
 Төрт мергендин бири турар
 муну ајтат:

„Çаş кезінде çармаşқан,
 Çаа менен çармаşқан,
 Çаныңды çеген немесин,
 Çанымызқа келесин.
 Çармаша веце мылтыққа;
 Асыла веерип туыңды.
 Атаңдай вольүр бир куну,
 Сен да асқа ташта өлөсүн.
 Алып варгај эле қойсоқсу,
 Бирөөнүн çетиле элең немесин“
 Çақтырқан мерген кер ајтат:
 „Арқаман мингин“ деп ајтат.
 Усқаşтырғыр баланы,
 Алып варғышты талаақа,
 Ат қайтарғыр қойушту.
 Ат қайтарғыр турқанда,
 Баланы арттан еерцитип,
 Васыр келди бир арқар.
 Қашына келип турду емі.
 Атајын деп арқарды,
 Молдоçаş ақы қалды емі.
 Çyгырүр варды Молдоçаş.
 Усқаşтырқан мергенге.
 „Аттардың турсам çанына,
 Баласы вар артында,
 Şаşыр қалдым көргөнде,
 Атыр веер аке ошону,

Аһр вагаһьп елдеге,
„Аһр верди бирөө“ деп,
Аһьп аһьп рағмат,
Адис мерген силерге“.
„Аһьп өзүң деп,
Бир сағһп сүһп көзүң деп,
Һьһпһпһп һаһп екенһп,
Һаһп аһаһп турған кезиң“ деп
Мһһпһпһп һере салды деп,
Мһһпһпһп мһһп аһаһп,
Мһһпһпһп кетир Молдоһп,
Сүһпһпһп сағһп һаһп деп,
Мһһпһпһп қыһп һаһп,
Болһпһпһп һере һаһп деп,
Борһпһпһп турған аһаһп,
Бир аһаһп Молдоһп,
Қорһпһпһп аһп салды деп,
Сүһпһпһп һетир мһһпһп,
Мһһпһпһп мһһп аһаһп,
Мһһпһпһп һаһп қалды деп,
Мерген келди аһпһп,
Молдоһпһп менен мергенһп,
Һаһп аһаһп қорһп аһаһп,
Бөһпһпһп алды һаһпһп,
„Оһпһпһп һолды, сүһпһпһп“ деп,
Уһпһпһпһп һаһпһп,
Қорһпһпһп һолһп һереһп,
Түһпһпһп мерген салды деп,
Түһпһпһп һаһп һетиниң,
Дүһпһпһп кешпһп,
Һаһпһпһп еһп һаһп көтөһп,
Һаһп һаһпһпһпһп һаһп деп,
Аһпһпһпһп аһпһп Зуләһп,
Аһпһпһпһпһп һаһпһп,
Түһпһпһпһп һаһпһп қалды деп,
Кирғизп еһп уһпһп,
Ес бир сүһпһпһп кешп аһаһп,
Һаһп еһпке һаһпһп алды деп,
Еһпһпһпһп һаһп Зуләһп,

Esilden қалған тужаққа,
Emi һаһп һаһп деп,
Zulajqa turup кешп аһаһп:
Аһпһпһпһп еһпһп кешп аһаһп,
„Қаһп һаһп келдиң деп,
Қаһпһпһп һотом һаһпһп,
Қаһпһпһп һимден көрдиң деп,
Һимден һаһп кешп уһпһп,
Қаһпһп һимден көр уһпһп,
Қаһпһпһп өлгөн өз аһп,
Қаһпһп һенһп һул һеттун,
Қаһпһпһп, турһп һаһпһпһп,
Қаһпһпһп һаһп аһп һаһп,
Қаһпһпһп кешп һаһпһп,
Қаһпһпһп һаһп һаһп һаһп,
Қаһпһпһп һаһп һаһп һаһп,
Қаһпһпһп һаһп һаһп һаһп,
Қаһпһпһп һаһп һаһп һаһп,
Аһп кешп еһп еһп,
Қаһпһпһп һаһп һаһпһп,
Мергендердиң бирине?
Қаһпһпһп һаһп тур өһп,
Кешпһп һотом уһпһп,
Бирөөден кешп һетини?
Бирөөден қорһп көрдиңһп?
Аһп һетпешп қилунһп,
Аһпһп һолһп келдиңһп?
Қаһпһпһп бирөө қаһпһп?
Қаһпһпһпһп бирөө һаһпһп?
Қаһп һолһп һаһпһп,
Оһпһпһп уһп һаһпһп?
Көтөһпһп һаһп һаһпһп,
Көһпһпһп һаһп аһп,
Өһпһпһп өһп һаһпһп,
Сүһпһпһп һаһп һаһпһп,
Сүһпһпһпһп һаһпһп,
Еһпһпһпһп мһһпһпһп аһпһп,
Болды еһп һен һаһпһп,
Һетпешп еһп һетимиң,

Alyr wagajyn elderge,
„Alyr werdı wıgөө“ der,
Ajynm ajtyn raqmat,
Adis mergen silerge“.
„Atasynby ɵzyñ der,
Bir ɵaqyn ɵumur kɵzyñ der,
Bɵqyluu wala ekensin,
Ɛaza atraj turqan kezın“ der
Myltyqyn bere saldı dejt,
Murun myltyq atraqan,
Qıwanır ketir MoldoƐaƐ,
Ɛygyrup ɵaqyn wargı dejt,
Milteni qıstar dajardar,
BolƐolduu Ɛerge wargı dejt,
Boordo turqan arqardın,
Bir atqanda MoldoƐaƐ,
Qozusun alyr saldı dejt,
Ɛygyrup ɵetir muuzdar,
Murun myltyq atraqan,
Qıwanır wala qaldı dejt,
Mergen keldi artynan,
MoldoƐaƐ menen mergenin,
Wala atqan qozu arqardı,
Bɵlyp aldı ɵartıdan.
„Olɵobuz woldu, ɵyrgyn“ der,
UcƐaƐtyr walanı,
Ɛoluqqan Ɛoldun Ɛeegine,
Tysyryp mergen saldı dejt,
Tıgy ɵaqır wetinin,
Dylɵı kişi keptenir,
Ɛarty etin wala kɵɵeryp,
Wala tarıñqansır wargı dejt,
Aqıly artıq Zulajqa,
Ajtyrwastan walanı,
Tırynɵn taanır qaldı dejt,
Kirgizip etti yıynɵ,
Ec bir syjɵer ker ajtraj,
Wala eşike Ɛatır aldı dejt,
Ezilip ıjlar Zulajqa,

Esilden qalqan tujaqqa,
Emi wasyr wargı dejt,
Zulajqa turup ker ajtat:
Azyraq emes kɵr ajtat,
„Qajda walyr keldin der,
Qawaqın wotom salıñqı,
Qajqın kimden kɵrdyn der,
Kimden Ɛaman ker uqtun,
Qaranı kimden kɵr uqtun,
Qacan elgen ɵz atan,
Qaraby sensin wul ɵırtın,
Ɛatrası, turcu Ɛalqyzım,
Ɛardamı ɵaqa aqa ɵoq,
Ɛamandıq keise walyña,
Ɛaıynarqa rana ɵoq,
Qajyrcı ɵaqa tuuqan ɵoq,
Qaqylajyn qulunım,
Qaq Ɛyrekke salwa ɵoq,
Alyr kelgen etin emne,
Qoıulup qacan sen wardıñ,
Mergenderdin birine?
Ɛatraqın walam tur ɵjde,
Kırsenı wotom yıynɵ,
Birɵɵɵen keltek Ɛedinı?
Birɵɵɵen qordıq kɵrdynı?
Alyñ Ɛetpej qulunım,
Armanda wolup keldinı?
Qanattı wıgөө Ɛaqıby?
Qamılyı wıgөө Ɛartyby?
Qara wolup Ɛalqyzım,
Oıon usyn Ɛaitıby?
Kɵɵeryp walam walyñdı,
Kɵnylyñe qajqı alyr,
ɵksytpe ɵmyr Ɛaıyndı,
Syryqtan Ɛaa Ɛaraqın,
Syımdalsın qaraqım,
Emiten myltyqqa asıwa,
Woid elek senin wagarın,
Ɛetile elek Ɛetimim,

Tolo elek çasıbq ketigin,
Quuratpa balam özümdu,
Qulunum uqcu sözümdu.
Qajsı adam qıldı kesirdi?
Qavaqın vırkөр tarınır,
Qajsıdan көөнүн ezildi?..*
Moldoçaş vaşın көөгүр,
Enesine кер ајtat,
Uqqan sözdu emi ајtat:
„Uqur tur ara, men syjlejın,
Uvaşım tartıva* der ајtat.
Qarqadaј uulu кер ајtat,
Qavaqın vırkөр qajqıgır,
Qalq ајtqan sözdu emi ајtat: —
„Surajımın ene sıgındı.
Quuratpa çalqız uulundın,
Qulaqım uqtu bir sözdu.
Cecir ver menin minumdu.
Çasımдан sıgırq çaa alır,
Çavışım qanat ucqanda,
Çalqan çerin көр ајtır,
Ara sen çalqızыңдан qызqanıva.
Maanısın cecir vıt ајtraj,
Bajquş çetim çalqızdı,
Basır verve duşmanqı.
Ajıvız Qıtaj elden der,
Ar kimden uqur kelgem der,
Ajlanajın arake,
Ajte ыrasın uqajın,
Atam qajda өlgөн der.
Tugöl ајt ara çasırvaј,
Bekitip birin taştava,
Mejlın ara ајtrasan,
Men varam surar vaşqaca.
Өz atam eken Qoçoçaş,
Өlgөн dejt qajsı asqada?
Mergendin көzy kижikte,
Men ысун көөнүң iritre,
Ajtraj ara ыrasın,

Azırdan meni tynyltrө.
Atavız eken Qoçoçaş,
Өcөşүр quur eckini,
Өlygy qaj too vижikte?
Uqtum ara qavaqın,
Uşul ubaqqa cejin,
Atamdın çөнүн ајtrasan,
Acыlvajt көөнү valaın.
Azır çasımın, vара alvajm,
Uquzur qojqın qavaqın.
Qacan өlgөн atavız?
Çasыгır çүrgөн aravız,
Ataın çөнүн ајtrasan,
Acыsın qantıp qaravız.
Çasırva ara uulundan,
Çalqız eken tuulqan.
Ataı balam мындај der,
Ajtrajsın nege muruntan?
Kөrgөн çalqız балаı men,
Kөnylүң nege vırulqan.
Ajtsaı volo çasırvaј,
Atavızдын nasılın.
Kөzynүн tıgy saqında,
Qыlqan meenet kesivın.
Atamdın çөнүн ајtrastan,
Anь menden çasırдын.
Atamdın çөny muң vele,
Qandaj çumuş iş menen,
Asqaca varır turdu ele?
Qaltыгır söögyn asqaca,
Qandaj çan kesir qıldı ele?
Dajыın menden bekitip,
Atavız eken Qoçoçaş.
Çe ајtraj turqan sıg vele?
Ajtır ver ara uqajın,
Atavızдын sevевin,
Ajtraqan menen vaşqa ајtat,
Atamdın qыlqan өnөgyn.
Uqur keldim vırөdөн,

Uşu sapar daregin.
Ajtпасан tyгөл араке.
Azасын кyтыр атаһын.
Acqадан çатыр өлөмүн...!
Bалаң қurқur cort айтър.
Esin çaman сьқарды.
Zulajqa сьндуу еnenin.
Esi сьқты Zulajqa,
„Emi қандај қылам деп.
Qара, оozuna қан толқur,
Qандај neme айтты еken?
Qабағын айтсам mergendin,
Qarқadaј balam çaş ele,
Izdejм деп eiden сьқар деп.
Çetile elek çaş бала,
Çанына завьр қылар деп.
Zulajqa turup кер ајтат:
„Aјланајын сьрақым,
Ataһын çөnyн surадың.
Aйтър qојsom дајьһын.
Aјьlda turvaj ketet деп.
Өзүндөн сөсүр турамын.
Qorqomun balam çашьнан
Qozqolqон çyrök başьnam,
Avletim catqaldьн.
Artьnan quip eckinin.
Ataһьз өlgөн таşьnan.
Aзыр çашьн balapan,
Aйтър qојsom turvajт деп,
Ataң senin Qoçoçaş,
Anь усун senden çашьram.
Daјьһын ајтрај çyргөндө,
Talaadan uqup kelipsin,
Taşta ölyptyr atam деп,
Davьşьн maqa ајтрајт деп,
Tartьһьр çyргөн aram деп,
Ataң mergen Qoçoçaş,
Azavьн baştan өtkөргөн.
Çetimim votom çaş қальр,

Çesirlik çajьн көр көргөм.
Altь ајьд қaldьң vojumda,
Aзыр çашьн qorqomun;
Ataһь айтър qојууqa.
Balapan tyгyn тыşkөncө,
Balaqatqa çetkence,
Сьқпасан balam qolumdan,
Eckinin quip artьnan,
Eercip атаң ketkende,
Elden сьқьр çөө izdep,
Emgekke necen soјulqam.
Çашьram qantip сьгьмдь,
Çашьн balam çalqьzсьң,
Çашьгьр çyргөн munumdu.
Сьгьрьqtan çaa оq қыьр,
Сьтсьқты attьң saqtardan.
Сьгьmtal çynyn тыssyn деп,
Сьһьнда senden saqtanqam.
Balalyqtan өtkөндө,
Baatь атаң mergendin,
Barsaң çөөгyn tavасын,
Avletim menen catqaldan.
Qolumdan сьқьр keter деп,
Qozqolup qalqan qui çyrök,
Qorqup çyргөм ајтqandan.
Ataһьз volot Qoçoçaş,
Ajt деп meni қыjnадың.
Ataһын çөnyн izdөөгө.
Aзыr balam başьн çaş.
Typ quјruqu bir tutam.
Tulparlar qantip çygyrsyn,
Tuuqandan çalqьz balасын,
Turvaj ketsen qolumdan,
Tul saqtadьm nece çьl,
Tuuqan çoq başqa kim kyjsyn.
Çal quјruqu bir tutam,
Çaroker qajdan çygyrsyn.
Çalqьzсьң balam atadan,
Çatьndaş tuuqan semde çoq.

Atandь izdep sen ketsen,
Çaldьrasam kim kьjsyn?
Qara qoçonun qьzь elem,
Qaalap tijgen mergenge.
Erkin bir çьl toьboston,
Alьp meni kelgende.
Arqar qulça ecki atьp,
Adis eken atañz,
Aqajьn tuoqan elderge.
Qalqьna kijik et berip,
Qan sasьtьp et wəlyp,
Qajran atañ Qoçoçaş,
Qandaj qьlqan qьzmattь,
Qalqьn Qьttaj elderge.
Qarьqan senin coң atañ,
„Qajda çyrət balam“ dep,
Qavaryn surap kelgende;
Qatьn da wolsom izdedim,
Qajrat qьlьp mergenge.
Coң atañ warьp walasьn,
Awletim asqadan,
Aman kəryp kelgende,
Araket qьlьp asqadan,
Tьsyryp mergendi almaqa,
Ajьwьz kəcyр coqulup,
Arqan salьp el çьjnar,
Araket qьldьq mergenge.
Çalqьzdyн çajь çaman iş,
Qulactar çerge çьqьlьp,
Quruqan senin coң atañ,
Qulununan açьrap,
Çasь qajtqan weçara,
Alçьp qalqan əlgəndə.
Çasaryp qajta çьnalьp,
Çalqьzdan qalqan welek dep,
Qivanьp çyrət ateken
Qudaj seni bergende.
Aзыr walam izdewə,
Atañzdyн səəgy,

Awletim degen çerlerde.
Artьnan izdep sen ketsen,
Azartuu kьngə çьdavaј,
Ajьlda turvaj men ketsem,
Qajьlarođa kişi coq,
Qarьp qalqan coң atañ,
Qajьt surap sandalьp.
Qalqqa wolor şermende.
Tьryu çerge kire alvajt,
Çan qurqur tattuu əlgəngə,
Aзыrь atañ Sartqoçsu,
Atalaş emes mьndajraq,
Aqajьn eken mergenge.
Barvajьmьn de wu çьlda,
Balam men wazьsьn ajьp
bergende.

Tьsyryr əjla tawalvaj,
Çan çyrwəgən çaltandyн,
Çanьna çaqьn wagalvaj,
Awalь murun asqadan,
Atañ senin Qoçoçaş,
Aq warañьn taştaqan.
Altь ajьq eləң wəjumda,
„Erkek tuusan walandь,
Moldoçaş dep at qoj“ dep,
Ataken şorduu qaqşaqan,
Aq waramdyн temiri,
Tengedeј temir tьşwəgən,
Temirin taар alam dep,
Taş aralap suu keçip,
Necen kьny izdegem.
Şiwegedeј temirdi,
Şimşiler çyryp tapqamьn.
Tawerik dep oşonu,
Dalaj çьlь səqtadyн.
Temirge qoşo çuurtup,
„Alma waş degen mьltьqьtь,
Arnar saqa çasatьp,
Aq sandьqqa qatqanmьn.

Ajtat volcum bul sözdy.
Ajtısam ketip qalar dep,
Sendep qorqur çatqanımın.
Çaşırvaım senden bilgenim,
Çajı uşundaj atamdın,
Çaş ömyrın qıjnalıtır,
Balalıq qılıp çırwogun.
Bersentim seni qastarıp,
Menin ajtraj çırğonım..."
Eñesinen emi uqur,
Eç qaltırvaı ker uqur,
Araşınan ker uqur,
Atanın çonun emi uqur,
„Arnar qılıqan warañın,
Alıp kelci ara kórömyñ.
Anıq sırtın uqtım dep,
Aq sıtın wergen enemin,
Mejli qarı mejli çaş,
Beşeneden kórömyñ“
Uqqan son wala tınc çatpaıt,
Atasınıñ sebewin,
Eercitip yğö wardı emi,
El coqulur qaldı emi,
Coquluşqan kóp elge,
Moldoçaş keñeş saldı emi.
„Qarı, çaş tuuqan qalqımsın,
Uruqtaş tuuqan çalrımsın,
Uqqan son çetim Moldoçaş,
Umtulaaı neden tartınsın.
Bir maqsattı közdöjmyñ,
Çalqandan ketken atamdın,
Çazatı qajda izdejmin.
Kim izdesin atamdı,
Enem meni tuubasa,
Atavız eken Qoçoçaş,
Asqada qalıt seğıy.
Arınan izder çıjbasa.
Açalı çetken ölböjwy,
Azaptı wende korböjwy,

Arında qalqan parsantı,
Atasınıñ çoluna,
Amanat çanıñ wewejwi?
Qalırtıw söögy talaada,
Qaqılayın atamdın,
Qawar alwaj tim qojısom,
Qajrandın çalqız uulu dep,
Uşul işi tuura dep.
Qalq ajtısnı qantıp mendejdi?
Atanın söögyn qurattıp,
Ajılda çırsöm estewej,
Aqız bir söz, çamanat.
Öz waşma kelwewi?
Qojo wew ara mendejdi.
Atamdın söögyn tawajın,
Aq ılawqa qoşturup,
Aruu çuup kerinder,
Qara çerge kómöjyn.
Qatır çanıñ soo wolso,
Qajrıwıp qajta kelejın.
Qawarın ajtraj wekitip,
Uşul uwaqa cejın,
Uquzur bir ooz syjlöwöj,
Urdanıp çırupsın,
Uqcu arake ne dejın...“
Ajtırtıp aldı arasınıñ,
Actı ojdo qarasınıñ.
Inisi coq, aqa coq,
Becara çetim Moldoçaş,
Izdemek woldu atasınıñ.
„Mergendin uulu menmin dep,
Atekemdin çoluna,
Amanat çanıñ wewdim“ dep,
El ajtqan sözge wolobu,
Arınan izder warmaqqa,
Atanın söögyn tarmaqqa,
Qajqızıp ıjlar Zulajqa,
Beker ajtqan ekem dep,
Buda turwaj keter dep,

Qarmar turqan qaraldym,
Qaraqyman ajsylsam,
Daqy qajqyluu wolot ekem der.
Namys qylr ardanr,
Atasyn izder warmaqqa
Moldoças çatat qamdanr.
„Beker ajtqan ekem“ der,
Zulajqa wajquş zyrqajr,
Berzentine zarlanr.
Dajynyn bilwej atanyn,
Tawat der qajdan sandalr.
El coqultur Zulajqa,
Azyr çasşyn warwa der.
Cuuldaşty çardanr,
Emki akesi Sartqoşcu,
Öner bilwejt waşqaca,
Tim ele çyrgön mal waqyr.
Altı ajlyq wojdo wala usyn,
Amaly çoq Zulajqa,
Qalqan wolcu qarmalr.
Atasynnan көр ыldam,
Moldoças çetim şañdanr,
Ala toonu qydyr,
Atasyn wutyn calam der.
Atamdyn seөгyn tawam der.
Qarajqan toonu qydyr,
Qaltırwaj tygöl calam der,
Qajran adam seөгyn,
Qajdan da wolso tawam der.
Qalqan çylr coqultur,
Eldin alr watasyn,
Azyraq kyndö kelem der,
Ajtyr söz menen soorotur,
Qarırwaj coң atasyn.
Qajyr, qoş ajtyr Moldoças,
Өzynyn tuuqan arasyn.
Qarqadaş kezde Moldoças,
Qalqan seөгyn tawam der,
Qajrattanr сықты emi.

Munusu da kelwejt der.
Qaralaman alysqy
Qalqyn ajtqan çurt kewi.
Çalqyzdyqyn sanawaj,
Çaştıqyna qarawaj,
Bali, raqmat çetimgе,
Atasъ usyn bel wajlar,
Açыраşыр el çajnar,
Alma waş degen malyqty,
Aq dalьqa bek wajlar.
Qajrattuu erdin işin көr,
Qawarın uqur toqtovoj,
Qalqynnan сықты ic çajnar.
Arтынnan qalwaj zyrqar,
Ajyidan mьndaj сыqar,
Aрасъ munun Zulajqa;
„Esen warыр, soo kelgin,
Erkim çalqыз çetimgе,
Elimde çoq kyjorym.
Azyr çaş ele qulunum,
Atasynyn çөndöryn,
Ajtqan ekem bekerge.
Zulajqa turur көр ajtat!
„Ardaqym çalqыз tura tur,
Arandyn sözyn uqa tur,
Kөzym tolo көrgөnym,
Oozum tolo өrkөnym.
Qulunum çasşyn wolwoston,
Qıwатына çetpedin.
Qıcaqym tolo syjğönym,
On eki aj wasыр көtөryn.
Ojnor kylyp çyrgönym.
Qolundan qarmar çeteler,
Uky taqыр wөrөler,
Tujym çemiş çegizgen,
Kimdin uulu degizgen,
Ajabaj sytym emizgen,
Atasynnan çaş qalqan,
Atandyn seөгyn tawarsyn,

Ajlanajın qulunım,
Apletim asqadan.
Tike varqın Catqalqa,
Izdeve vaşqa taştardan.."
Aqıyn verip valaqda,
Öz enesi Zulajqa,
Turup qaldı vuralıp,
Qızarqan ölü qıvatar.

V

Qanattuu quştaj talrıñpır,
Qarqadañ çetim Moldoçaş,
Aзырқы çaşтық өмырүн,
Atasъ усын сарп қыпır,
Qajrattanıp қамыпır,
Qajran çetim Moldoçaş,
Atasъның өлыгын,
Al emi izdep сықты bir сындапır.
Qajrattanıp қамдапır,
Qanattuu quştaj camdaпır,
Basqan izi bilinbej,
Bala çetim Moldoçaş,
Baary çazдын gylındej,
Ketip barat çygyrup,
Ajaqь taşqa ilinbej.
Ajaqь talbajt basqandan,
Aq mөngylyu asqardan,
Arqar, qulça çaj alqan,
Aq çaltan bilik taştardan.
Ketip barat Moldoçaş.
Toonu bytyn calam dep,
Tozoqun tartyp atanь,
Sөөгyn izdep tavam dep.
Arqarlar çyrçy zoo menen,
Aqqan suulu qoo menen,
Adam barbas too menen,
Qatuu şamal çel menen,
Qajberen çyrçy çer menen,
Qanattuu quştar çyrәәsө,
Ac qajqь qьjьn bel menen,
Tegizge tyşpej too menen,
Tekeler çyrçy zoo menen
Badalduu teskej bet menen,

Bara çatat Moldoçaş,
Elden uqqan kep menen.
Er atası ölyp asqadan,
Eckide qalqan kek menen.
Qajberendin sur ecki,
Qaltırqan söögyn Qoçoçaş,
Qarışyp çyryp quu ecki,
Ataңыз mergen сьнъ деп,
Men oşonun uulu деп;
El varıp taştan ala albaş,
Eckide qalqan qunu деп.
Qırqalar toonu caldy emi,
Qыja çerge vardy emi,
Qarajqan toonu caldy emi,
Qatarlaşqan toolordon,
Qaltırbaş tygöl vardy emi,
Moldoçaş çalqыз çaş bala,
Ecki, teke syzyşyp,
Elikteј vаşьр bulda ojnojt,
Eckiler çyrgөн asqada,
Eercitip çyrgөн kişi çoq,
Eneden çalqыз çaş bala,
Qыja çerdi qьдыр,
Bir kuny vardy Moldoçaş,
Misken toolu asqaqa,
Alma vaş degen varaң var,
Aşьнър çyrgөн çonunda,
Bir kuny çetti kecinde,
Miskendin asqa toosuna,
Kecinde çatьр çaş bala,
Ujquqa közy ilinip,
Uqtap ketken kezekte,
Uqtap çatьр tyş көгyp,
Uqmıştuu qыjn iş көгyp,
Bir adam kelip kep ajtat,
Ujquluu көzgө tuş kelip:
„Qьдырдын valam qaltırbaş,
Qыja toonun arasьн,
Ar kimdi sendej qыsacь,

Artьnda qalqan balasьн,
Çetkirdi sendej çetimdin,
Kөnyldө tilek sanaasьн,
Senin atan Qoçoçaş,
Eercitip çyryp өltyrgөн,
Eckini erten tavasьн,
Eckini quup qarmasьн,
Atandьн өlgөн çerine,
Aльр valam varasьн...”—
Tyşyndyryp valaqa,
Tyşyндө ajttь bir kişi,
Bul sözdyn tygöl arasьн,
Ujqudan cocup ojqonup,
Qьдырды mergen qırqalar,
Misken toonun arasьн,
Tyşyндө kelip bir kişi,
Söz ajttь çatqan valaqa:
„Atandьн söögyn tavam деп,
Baldьрqan vaşьн suu qыьр,
Qaңqьрдын necen talaаqa,
Aqьнън nутyn tolqon çoq,
Aзыр çaşьн çala da,
Ecki, teke toodo көр,
Eliңden сьдьр izdedin,
Eskirgen atan söögyn,
Qajсь asqa zoodo деп,
Qьдырдын valam çer vetin,
Qacan өlgөн atandьн,
Qalqan söögyn tavam деп,
Çaş vaşьnda sandальр,
Çaqşь ele tartttь meenetin,
Bygynky qonup çatqan çer,
Misken degen too bolot,
Arasь asqa zoo bolot,
Adam kelbejt bul çerge,
Ajuu, çolvors mol bolot,
Ajdaqan maldьн izindej,
Arqarlar çyrgөн çol bolot,
Ataң ucyn qьjnalsan,

Ajaqь varьp şor volot.
Talvadyň valam carcavaş,
Erten menen erte tur,
Emi çolun oñdolot.
Asqada ecki tekeden.
Tava albajşyň mezgilin,
Ataňdy taşqa alparqan,
Syn qajveren özy oşol.
Meenet qalyr izdegen,
Belgisi vaşqa eckinin,
Alparqan atañ eercitip,
Adam çyrvos asqaq.
Tavam dep çyrgen sur ecki,
Dalajdy körgen quu ecki.
Eckiden tyru vaşqaca,
Qujun menen şamaldaj,
Çygyrsə ecki asqaq..."
Uşquluu közdə çatqanda,
Uşintip ajttı bir kişi.
Kyndyz emes qaranqy,
Köz adamdyň dyrvysy.
Uqtar çatqan valaq,
Tavabaj çyrgen eckini,
Uşundaj dedi bir kişi.
Körgen tyşke qubanьp,
Qaruu ketip qalbastan,
Qajta kycəp synalyr.
Tyşyndə kelip ker ajtqan,
Körynvoş qaldy közynə.
Emi qulaq salqyla,
Moldoçaşyň sөzynə:
Cocur vala oşqonur,
Tyndə uqçan sözdər esinde.
Emne voldu maqta dep,
Moldoçaş turdu tolqonur.
Aralajyň Miskendin,
Adam çyrvos toolorun.
Tyndə çatьp sөz uqtum,
Azandan tursam adam çoq,

Bilveşmin qandaj volqonun.
Erten menen azandan,
Bala tura qaldy dejt.
Tyndəgy uqçan sözdərdyn,
Bireən vala unutraş,
Çyrogynə aldy dejt.
Çyrekə asqa qovurq,
Çygyrup vala vardy dejt,
Eki çaqyň elender,
Cavьttar közyn saldy dejt.
Elyygə çaqyň eckiler,
Yrkur synьp aldyňnan,
Çaman cocur qaldy dejt.
Qaşyňnan qaçqan eckiden,
Sur ecki uşunda varьp dep,
Moldoçaş közyn saldy dejt.
Bermetteş çyny şuldar,
Bet alqan çeldej quldar,
Mergendi taşqa qamaqan,
Bezerin ecki oşondo,
Bataňyň qarmar dyrməttəp,
Tyndəgy sözdy volçoldop.
Qantkende taanьp alam dep;
Elyudəş ecki ciburup,
Qasьp synьp bir çerge,
Qajqьrьp vala carcavaş,
Qanca ajlar çəə çyrgəngə,
Aldynda çyrgen eckinin,
Vaaryňnan vaşqa tyrləry,
Tyryn kögyp Moldoçaş,
"Tuvymə çetken uşubu,
Belgilyu ecki eken dep,
Qandaj qylsam çetem dep,
Sandalьp çyryp talaada,
Meenet tartьp çaş ömyr,
Beker ketken eken dep" —
Umtuldu qarmar almaqqa,
Atasь ölgen asqaq,
Eckini alьp varmaqqa.

Qarmamaqqa umtulur,
Qajrattanьr cygyrды,
Qoçoqаштын uulu деп.
Alparsam qарmar eckini,
Alda qacan өlse да,
Atama volom tuura деп.
Qajrattanьr Moldoqаш,
Qасыгьr qaldь eckini.
Quur çetse artьnan,
Qarmaj turqan mezgili.
Miskeп toodon tavьldь,
Atasьn sojqon eckide.
Avaldan var өctygy.
Alam деп сыqqan kegimди,
Tavьльr qalsaп sur ecki,
Өcөşkөн ecki uшу деп,
Өlcөp quusam çetermin,
Өmyrgө berse qubattь.
Өz ojumda uшу кер.
Ecki да taanьr valanь.
Quusa çetet eken деп.
Kөгөндө taanьr sur ecki,
Şaşьr qaldь sьjaqь.
„Qojьodu çatqan çerime,
Balasь kelgen turvajь,
Atasьnьn keqine“.
Çatqan çerden dьrqrар,
Qacajьn деп qajsaqtар.
Sur eckinin şaşqanь,
Atasьnan ьldamдаj,
Moldoqаштын vasqanь.
Çaqьndар vala kelgende,
Çalamanьn vooruna,
Çarmaşьr ecki keldi dejt
Oşol ecki ekenin,
Kөгөн tyştөн bolçoldop.
Moldoqаш da kerdь dejt.
Başqasьna tijbesten,
Basasьn ecki qajda деп.

Vaagьnan çalqьz völdь dejt.
Atasьnьn qunu var,
Alqьt quştaj umtulur,
Qajratьna raqmat,
Qajran vala Moldoqаш,
Qасыгьr çaqьn keldi dejt.
Başьnan ecki tyşynөt,
Araçalar kişi çoq,
Atajlar kelgen valanьn,
Aidьna tyşyp berdi dejt.
Bөлүp alьr vaagьnan,
Qarьşa quur eckini,
Qanca toonu qьdьrtьr,
Qarmar alam seni деп,
Oşol ecki ekenin,
Artьndaqь Moldoqаш,
Anьqьna şendi dejt.
Artьna qarar cama çoq,
Sur ecki aldьna tyşө berdi dejt.
Qavьlandaj umtulur.
Qajrattanьr çutunur,
Qajqьrь salqan vul ecki,
Qantkende ketet qutulur.
Ac çolvorstoj umtulur,
Kegim var sende ecki деп,
Kete albassьn qutulur.
Qarmatьr qojsoп өldyn деп,
Qan atamdьn sөөгyn,
Qajda деп izдеp keldim деп.
Ojumda taanьr bilersin,
Ojqo qacsaп qojьojmun,
Oşonun uulu menmin деп.
Qutulasьn mildetten,
Quur çyryp taşta өlгөн,
Menin atam mergendin,
Sөөгyn таар берgin деп.
Artьnan көсүp qьtajlar,
Asqadaqь mergendi,
Alavьz деп kelgen деп.

Menin atam Qoçoçaş,
Qajsı asqada ölgen dep.
Qulac urup Moldoçaş,
Quup çyrət eckini,
Qursaqı acqa ooqat çoq,
Suup çyrgen mezgili.
Teri cıqır talrınr.
Künden kyngə kyc alır.
Basqan izi artılr,
Çalın çyrək çetilir,
Çası qajtqan eckinin,
Çajın çaman ketirip,
Evin tapsa sur ecki,
Elestetip baladan,
Qalqırsı var bekinip,
Balapan Ala varcında,
Basqan izin arvıtr,
Baqtırsı tajqan eckinin,
Basa köktöp qanqırtır,
Qara şaqıl qırqa taş,
Qaldı çaqın eckige,
Qarmatırna Moldoçaş,
Qırqıj quştaş zırıldar,
Qıjın çyrət Moldoçaş,
Qızı qurum asqa taş.
Umtulsam qolum çetti dep.
Uşul ecki kesirdin,
Uvaqtırsı ketti dep.
Qamınsam qolum çetti dep
Qacalvaj ecki alsırap:
Qaruum çaman ketti dep.
Qarmatır qajsom balaqa,
Qajberendik keremet,
Qastıet qajda ketti dep.
Esi cıqır eckinin,
Erkindegen balaqa,
Toodon tışə qacsamıv,
Çer tegizi talaaqa.
Qoçoçaş qıjın dep çırsəm,

Туу çyгыр çoluqtum,
Tytyndej volup çygyrgen.
Tykydøj butu bygylgen.
Tyk qutulvas balaqa.
Atasınan qıjın dep.
Avdan ketti qujum dep.
Artımdan kelet çygyгыр,
Adam zatır qujun dep..."
Aq varandıın temirin,
Arası muınun Zulajqa,
Alır varır ustaqa,
Aralaştırır soqturqan,
Alma vaş degen mıltyq var,
İcine cojun oq turqan.
Arnar bergen balaqa,
Ajlası ketip toolordon.
Ecki tışə qactı dejt,
Emi tegiz talaaqa.
Qarmatırna köz çetip,
Qarqadaş çetim balaqa.
Kezendi qırqır çygyгыр,
Kele çatat sur ecki,
Kerilgen vijik toodan da,
Asqası vijik ac qajqı,
Aq mөngylyu qovurda.
Badalduu teskej too menen,
Pende varvas zoo menen,
Kyzdyn toluq ajında.
Kire qacsam ujat dep,
El çatqan qoroо ajıqda.
Quup kele çatqan kez.
Mıñ vuqunın saşında,
Qanca ajısa bala ças çyrək,
Qarmaj turqan saşında.
Cat qaraqaj Ajır bel,
Araladı dalaj çer,
Eckini quup taşta ölgen,
Er Qoçoçaş qajran er,
Kırpyldöp dajra kirgendej.

Kynu tynu çyrgöndej
Taçyr wala sacawajt,
Talwadın çylyq mingendej,
Almawaş degen mylyqy.
Aq dalınyň özündö,
Tawlyqylyk beş köldön,
Talwaj quur Moldoçaş,
Dalaj tooqo kez kelgen.
Sagly kungöj At ojnoq,
Sajlary quru qalqan çoq.
Atamdyň seegün tawam der,
Artımda çyrgön walada,
Atamnyň qylyg arman çoq.
Sat qaraqaj Qonurqa,
Qylyu tarqan çerim der,
Daçy wardy sur ecki,
Satqaldyň waçyt toosuna,
Qasyr kelet sur ecki,
Qara çyry menen Terekten,
Atasý munun Qoçoçaş,
Qolu menen çenötkön,
Qutulsun ecki er wolso,
Quur çyrgön Moldoçaş,
Esilden qalqan welekten,
Beş köli menen Sypardan,
Atasýn quru qoçqon çoq,
Aqarqan woz too wargyňan,
Artımdaçy Moldoçaş,
Kündön kungö kuc alyr,
Çetilir kucy çylyqan,
Biri quru qalqan çoq,
Köyngön toonun wargary,
Esi çyry waldan,
Eckinin ketti darmany,
Sat qaraqaj Muz tordon,
Kündön kungö Moldoçaş,
Qawatqa tolyp kucyngön,
Alda qacan çoq woltqon,
Ecki qasyr çylyk emi,

Işri köldyn çonuna,
Eregişken Moldoçaş,
Eckinin tyşkön soçuna.
Sur ecki waştar çenödy:
Atasý ölgön çerler der,
Awletimde ölgön der.
Arzır çyrgön eckinin,
Tilegin qudaj wergen der.
Qartaçnyň qutulsam,
Tuş keldim qajta çasyna.
Balasýn da alyr wargyň,
Atasý turqan çer ele,
Awletimdin taşyna.
Eerdeç wales tyz aşuu,
Eçkeje tyşur sur ecki,
Bidylyr wosun urdu emi.
Eki qolon çylymanlyr,
Erkinder kucy çylyalyr,
Qaryr qalqan eckinin,
Qaryu ketken kezegi,
Qalçandary wazır wuraly.
Açy çatqan soç suunun,
Çeegi menen ıdylyr,
Çeterine çaqyndar,
Qawatny wala çyly çylyr,
Eckinin qasyr kelgen çer,
Ketmen-töwö waçylyk,
Ken qaraqaj törlöy,
Atasý ölgön asqaj,
Balasýn da eercitir,
Eckinin waz oçunda,
Eercitir bir kyn kelmegi.
Mudaasýna çetkirweç,
Ajuu tördyn çylynda,
Ajlymduu söz ırynda,
Eçkeje tyşur Moldoçaş,
Eckige qolon sermedi,
Qolu çetir qaldy emi,
Eregişken eckini,

Er Moldoçaş azamat,
 Quup qarmar aldı emi.
 Belinde tekmat qajıs qur,
 Sur ekinin mojnuna,
 Bekem orop saldı emi.
 „Aqıǵ ecki qarmattın,
 Dalaj ǵerge sandaltın.
 Taqı qojboıt wolsımın,
 Adamdın qunu bar dedi;
 Bilesiǵı Moldoçaş,
 Kıp mergendın wiri emes.
 Qulaq salǵın sur ecki,
 Men saǵa bercip ǵırgın emes.

Adam zattın birimin,
 Atamdın kegin alıuǵa,
 Artıdan qalwaj ǵırgımın.
 Qajǵırtıp taştar gramdı,
 Qap ǵasap ɵlyp ǵalsa da,
 Qadıǵın ɵjlor atamdı.
 Elimden weri ǵırdanda,
 Ecki seni ojloǵom,
 Tap Qoçoçaş atamdı“.
 Anda turıp sur ecki,
 Mojnunan ǵırke wajlatıp,
 Eki kɵzyn ǵajnatıp:
 „Aıp waraǵın ɵzındı,
 Atadıǵın ɵlgın ǵerine.
 Bala wolso sendej wol,
 Ǵettiǵı quup keginel!
 Ǵeteletip walaǵa,
 Awletimge keldi dejt.
 „Atadıǵ ɵlgın asqa“ dep,
 Ajtıp waarın wırdi dejt.
 Atasın ɵegın,
 Asqa taştın woorunda,
 Ulaqtaj ojnop terdi dejt:
 „Aq ǵarlıu asqa wıjık zoo,
 Atawız ɵlgın ǵerwı dep,

At minip ǵırcı ǵer eken,
 Adis mergen decı ele,
 Mından qantıp ɵldı dep,
 Kerege wıju asqadan,
 Qajǵılp tıǵıp kele alwaj.
 Atam mergen Qoçoçaş
 Uşudan ɵlgın ǵonwı dep.
 Kerezın ajtıp eline,
 Kejigen atam senwı dep.
 Tım ele ɵlgın ekenǵo,
 Kergındır ajtıp ǵıruıge,
 Artımda ǵalsın welgi dep.
 Aıp kelip akemdi,
 Uşul asqaǵa qamar ɵltyrgın,
 Ajlaluu ecki senwı“ dep.
 Atasın turıp ǵalǵın ǵerine,
 Tuǵındaı ucıp ajlanat.
 „Tuulǵın wala eken“ dep,
 Ecki turıp taǵ qalat.
 Taşqa ǵıǵıp ǵıruıro,
 Syretın adam dıweseñ,
 Tım ele wıg, sıjlırcı ǵımsıǵ,
 ǵarǵınat.

„Tiri ǵandı ǵajat dep,
 Menin atam Qoçoçaş
 Tım ele ɵlyp ǵalırtıp,
 Uşul işi ujat kep.
 Esi ǵarım nemeni,
 Ertıp taşqa ɵltyrgın,
 Ecki ekensın cunaq dep.
 Bercip ǵırgın kışısı,
 Eesi ǵoq talaada,
 Ellirip ǵırgın ulaq“ dep.
 Ǵaratta ǵalǵın ɵegın,
 Ǵaltırwaj ǵajnat keldi dejt.
 Blajǵa qoşıp talǵalap,
 Adamdın ǵasap ǵelbetin,
 Aq kıpındep kɵwdı dejt.
 „Atanın ɵegın kɵmgınde,

Qartajdan kezde qarmatır,
Bolduñu ecki şermende?
Alyr watır alyda,
Başındy kesip sojdurup,
Etindı verem elderge.
Bata oqu der elge aytam,
Qoçoçaş şunduı mergenge.
Alydan qylqan antym wat,
Taap alsam sur ecki,
Atamdın söögyn kömmökmün.
Qatırwaj menin coñ atam,
Balasın çutqan ecki sen,
Qoluna alyr watır bermekmin.
Qatırwajda alyr watarqymın,
Qarmatır waşın kestirip,
Op eki mysö söögünçü,
Qazanına salmaqymın.
Sur ecki anda ker aytat:
„Sın qajweten eneñmin,
Emneni ajtsañ köñemün.
Menin kelte waşymı,
Balam saqda keregin?
Meni menen birge çyr,
Aş ağan degen qızım wat,
Aq nikelер veremin.
Qatırqan kezde sojom der,
Salwadın walam qajqarda,
Eercip birge çyrunuz,
Kijik da wolsom alyma,
Aqır çetip walaş,
Kijiktin qızın alqan der,
Kijinkiler uquqda.
Belek wolsun daşınç.
Köğur ket walam maqul der,
Eneñdin da alyın.
Emne deseñ men tartım,
Qylqan qylmış alywm.
Qızıdaı wetin tarmatır,
Qızınqda saldım bir kezde,

Akeñ mergen Qoçoçaş,
Qız alqan qurdaş zaşymın.
Erterek çetip elin kör,
Senin da tartır qajqındı,
Çyrgөн сығар аlyın
Qarmadın walam qasrajymın.
Өmyrdyñ tile uzunın,
Өzym çoldu waşajymın*
Der aldına tuşur sur ecki,
Awletimden çenödy,
Moldoçaştı eercitip,
Alyr keldi bir çerge.
Borımı qırqыз voz yjdöj,
Böz ordoqo kirgende,
Ecki ajttı „uşul yjum der,
Өñkөj kijik terisi,
Uşul wölot kijim* der.
Çene, waldız degender,
Çergesinen coquıdu,
Çezdeke der сытсылар,
Kөrsөttü dalaj sonundu.
„Aş ağan degen qızım der,
Alyr kelip walaşın,
Oturquzqun çalıна,
Uşu senin teñiz* der.
Moldoçaş tikter otursa,
Adam zattaj qyjalı;
Өzyncө çyrgөн qalı eken.
Alyr kelip oqat wergeni,
Tamaq qylqan tavaq,
Kijiktin qatuu tujaq.
Kөrgөndө qursaq tojwojt der,
Ooqatqa көөny tojboston,
Oturdu kyjөө walaşın,
Oşondoı ojlor qyjalı.
Tyğөнwөjt eken bul oqat,
Ice wерip ic oğur,
Qursaqına сыwadı.
Tyn ortosuna çejin,

Qajqımdı tartıp, çatqandı,
Qalqan Qıtaj ajsım.
Aqsız tartım, men kördüm,
Atandıñ ölgön çerdigin,
Tıgöl qırqıp çygyrdım,
Dınyjónyn kendigin.
Kıjıktan kim qız alqan?
Buda menin erdigim.
Çyrö-çyrö sırajıñ,
Kıjıktın çek çat eldigim...
Qoluqtusun çetelep,
Qoçoqastın balası,
Elin közdöp çyrdı emi,
Çol tuurasın tötölöp,
Qırdaşın alıp çarıña,
„Qıñp qarmap eckini,
Qajnerenden qız aldım.
Bu da Moldoqastın baqı da“.
Araqa çyryp necen kün,
Aman esen keldi deji,
Atasının şarına,
Qoçoqas murun ölgön dep,
Eckiden qorluq körgön dep.
Arında çalqız balası,
Atanın soğyn izdegen,
Atası menen balası,
Öcty dep qağaz tizmeden.
Ekөөнө ten aş berip,
Turqan eken elderi.
Tuuqanı Qıtaj uruqtur,
Sartqoşuqa tijgeni,
Zulajqa eki erkekti tuuptur.
Aş berişip mal sojup,
Ajıs uşintip turuptur!
Qoj qajtarqan bir bala,
Qozu çajqan bir bala,
Baldardıñ aştqan sözdery
Moldoqasqa uqulat.
Qoçoqas deji birөө.

43K
Всаяь
Цена 4 р. 80 т.
к.

838

УСЕМБАЕВ
ХОДЖОДЖАШ
на киргизском языке

Фрунзе

КИРГИЗГОСИЗДАТ

1938